

Svenska folkskolans vänner

SFV-kalendern 2005

Årgång 119

Svenska folkskolans vänner

Annegatan 12 (PB 198)
00121 Helsingfors

Tel. 09-684 4570

Fax 09-684 45715

e-post: sfv@sfv.fi

www.sfv.fi

Bank: Sampo 800011-62307

Aktia 405548-297

Postgiro i Sverige: 4291-1

Redaktionskommitté: Ann-Mari Häggman, ordförande
Bo Lundell
Hedvig Stenman
Christoffer Grönholm, kalenderredaktör

Redigering: Olle Spring

Pärmen: Anders Carpelan

ISSN:0357-1068

Ekenäs 2005
Ekenäs Tryckeri Aktiebolag

Innehåll

Förord.....	5
<i>Christoffer Grönholm</i> : Finlandssvenska symboler.....	7
<i>Clas Ziliacus</i> : Martallens stam. Historien om ett litterärt träd.....	14
<i>Nils Erik Villstrand</i> : Den rödgula flaggan, en symbol som enat och splittrat.....	27
<i>Ann-Mari Häggman</i> : Symboler i den finlandssvenska musikens värld.....	34
<i>Barbara Lönnqvist</i> : Den ryska björnen.....	44
<i>Bo Lönnqvist</i> : Symboler – det ställföreträdande synliggörandet.....	49
<i>Jaakko Numminen</i> : Identiteten och språkets gränser.....	52
Konstnären <i>Stig Nyström</i> , en kort presentation.....	56
Fyrtio dikter om Färöarna, valda av <i>Lars Huldén</i>	59
Vattenballaderna, en dikt av <i>Bengt Ahlfors</i>	76
Minnesrunor:	
<i>Rafael Ahlbeck</i> 78, <i>Harry O Andersson</i> 79, <i>Paul Andersson</i> 80, <i>Vivica Bandler</i> 81, <i>Eirik Cronstedt</i> 83, <i>Olga Eriksson</i> 84, <i>Ole Gustafsson</i> 85, <i>Raimo Hagström</i> 87, <i>Bojen Huldén</i> 88, <i>Erik Jossfolk</i> 89, <i>Birgitta Landgrén</i> 91, <i>Ingvard Liewendahl</i> 92, <i>Henry Lönnfors</i> 94, <i>Björn-Erik Mattsson</i> 95, <i>Carl Fredrik Meinander</i> 97, <i>Martin Meinander</i> 98, <i>Kim Montin</i> 100, <i>Bror Nyback</i> 102, <i>Tove Olsoni-Nilsson</i> 103, <i>Sigurd Slätis</i> 105, <i>Gösta Storbacka</i> 106, <i>Johannes Weeger</i> 107, <i>Holger Wickholm</i> 108, <i>Lars Ziliacus</i> 109.	
SFV:s verksamhetsberättelse 2004: Stärkt ekonomi – stora investeringar.....	111
Fondredovisning.....	128
DISTIS kurser 2005–2006.....	135

Förord

Ärade mottagare av SFV:s årsbok. Namnet kalender har under de senaste åren allt oftare skapat språkförbistring. Folk går till bokhandlarnas kalenderavdelning för att köpa vår årsbok, men där hittar de inte den. Ordet kalender kan ju, som den alerte läsaren vet, betyda både almanacka och årsbok. Vi har valt att inte ändra på detta namn. Inte har vi heller gått in för att ändra på föreningens namn. Varje år får vi nya, mer eller mindre snillrika förslag till en ändring av namnet Svenska folkskolans vänner. Men namnet står fast. Föreningen fyller om två år 125 och nästa år är det exakt 120 år sedan SFV-kalendern började utkomma. Den är veterligen den äldsta årsboken i vårt land som utkommit i en obruten serie. Här kan vi tala om hållbar utveckling, särskilt om vi beaktar att årets upplaga är ca 12 000, varav inemot 10 000 går till SFV:s medlemmar.

Det kan tyckas självklart och ställt över all diskussion, att Svenskfinland skapats genom, utvecklats och lever vidare av en rik symbolvärld, exponerad på de mest skilda arenor, från namn och platser till festtecken och institutioner. Men räcker

det med Lucia, snapsvisor och mumintroll? Hur beständiga är symboler, i synnerhet om de monopoliserats för vissa syften? En paradox i dagens värld är en överflödande rik märkeskultur – men en fattig kollektiv symbolvärld. Samtidigt ger tekniken i ny form, den virtuella världen, plats för allt flera, ehuru till synes allt flyktigare kulturer.

Hur och av vem skapas symboler? Vilken roll spelar språk och tradition? Hur äkta eller oäkta, beständiga eller obeständiga visar de sig vara? Hur konkretiseras symboler? Är de bara varianter av språket?

SFV-kalendern presenterar ett antal inlägg på ett seminarium om symboler, arrangerat av SFV den 18 maj. Därav texternas rätt korta och koncentrerade form.

Likväl belyses här både symbolskapande som en kontinuerlig kulturell process och historiskt betingade valmekanismer och ideologiseringsprinciper. Här exemplifieras frågor som gäller tolkningar, tolkningsföreträden och symbolmonopol.

Inläggen är avsedda som ”tankestreck och utropstecken” i en ständigt påkallad diskussion om det svenska i Finland, upp-

Symboldiskussion i SFV-regi den 18 maj.

fattat inte bara som trevliga associationer, utan i hög grad som synliggöranden av en sökandets kultur. En process där risktagande är en livsnerv i kreativiteten, samtidigt som ett rikt historiskt fält genererar stoff för både känslor, tankar, mänskliga relationer och handlingsmönster.

Såsom ovan noterades, har 120 år förflutit sedan den första kalendern såg dagens ljus. Inte minst genom pärmbilderna på dessa alster har SFV bidragit till att skapa och befästa en visuell symbolvärld. Dess särdrag ligger i att samtidigt vara både finlandssvensk och finländsk, nordisk och europeisk, nationell och internationell. Det är frågan om ett kulturbygge där bekanta delar fogas samman till nya konstruktioner. Det tillkommer läsaren att begrunda och pröva hållbarheten i ett av finlandssvenskhetens många hus.

Ordet hus för oss på ett naturligt sätt till föreningens storsatsning under 2000-talet: G18 som är SFV:s nya utbildnings- och kulturhus i hörnet av Bulevarden och Georgsgatan i Helsingfors. G18 inrymmer Schildts Förlags Ab, Åbo Akademi,

Sydväst, Cityfolkhögskolan, Konstkompaniet, Labbet och den nya restaurangen G18. SFV:s avsikt är att med denna satsning erbjuda ett stort, öppet svenskt rum i centrum av huvudstaden. Vi hoppas och tror att denna satsning kommer att berika kulturlivet på ett hållbart sätt.

Årets SFV-kalender innehåller Distis kurskatalog, SFV:s verksamhetsberättelse för 2004 samt ett intressant föredrag som pensionerade kanslichefen vid undervisningsministeriet Jaakko Numminen höll i vintras på Topeliusdagen i Sibbo. I år får SFV-kalenderns läsare en verklig bonus då Lars Huldéns pinfärska översättning av färöiska dikter inkluderas. Även Bengt Ahlfors deltar med en dikt om Färöarna.

Kalenderredaktionen vill gärna hålla debatten om finlandssvenska symboler i gång. Vi önskar därför att läsaren bidrar med egna kommentarer och tillägg till symboldebatten på SFV:s webbplats www.sfv.fi. Det känns angeläget att inringa, uppdatera och förnya symbolgalleriet i Svenskfinland.

REDAKTIONEN

Finlandssvenska symboler

1. Om symboler i allmänhet

En symbol är föreställningen om ett objekt eller ett levande ting gestaltad som ett begrepp eller en egenskap, ofta med litet fantasieggande eller vidskepliga ingredienser. Djur eller växter kan till exempel ses som symboler. Typiskt för symbolismen är att en symbol först kan gälla för en särskild familj eller mindre krets för att sedan sprida sig och bli giltig för ett helt samhälle. Detta inträffade ofta i antikens Rom eller Hellas. Småningom togs sådana symboler i bruk av hela kulturer. Symbolerna fick en roll att till exempel skydda människor från hot, ondska eller gudarnas vrede, men också att förena eller kontrollera samhället.¹

Redan under antiken togs jordens och rymdens olika element i bruk. Stjärnorna, planeterna, bergen, grottorna, klipporna, växterna, fåglarna, fiskarna och insekterna lämpar sig väl som symboler, och därför förekommer de rikligt i alla kulturer. Men vissa symboler har helt olika betydelse när man går från en kultur till en annan. Draken till exempel står för ondska och oordning i väst, men för ås-

kans och regnets fruktbarhet i öst. I flera kulturer står svanen för skönhet, ljus och framgång, medan Tuonelas svan enligt Kalevala symboliserar underjorden och döden.

Även i den finländska kulturen har korset varit den rikaste och mest hållbara geometriska symbolen med över 300 varianter. Korset är både den kristna trons emblem och en urgammal symbol för kosmos som reducerats till två linjer som markerar fyra riktningar. En liknande urgammal symbol är hakkorset, som representerar kosmisk dynamik och skapande energi. Nazismen förstörde under 1900-talet dess ursprungliga betydelse på ett nästan oåterkalleligt sätt.

I tidiga samhällen spelade vidskepelsen en stor roll inom symbolismen. I dag, i den exakta naturvetenskapens och rymdforskningens era, har symbolerna en mera metaforisk roll som en krydda i nutidsmänniskans liv. Men inte är det skäl att underskatta symbolernas betydelse. I de allra flesta fall står de för någonting positivt snarare än någonting negativt. Ett koherent system av symboler hjälper människan att leva i harmoni med sig själv,

samhället och kosmos. För olika etniska grupper har symbolerna en viktig sammanbindande roll.

I Finland har vi vår egen Kalevalakultur med mytiska och religiösa inslag. Vi har nationalskalden Runebergs symbolvärld, och vi har Topelius förträffliga föreställningsvärld. De har alla gett bestående bidrag till vårt symbolgalleri.

Men hur specifikt finlandssvenska är hedens ljung eller sländan eller andra topelianska symboler? Är det så att Topelius och Runebergs symboler håller på att falla i glömska? I det följande skall jag ta upp symboler som är typiska för Svenskfinland, kommentera deras egenskaper och granska hur de kan exponeras på olika arenor.

2. Arenorna och spelrummet

Det har påståtts att den finlandssvenska kulturen i dubbel mening är provinsiell. Dels lever den som en för snart tvåhundra år sedan utvuxen gren av sitt svenska stamträd. Dels lever den liksom ett landskap bland flera andra i Finlands kulturliv. Thomas Warburton beskriver detta landskap som ”nära sammanbundet med dem av mer än blott de geografiska gränserna, men avskilt från dem av mer än blott de språkliga”.² I ett tidigt skede mobiliserades ett starkt nationalitetsmedvetande bland finlandssvenskarna, tack vare eller trots att de befinner sig i denna mellanställning. Leif Höckerstedt har fyndigt beskrivit finlandssvenskarnas Skylla och Charybdis som ett val mellan att vara ”östsvenskar” eller ”fuskinnar”.³ Det är en position som gäller än i dag, trots att finlandssvenskarna numera har både en

egen kulturell och språklig autonomi och möjlighet att tillämpa en dubbel kulturstrategi: de kan exponera sina symboler på två hemarenor, den finlandssvenska och den nationella.

Den nya regeringsform som trädde i kraft 1919, två år efter Finlands självständighet, garanterade finlandssvenskarna kulturell och språklig garanti, medan den nya språklagen 2003 innebar operativa och praktiska garantier för autonomins förverkligande. Finlandssvenskarna har spelrum att utveckla egna symboler och symbolfält och de har rikligt med expositionsarenor. Det gäller såväl finkulturen som populärkulturen. Antalet tidningar, tidskrifter, teatrar och andra institutioner, producenter, mandariner och andra förmedlare är stort i förhållande till en numerär på knappt 300.000 personer.

Finlandssvenskarna hör till de mest framgångsrika etniska minoriteterna i världen.

3. Bakgrunden

Det var först i samband med den allmänna rösträkningen 1880 som man i Finland officiellt separerade språkgrupperna. På den tiden förekom språkstrider i alla samhällskretsar. De finskspråkigas mobilisering kring egna institutioner hade redan pågått en tid och nu aktiverades de svenskspråkiga. 1880-talet kan betecknas som ett avgörande decennium för den svenskspråkiga mobiliseringen. Institutioner som Svenska folkskolans vänner (1882) och Svenska litteratursällskapet (1885) grundades. Förutsättningar för en systematisk kulturpolitik skapades. En egen strategi kunde utvecklas. Nya symbolskapande processer, till exempel de finlandssvenska

sångfesterna, kom i gång. Man kan nästan säga att den första sångfesten 1891 i SFV:s regi var den finlandssvenska identitetens genesis. Under de därpå följande 25 åren tillkom merparten av de värdeskapande institutioner och element som dagens Svenskfinland bygger på. Kulmen var grundandet av Svenska folkpartiet 1906, en stark politisk överbyggnad för hela svenskfolket, men i avsaknad av en gemensamt omfattad ideologi. Följande år tillkom en viktig symbol: Svenska dagen (som första gången firades 1908) och något år senare symbolen Mannen med flaggan. Svenskfinland som geografiskt språkområde avbildades första gången på pärmen till SFV-kalendern för år 1897. Finlandssvenskarnas egen Magna Charta, Den svenska nationaliteten i Finland, skriven av Gabriel Nikander och Ernst von Born, utkom 1920.⁴

4. Rollen som avantgarde

Det är föga fruktbart att spekulera i om Runeberg, Topelius eller Edelfelt kan betecknas som finlandssvenskar. De hade alla svenska som modersmål, men deras kreativa period inföll innan det historiska Svenskfinland var inmutat. Men alla känner inte till att deras modersmål var svenska. Alla som har sett Timo Koivusalos film om Jean Sibelius förstår kanske inte att Sibelius modersmål var svenska och att finskan bara var hans fjärde språk. Det centrala i detta sammanhang är att Runeberg, Topelius och Sibelius hör till den grupp ikoner som bildar ett symbolgalleri för dagens Svenskfinland, på samma sätt som Tove Jansson, Lars Huldén, Bo Carpelan och Solveig von Schoultz. De är alla med i den finlandssvenska kul-

SFP
70 år

turens kanon. De axlade rollen som avantgarde, och än i dag är de med och bär upp symbolgalleriet.

Vi tar ett annat exempel från litteraturen. Medan den finlandssvenska prosan under förra hälften av 1900-talet blev miljöbunden och låst vid nationella och regionala motiv, och stannade i växten, sprängde sig den finlandssvenska lyriken lös och blev både vägröjare och nydanare. Det har sagts att denna formfrigörelse skedde tack vare vår folkstams provinsiella situation. Förtruppen bestående av kvartetten Södergran, Diktonius, Björling, Enckell blev stilbildande och förnyande inom hela språkgruppen.

Den finlandssvenska litteraturen är fortsättningsvis stark. Den har en kraftig potential som hela tiden producerar nya alster. SFV:s Arvid Mörne- och Solveig von Schoultz-tävlingar ger friskt syre. Men kan man i dag upptäcka någon kontinuitet, någon gemensam inre tåga i den moderna finlandssvenska litteraturen? Å andra sidan – kan vi alls förutsätta att det i dagens samhälle måste finnas en sådan? Nu på 2000-talet är det svårt att säga vad som är avantgardistiskt och vad som inte är det. Värdegrunden har radikalt förändrats med postmodernismen. I dag flyter alla stilarter samtidigt. Betydligt viktigare är att det finlandssvenska symbolfältet hela tiden får nya alster.

Erik Allardt har påpekat att det var finlandssvenskar som introducerade jazzen och swingmusiken i vårt land. De smugglade den med sig till korsun och löpgravar. Man kan dock inte generellt säga att jazzen skulle ha fått verkligt bred spridning bland finlandssvenskar efter kriget.

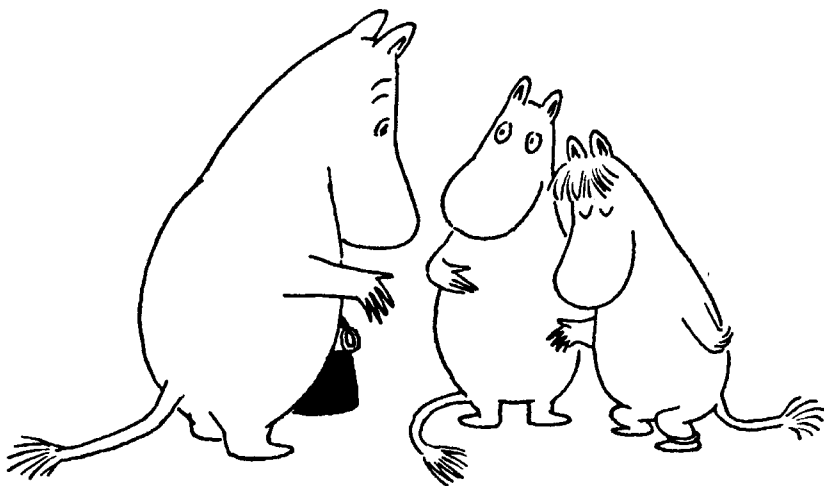
Nedslag inom modern klassisk musik ger flera exempel på finlandssvensk avantgardism under olika decennier. Inom

den moderna musiken har Magnus Lindberg gjort betydande inmutningar, likaså duon Erik Bergman och Bo Carpelan med Det sjungande trädet och duon Lars Karlsson och Lars Huldén med verket Rödhamn. Men riktigt hållbara alster i det finlandssvenska symbolgalleriet har de inte blivit.

Den finlandssvenska teatern är livskraftig. Den är starkt kulturbärande. Det utbildas ett stort antal finlandssvenska skådespelare. Kvantitativt och kvalitativt är situationen så bra att man ibland undrar hur alla ryms med. De fria grupperna har visat sin styrka. Vissa av dem, t.ex. Viiirus och Klockriketeatern har omvandlats till institutionsteatrar, samtidigt som de gamla institutionsteatrarna mår bra. I förbifarten har genren ”ståuppkomik” återuppstått. Den är en nationell trend med finlandssvenska förtrupper. Teatern exponerar finlandssvenska symboler i en framgångsrik, ständigt pågående process.

5. Oenhetligheten – en betydande styrka

Det existerar inte någon enhetskultur, det existerar en mängd kulturer både globalt och i Svenskfinland. Regionerna i Svenskfinland dras åt olika håll och separeras från varandra. Mer än förr är den finlandssvenska kulturen heterogen och oenhetlig med en mängd lokala och regionala särdrag. Ritualer, skådespel, parader och demonstrationer, ibland hela symbolvärlden, är ofta regionalt isolerade. Man kan knappast längre i dag säga att det finns en svenskspråkig rikstidning (Hufvudstadsbladet). Men Hbl har tillsammans med lokalpressen en viktig roll som värnare av det svenska språket. Även teven och

radion är i dag så segmenterade att man med nöd och näppe i dag kan kalla FSR och FST rikskanaler.

Nu som förr saknas en egentlig överklass i Finland. Även finlandssvenskarnas kultur är överlag en medelklasskultur. Det är den folkliga vitaliteten på det lokala och det regionala planet som är drivkraften. Visst har FSR och FST en viktig roll när det gäller att föra fram dessa krafter. De två stora förlagen Schildts och Söderströms har på samma sätt en avgörande roll när det gäller att garantera de nya författarnas genombrott.

Det som ofta är slående för dagens symbolproduktion är bristen på permanens i tillvaron. Även starka genombrott på musikens, teaterns eller litteraturens område kan glömmas inom ett år. Konstnärerna måste hela tiden återkomma, vara bättre och bättre eller åtminstone häftigare och häftigare. Men oenhetligheten är en styrka. Det pågår en mängd kulturella prestationer på olika håll i Svenskfinland som de flesta inte känner till.

Jag ser också finlandssvenskarnas

trängda situation mellan positionerna östsvensk och fuskfinne som en fördel och som ett drivmedel snarare än någonting som skulle fjättra vår förmåga att vara kreativa.

6. Globaliseringen – lycka eller förbannelse?

Helt unik är naturligtvis Tove Jansson med sin Muminvärld. Mumin representerar det finländska i världen och det finlandssvenska i Finland, för att hänvisa till Boel Westin.⁵ När statsminister Vanhanen i maj 2005 besöker sin japanska kollega, är de enda bilder som kablats ut över hela världen ett mediejippo med Mumin. Mumin är enormt populär i Japan, men inte bara där, finlandssvenska Mumin har översatts till 35 språk och varje år tillkommer nya.

I år fyller Mumin 60 år och i Sverige växer en ny stark Muminboom fram.⁶ Men uppfattas Mumin som finlandssvensk? Knappt av någon annan än vi själva. Filmerna produceras av ett hol-

VÄSTRA NYLANDS
Lucia
1948

ländskt bolag. Två globala distributionskedjor sköter om att de kommer till världens alla hörn. Mumin hör till de få finlandssvenska symboler som varken slitit ut sig eller förlorat sin integritet i dagens globaliserade värld. Men ändå har Mumin blivit ett globalt troll.

Är globaliseringen en lycka eller en förbannelse? Frågan är egentligen akademisk. Den symbol som får tillräcklig demomslagskraft blir automatiskt global. Distributionskedjor är alltid delar av allt större kedjor. Symboler kan inte, om de blir framgångsrika, bli enbart lokala, nationella eller nordiska.

Men naturligtvis finns det ett undantag: Lucia. Den är hos oss ett lånegods. Den kom över till oss i början av 1930-talet. När Allan Schulman tog över den "folkvalda" Lucian till tidningen Västra Nyland 1948 (kulturdiffusion från vårt västra grannland) kunde man knappast ana att hon skulle få så stor slagkraft som finlandssvensk symbol. Lucia är inte global, men nordisk. Och nordister firar Lucia över hela världen, till exempel på de flesta svenska och finländska ambassader ute i världen.

7. Några slutsatser

Vilka visuella gestalter binder i dag samman idén om finlandssvenskheten? Antagligen alla de hundratals idoler och symboler som har blivit oomnämnda. Alla de som jobbar i det tysta och som sällan får stora rubriker. Musiker, sångare, underhållare, dansare, konstnärer som regelbundet utövar sin konst. Alla de sommarteatrar, museer, marknader, lådbilsrallyn, dansgrupper, skäridagar eller byafester som föreningar eller privatper-

soner driver. År efter år, decennium efter decennium håller talkoandan dem vid liv.

Samtidigt lever vi i en överflödande rik märkeskultur. Branden sprider sig överallt, även bland de finlandssvenska institutionerna. Få har varit så hållbara som sparbankens ek. Våra utbildningsenheter renodlar och trimmar sina varumärken samtidigt som de försöker höja sin profil i den skärpta konkurrensen. Men när nya brand uppstår precis över allt pauperiseras symbolvärlden. Människorna drunknar bland alla brand som försöker bli allmänt erkända symboler. Då bör vi minnas att en stor del av symbolskapandet sker i det tysta. Spelar det någon roll om Raseborgs eller Öjskogsparkens sommarteatrar, Barösundsdagarna eller Monäsrodde är ett brand? Alla känner ju ändå på sig hur det är att vara med om levande symbolproduktion

Noter

- ¹ Detta resonemang bygger i huvudsak på encyklopedin *The Complete Dictionary of Symbols in myth, art and literature*, London 2004
- ² Thomas Warburton: *Femtio år finlandssvensk litteratur*, Helsingfors 1951
- ³ Leif Höckerstedt: *Östsvenskar eller fuskfinnar*, Helsingfors 1999
- ⁴ Bo Lönnqvist: *Begrepp och myter i den finlandssvenska mobiliseringen*, SFV-kalendern 2003.
- ⁵ Boel Westin: *Familjen i dalen. Tove Janssons muminvärld*, Stockholm 1988
- ⁶ I år har 60 år förflutit sedan Tove Janssons första Muminbok utkom: *Småtrollen och den stora översvämningen*, Helsingfors 1945.

Martallens stam

Historien om ett litterärt träd

Att ge naturen symbolisk laddning blev på svenska i Finland en angelägen uppgift mot 1800-talets slut. Den idealistiska fennomanin från seklets andra kvartal och mitt hade bytt tonläge. Lantdagen hade återupplivats, storfurstendömet började få drag av medborgarsamhälle, med vad därtill hörde av folkmobiliseringsiver och partinit. Finskans och svenskans relativa maktpositioner var på väg att justeras för att bättre svara mot de faktiska förhållandena. Det var landet det gällde; vid omdaning av det hela kom det regionala i kläm. Det gällde inte minst sydkusten. Ännu 1880 hade Nyland en härfin svenskspråkig majoritet (50,2%). Om det som följer främst spänner blicken i Nyland beror det på att det var huvudstadens landskap, som därför fick ett slags modellvärde. Det var där kampen stod och det var där man fann det man sökte, också därför att de som sökte fanns där.

Finskhetssträvandenas framgångar födde fram krav på att hävda också den svenska hemortsrätten i kraftfull bild, motbild. Bildspråket skulle tematisera det svenska och profileras mot det finska. Det borde referera både till den svenska

befolkningen och till dess område, symbolisera svensk bygd. Det borde vara en organisk bild, redan för att sammanföra de övre svenska samhällsskikten med allmogen. Detta var en manöver som på svenska hade inletts långt senare än på finska. Fredrik Cygnaeus' plädering för ett svenskt folkblad – år 1860 såg allmogebudet *Folkvännen* dagens ljus – var en tidig inbrytning. Det gällde kort sagt att finna en naturvuxen bild som det svenska i landet kunde fylkas kring. Helst skulle bilden ha en laddning av stolt och självklar oförytterlighet.

Att folkstammen sökte sig ett träd för sin symbolik är föga besynnerligt. Det moderna genombrottet inom litteraturen hade genom Darwin begeistrats av naturanalogier, som snabbt hade förts in också på det sociala fältet. ”Så gott som varenda en av de unga realisterna rörde sig med bilder av en förmänskligad natur” (Jac. Ahrenberg). Att man i Finland uppmärksammade vilken bildpotential träd bär på var inte heller konstigt.

Det fanns ”allfinländska” träd redan hos Runeberg och Topelius. Hos Rune-

berg finns de som skog eller som ensam rese. I hans uppsats om vad han kallar upplandsbygden, det inre Finland – som är dess egentliga föremål, vilket påpekas i en inledande not: Saarijärvi står som del för det hela – läser vi om de omätliga ödeskogarnas djup: ”Man vandrar i dem, som på botten af ett haf, i en oafbruten enformig stillhet, och hör blott högt öfver sitt huvud vinden i granarnas toppar eller de skyhöga furornas kronor.” Granen är ett träd man inte ser för bara skog. Furan är reslig som diktens Ojan Pavo. Den står vanligen på mon. ”Han låter oss se endast totaliteter”, skrev Cygnaeus uppskattande härom 1837: här ”såras ej ögat af enskildta trånväxta dvärgträd”.

Ett tredje finländskt träd var björken. I dikten var den vän och ljus som hos Topelius. Masurhård kunde den också vara, som Runebergs von Törne, ”en äkta Finne, / En gammal, knotig björk med masur inne”. Björken nationaliserades av Topelius. Det var en akt som stadfästes så sent som 1988, då det anordnades en omröstning om Finlands nationalträd. Drygt etthundra tusen röster avgavs. Segrare blev björken, tätt följd av tall och en. Vinnande björk var vårtbjörken, närmare bestämt hängbjörken (*Betula pendula*), som trivs bäst i lundartad skog och på hyggen och sveder. Ståtligast blir den i Savolax och Karelen.

Finlands besjungna träd var inlandsträd. Att så blivit hänger samman med stormännens, de formande generationernas val av vyer, av Runebergs och Topelius val. På svenskt håll väckte det här med tiden ett ökande misshag. I finlandssvensk dagspress ingick 1931, under språkstridens år och ett sekel efter Runebergs fröbärande uppsats, några cirkulärartiklar med det

gemensamma temat kustbygd och dikt. Syftet var att uppamma en svensk hembygdkänsla genom att hålla fram vacker dikt som denna känsla iklänts. I en av artiklarna skriver kritikern Erik Kihlman om hur ”vår svenska diktning” genom Runeberg och Topelius ”blev bergtagen av den finska inlandsnaturens trollsång. I den finsknationella nyväckelsens tider strövade den långt från sin hembygds mark och blev borta hos inlandets huldra.”

Nu ligger det någonting historielöst i detta sätt att näpsa klassikerna för bristande svenskhet. Deras landskapsval hade ju styrts också av poetiska toposregler, dvs. av vad i naturen som kan anses vara legitimt estetiskt stoff. Synen på sådant förändras ganska långsamt. Söderns kulturlandskap satt länge i orubbat bo som estetisk miljö. Exempelvis ägnade man sig i stormaktstidens dikt åt att grekisera en ö som Runsala utanför Åbo, inte därför att ön var arkadisk utan för att den bort vara det. Carl August Ehrensvärd konstaterar på hemväg från sin italienska resa (1785) uppgivet att ”Norden nalkas, välkommen oreda”. Som klassicist var han i själva verket sent ute. Sublimitetsträngtan, alpvurmen, känslsamheten inför den vilda naturen höll just på att välla fram; nationellt fascinationsfokus för Finland blev Aavasaksa. Nu kunde inlandets obygd förklaras skön. Men kust och hav fick vänta på uppgradering. Franzén fasade för det upprörda havet; för Tegnér var havet ofärskt vatten, bittert, fult; sjövägen kom Runeberg, åtminstone i dikt, inte längre än från Åbo till Pargas; Topelius var duktig metare men pinad av segling.

Det var först i den nordiska genombrottslitteraturen – icke i den finska – som man hittade fram till havet. I finlandssvensk lit-

teratur har mötet blivit klassiskt: det äger rum då den unge Tavaststjerna ”efter en kvalmig sommar i inlandets svedjerök” ställer sina steg till Brunnsparksvallarna ”för att dricka den främmande luften” och blicka ut mot ”en svartblå rymd, / livet, friheten, världen”. Dessa ord citeras ofta. De textas ut också – av Henrik Hildén – i en av cirkulärartiklarna om kustbygd och inland 1931. Vanligen dateras den finlandssvenska litteraturens början just till Tavaststjerna. Skälen till detta är många; här har vi ett.

Vad tog man då till när man hade nått kusten och ur den finska skogen skulle hugga fram ett svenskt träd? Den första som på vers ville hävda en framtid för svenskan i Finland var Josef Julius Wecksell. Hans ”Svenskan och Finskan” (1860) är en dialogdikt om nationalitetsproblematiken. Finskan är en fura i landets hjärta, svenskan en järnek på stormigt skär, som har kommit hit som frö men ”har ett fosterland ock här.” Järnek, alltså, på ett skär. Hos Wecksell växer det också ek på fjäll. De är uppenbart diktade, emblematiska. De behöver inte sega sig fram i någon omild verklighet. Det är den gamla germanska eken, Ernst Moritz Arndts, Svitjods, lika okänslig för konjunkturen som en sparbanksek. Ännu Bertel Gripenberg skrev gärna om hur ”Vår stam blev en ek på stranden / av ett evigt stormande hav”.

År 1896 finner Eino Leino att den här stabbiga germanen måste bort. I sin ”Tarina suuresta tammesta” låter han självaste Väinämöinen fälla ”Ruotsin rautatammi”, den svenska järneken. Att så måste ske var folkets heliga vilja, som från toppen av en reslig gran blivit kungjord för lan-

det. En nedgörande kritik av Leinos dikt – ”en tendensiös ekepopé, black som en framkrystad festprolog” – skrevs färdigt av Arvid Mörne. Denne hade ännu inte debuterat, men man kan nästan läsa ut ett poetiskt program ur kritiken. Han ville speja ut ett träd som inte skulle låna sig till bombastiskt tal. Vad han kommer fram till är tall och fura, som han kallar ”vårt heliga träd”. Och alltmer besjunger han den, i ett halvsekels tid, i dess gestalt av martall.

Så tydligt som det bara göras kan, i den första dikten i sin första diktsamling (1899), ställer Mörne programmatiskt skogssus mot havsbrus. Den här dikten, ”Två toner”, har underrubriken Till en finsk diktare och kan ses som en stursk vidareföring av Wecksells dialogdikt. Den finska diktare som avses är Leino och det är svårt att här inte se just Leinos ’tendensiösa ekepopé’ som avstamp och underlag.

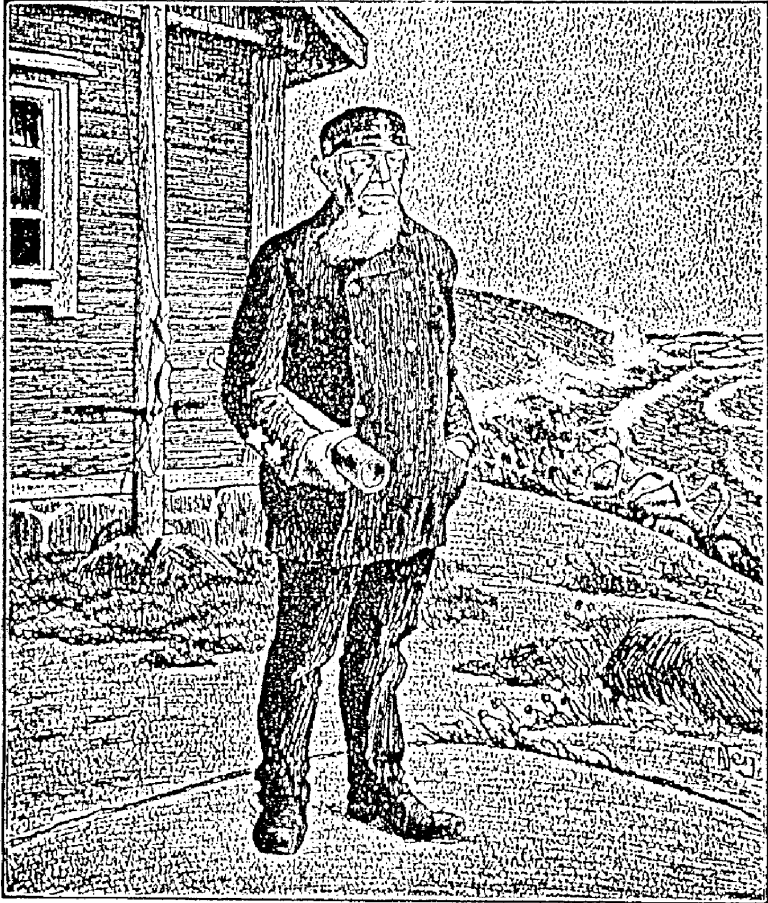
*Din lyras ton är ett sus i skogen,
en fläkt på fältet, där råg står mogen,
du byggde landet så vitt som plogen
i ödemarken en fåra skar.*

Jag äger skären och havet kvar.

*Jag äger vågor, som vita stänka,
Jag äger sånger, som djärva dränka
ditt strängospel i en käck fanfar.*

Jag äger fyrar, som höga blänka.

Arvid Mörne anger själv på annan plats – i essäsamlingen *Lyriker och berättare* från 1939 – den tradition han inrangerar sig i. För honom var Theodor Lindh ”den finlandssvenska havslyrikens skapare”, framför allt tack vare sin ”Sång vid Ny-

KALENDER

utgiven av
SVENSKA FOLKSKOLANS VÄNNER
1912

Bredbent lots står stadigt i storm på Alex. Federleys omslag för SFV:s kalender 1912. Höger om honom ses hans martallsmotsvarighet pressas mot graniten. Ingendera skyr lite blåst. – Året därpå var det "Landshövdingen" Wibelius som gav omslaget principfast mannakraft.

ländingarnes årsfest” (1867), en sång lättast igenkänd genom sin första versrad, ”Det stormande hafvets mäktiga sång”. Allt, allt vill vi offra, heter det i andra strofen, ”vårt lif, vårt blod, / Allt, allt för fädernestranden.” Fädernestranden är vad den store Dorpatsemiotikern Juri Lotman skulle kalla ett minusgrepp, ett hörbart bortval. Fäderneslandet heter det ju. Det som sker här är att den nyländska kustbygden utkoras till fosterland.

Land, fast svensk mark, fanns det ju bara från Hangö udd till Pyttis skär och två mil inåt land, som Juhani Aho lite raljant uttryckte saken år 1890. (Omkring 1908 flyttade Aho sitt sommarviste till Tvärminnetrakten, av vilken han snabbt trollbands.) Men vatten fanns det, vattenvidder. Mot tusen sjöar stod tusen öar. ”Vi äro ett med hafvet, ett med hafvets brus, / låt oss besjålas af föreningsbandet! / För oss blir hafvet enda fosterlandet”, skrev ”den ensamme svensken” Ture Janson 1913. Detta fosterland hade dessutom den dygden att dess gräns mot det gamla moderlandet var uppblött, skriven i vatten. Östersjön är som av namnet framgår svenskt i dopet. Det var något som många gärna associerade till – eller rentav bättre på genom att fornstort kalla det Eystrasalt. Det gjorde till exempel barden Gånge Rolf (V.K.E. Wichmann) i sina vikingadrapor.

Denna svenska bygd och dess martallsmanliga inbyggare besjög Mörne under ett nästan halvsekel långt skaldskap. Hans sista, postuma samling (1946) inleds med en ”Bön i nyårsnatten”:

*Du, som i nyårsnatten skådar ned
från dina fjärran stjärnevärldar
på vintervita öar, frusna fjärdar,*

*på mig, ditt dödsinvidga, torra träd,
din martall i sin skreva,
skänk mig en sista vår att leva
i några gröna barr! Du, som gör under,
låt skynta några leende sekunder
grönt barr på dödens ved!*

Här är identifikationen mellan man och martall total. I företalet till ett urval Mörnedikter skriver Hans Ruin om ”det träd han älskade mest av alla, den vindpiskade martallen i klippans skreva, i vars bild han förtätade hela sitt trefaldiga patos, sin patriotism, sin svenskhet och sin kärlek till de små och fattiga.”

Utkorelsen av martallen stötte naturligtvis på mothugg och ironier, från finskt håll men också från finlandssvenskt. Bland de senare är det framför allt modernisterna som ler snett. I dessas organ *Quosego* betvivlar Hagar Olsson att framtiden finns på ”de fridlysta inhemska skären”, det Mörneska territoriet: det är som internationalister vi i Finland har allt att vinna. Men när det begav sig, vid den tidpunkt då en svensk symbol skulle sovras fram, var ingen internationalistisk tredje ståndpunkt realistisk. De synliga(ste) motsatsparen var svenskt inför finskt hot och Finland inför ryskt.

Vad skulle då denna symbol bära upp, vad förväntades det av den? Om dess förelagda uppgifter kan för det första sägas att de måste lösas relationellt, i sammanhang, i terräng. De måste avteckna sig mot en fond. Natursymboler är inte rent konventionella, som ett trafikljus är det, eller en flagga med färgfält. De har referenser som gör dem ikoniska (de liknar sitt objekt, som kartan liknar landskapet) och indexikaliska (de är förbundna med objektet, som Fredags fotspår förbinds

med Fredag). Och de blir meningsfulla, fylls upp med mening, av uttalade eller underförstådda motparter som är antingen motsats eller frånvaro, liksom *a* bestäms av *-a* och av *b*.

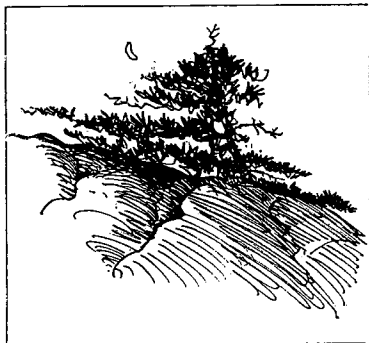
Att hävda att det som valdes fram, och inte bara av Mörne, var ett träd, tallen, fininställd som martall, är föga originellt. Det har hävdats av åtskilliga forskare, bl.a. Emil Hasselblatt, Erik Kihlman, Hans Ruin, P.O. Barck. En dagbokssonett av signaturen Bez (Benedict Zilliacus) i *Hufvudstadsbladet* av den 19 augusti 1984 kan i trygg förvisning tala om utskärstallen som "vår klassiska symbol"; den gör det utan att texta ut vem pronomen inbegriper. Redan på fyrtioalet var bilden så att säga rotad i det allmänna medvetandet. I sin historik över Finlands Svenska Gymnastikförbund, *Lik martallen, som rågfältet* (1996), citerar Henrik Meinander ur ett festtal av Bo Palmgren: "Seghet och smidighet präglar nu den manliga gymnastiken – man ville låna bilden av martallarna på utskären – starkt rotade i klippskrevorna – böjliga, men motståndskraftiga i kampen mot hårda stormar från havet."

Martallens status är känd. Men hur och varför martallen valdes kan skärskådas. Jag vill visa på en räckta funktioner som den visade sig ägnad att fylla, och som gjorde att valet kunde stadfästas litterärt. Det paradigm inom vilket ett val skulle träffas kallar jag Trädet.

Trädet skulle välja bort eken, börsaristokraten. Det fanns det många skäl till. Genom representationsreformen om icke förr blev svensk medborgarmobilisering ett alldeles oeftergivligt krav, svenskfolket måste föras samman. Ett sätt att be-

UTSKÄRSTALL

Tecknaren fann en tall att rita av. Och poeten skrev en sonett till tecknarens tall.

*En utskärstall. Vår klassiska symbol
för envis kamp mot vind som aldrig vilar,
för vresigt trots mot våld av vilda ilar,
för anspråkslös askes som allting ill.*

*Vi räknar hållfasthet hos sveatsat stål,
hos balkar i betong, hos bro och bilar,
hos torn och tak i världens alla stilar
– och ändå störtar spann och bräcks kupol.*

*Men tallen i sin magra mylla står
så gott som rotlös, står där år och år,
i regn och torka, storm och saltmängd luft.*

*Den sturskt vår hållfasthetskalkyl försmår.
Den borde svepas bort som bass och blå.
Men den blott står och står, mot allt förnuft.*

Bez

akta den nya allmänna rösträtten var att ge finlandssvensken som typgestalt mer rustika drag. Det var viktigt som inomsvensk strategi men det var viktigt också för den finska bilden av det svenska. Uppfattningen om svensken som godsherre och stadsherrskap måste tonas ned, ges motbud. Att svensken stora flertal inte var bosatt vare sig i stad eller på gods – herrgårdarnas storhetstid inföll omkring 1820–1870, städernas hade ännu inte infallit – var ett faktum. Men för strategin, då en sådan behövdes, var detta av sekundär betydelse. Vad det gällde var att hävda faktum i bild.

Det är uppenbart att även om martallen inte är av ädelträ så är det något av fat-

tigadel över den. Att söka upp den var inte någon ödmjuk reträtt. Martallen som bild bibehåller furans stolthet, och minns ekens. Att martallen marar är miljöbetingat; växtlokalen utbildar en motståndskraftig fenotyp. Den är ett slags motsvarighet till bonsai, aktade miniatyrträd som fås fram genom strangulering, rotbeskärning och svält. I Sierra Nevada räknas marad tall (*Pinus aristata* och *P. longaeva*), som hör till världens äldsta levande träd) till trädens verkliga aristokrater. Det är också svårt att överbetona de ariska associationer som samtidigt kunde avlyssna i trädvalet, vare sig de var underförstådda eller stod i uttalad motsatsställning till österns granhorder, tshudiska eller mongoliska. Hos en Mörne är de nödtorftigt inlindade. Hos vikingabarden Gånge Rolf är de ogenerat fulltoniga, som t ex i dikten "Vår ätt skall lefva!" (1908), vars sista strof lyder

*Min egen folkstam af ariskt blod
med svenskens solljusa lynne,
Ni blonda flickor af Blendas ras,
Ni gossar med vikingkynne;
som tallen sträfvat på stenigt skär
och blomman i bergets skrefva,
vi svenskar i Finland vilja ej dö –
och därför vår ätt skall lefva!*

Det fanns både anstolthet och självinscenerat martyrskap i det val som träffades. I ett text- och bilduppslag av Henrik Hildén i *Lucifer* (1921), finlandssvenskt publicistorgan, läser vi om hur Skaparen fann på att pryda sina piskade skär. "Havstallen" är rubriken på uppslaget, som pryds av åtskilliga fotografier av marterade martallar. Bildtexterna poetiserar deras lidande. Författaren kunde sin sak: Hildén blev sedermera docent på sina studier i naturen i äldre svensk diktning.

Hur härlig strålar icke denna krona av trots.

Samma skapelseunder är gemensamt för alla Hildénska martallar: groddar spirar ur en nypa multnad tång. "Men av dessa groddar växa inga smäckra pelarfuror till stockpatroners förnöjelse, utan Vår Herre har låtit havstallen undgå det tålmodiga lidandets, den envetna styrkans underbara skönhet. Varför vi tacke Honom, ty denna skönhet nödgar oss här ute på den yttersta strandbrädden att ständigt besinna, huru ingen storm, intet rasande högvatten mäktar förgöra dem, vilka ståndaktigt bita sig fast vid våra kala hållar."

Detta var ett sätt, fjärran från den klassiska estetiken, att ställa upp en ny norm, att inte rygga för det osköna utan i stället meddela att det osköna är skönt. Tekniken var ju inte ny. Den hade framgångsrikt använts av Runeberg i "Vårt land". Också där var fattigdomen en fröjd, också där vändes blicken från folket till folkets natur. Det är en teknik som för övrigt kan sägas prägla hela den cykel nationalsången inleder: *Fänrik Ståls sägner* är mindre realistisk än extatisk, i det den varvar upp det lilla till monumentalitet. "De små drabbningarna och skärmytslingarna blir för skaldens öga till stora slag, officerarna till fältherrar av stora mått" (Sven Rin-

man). I denna mening kan man säga att martalldikten som finlandssvensk hög visa inlemmar sig i en anrik tradition.

Trädet skulle ersätta mastfuran, den majestätska, med en regent över ett mindre rike. Kanske kan man se en klivenhet, en oeffergivenhet eller en territoriell gardering däri, att Mörne parallellt med martallen också odlar mastfuran på mon. Trädet skulle trotsigt ställas mot björkens topelianska lummighet. ”Nej, ej jag bytte min skärgårdstrakt / mot mjuka ångar och insjöprakt, / som hängbjörkskalderna dyrka”, skriver havsdiktaren Jonatan Reuter i en samling som bär den växtsymboliskt svenska revirtiteln *Sedum annuum* (1927). Trädet fick inte heller gå i vinterdvala: det skulle vara ständigt på vakt. Var det modest man ville vara, eller fulsnygg, hade det förvisso funnits andra träd eller trädliknande växter att ta till. Tavaststjerna, Lybeck, Procopé, Ekhammar och Mörne själv övade sig länge på al och rönn. Bägge dristar sig som känt längre ut i havsbandet än tallen. Men de kan ha fallit på *immergrün*-kravet. De saknar också martallens knotiga resning: de är buskartade.

Och busken var upptagen, den enda ständigt gröna busken var bokad. Den hade tagits i beslag genom Juhani Ahos definition av finnarna som ett enrisfolk, en bestämning Aho återkom till nästan lika idogt som Mörne till sin. Så här skrev Aho år 1890 i en ”spåna” om enriset; det var i samma spåna han raljerade med de svenska erövrarna som gjort halt två mil från havet: ”Blixten, som slår ned från höjden, krossar ödemarkens fura i bitar, men enrisbusken drabbar den utan att skada. Stridshästarna springa fram över den, och kanonlavetternas hjul böja den

ner till marken. Men enriset brytes ej. [...] Och då den körande i morgon söker sina gårdagsspår, finner han dem ej mer. Vägen har vuxit igen, och enrisbusken tyckes orörd.”

Ahos ämne är här det rätta förhållnings-sättet inför övermakt, svensk, rysk eller annan. Den omedelbara bakgrunden var tidens russifieringssträvanden. Hans polarisering – böjas eller brista – är klassisk. Under antiken hade Aisopos och på 1600-talet La Fontaine ställt eken mot vassröret. Men Aho byter ut det klassiska motsatsparet mot ett nationellt. Nu får träd som emblem ge vika för krav på realism, krav på bilder för motstånd. Ahos val av enriset kan sägas föda fram valet av martall. De två är så lika att frågan om deras olikhet tränger sig på och kallar på fininställning av polemiken. De har liknande egenskaper; valet framhäver de motsatta. Ett motsatspar är kollektivism och individualism. Ahos en är inte en pelaren utan en enris-matta, en mängd. Martallen är en solitär, en ensam vaktpost, utpost, förpost.

Ståendet på post uppmärksammas ständigt i martalldiktningen, mest nitiskt av Mörne och Hjalmar Procopé, på vers såväl som prosa. Om utposttanken kan det sägas att den är så kärnsvensk att den kommer från Sverige. Där avslutades se-kelskiftespraktverket *Vårt folk* med en diktad ”Slutvignett” av Carl Snoilsky. Skalden apostroferar den svenska jorden och frågar sig hur han skall samla sin kärlek till denna i en enda bild. Svaret kommer prompt för den i landsflykt prövade greve Snoilsky: tallen på sista klippan, en seg och stolt natur. Den är det sista segla-ren ser, och det första. ”Du ännu förestäl-ler / Det folk, du kände förr. / Dig sista

SLUTVIGNETT

Här rullats upp på bladen
En tafla af vårt land,
Af bondens gård och staden,
Af åker, fjäll och strand.
De ringa som de höga
Lagt fram sin egenskap,
Och ljusst var skogssjöns öga,
Och mörkt var grufvans gap.

Ett blad är kvar, det sista;
Det faller sig ej lätt
Att efter önskan rista
I ord en slutvignett.
Du svenska jord, du gamla,
På en gång sträng och mild,
Hur skall min kärlek samla
Dig i en enda bild?

bladet gäller, / Du utpost för vår dörr!”
Som poesi är det skralt och i Jenny Nyströms beledsagande teckning är det dessutom föga trovärdigt. Hennes fura står vid havets rand rak som ett emblem, svarar på den bildbehövandes *ideale fordring* lika orealistiskt stolt som järneken på sin tid.

Gunnar Castrén har pekat på länken mellan ”Slutvignett” och Mikael Lybecks ”Trötta träd” (1903), som är ett av tallediktningens antologinummer. Själva dikt titeln har ibland relaterats till norrmannen Arne Garborgs *Trætte mænd*, en naturalistisk dekadensroman från 1891. Närmare i tid, genre och symbolval ligger den stridbare lettiske lyrikern Janis Rainis’ dikt ”Lauztās priedes” (Knäckta furor) från 1901/1903. Den handlar om resliga furor på stranden, knäckta av en skoningslös storm då de vägrat både att söka lä och att böja sig. Men: ett stormfälle kan bli mast och masten kan rida ut stormar. Dikten allegoriserar att revolutionen inte kan kväsas. Texter som denna sände småningom Rainis i landsflykt.

I ”Trötta träd” dubbelexponerar Lybeck nationskamp och politisk ofärd, som Juhani Aho gjorde i sin enrisbild. Men symbolen är en annan, och utgången förväntas bli en annan.

*Natt, som vi väntat, väntat länge, slute
mörkret omkring våra kronor tätt!
Stormen vilar icke,
vågorna lägga sig icke –
ingen morgon väntar oss,
och i branten stå vi, långt ute, längst ute.*

*Bryt våra stammar, storm, och bryt de sista
rötternas motstånd i gammal jord!
Natten förråder det icke,*

*vågorna lägga sig icke –
ingen morgon väntar oss,
endast det: att brista, ej böjas... blott
brista.*

*Vågor, som härjat grunden, gören vida
gravarna, gören stort vårt fall!
En gång skall stormen tystna,
en gång skall natten ljusna –
oss väntar ingen morgon,
oss, som tröttnat att i storm stå, mot storm
strida.*

Tallarna på sin klippa är en minoritetens hyllningssång till sig själv. Att vara ensamstående, enastående, är den ena egenkapen. Den andra är brytbarheten, att underförstås mot enens undfallna seghet. Det är en den passiva högburenhetens apoteos, vare sig man ser till dess prosvenska eller dess antiryska sida. Lybeck talar om havstall där de klassiska fabelmakarna talade om ek. För dem handlade det om klokskap för framtida bruk. Vad Lybeck sätter i scen är ett tragiskt slut: fabeln kanske lär men det är ingen som hör. ”Die Tragödie besteht darin, dass der Baum nicht biegt, sondern bricht”, antecknade Wittgenstein i en av sina *Vermischte Bemerkungen* (1929). Det kunde också kallas en *non possumus*-attityd – ”och hellre än du kröker rygg, / låt vrida av dig nacken”, skrev Procopé 1920. Omslaget till Mörnes sista diktsamling visar mycket riktigt en knäckt martall.

Den tragiska attityden har inte varit ensamrådande i martallspoesin. Där finns också en myckenhet saltstänk, och solljus genom grenverket. Men klangbasen har alltid funnits där, lidandet, det marterade. Det var kanske därför den oftare fått heta martall än havstall, vilket vore tämligen

ARVID MÖRNE
SOL-
BÄRGNING

SCHILDTS

HANS RUIN
ETT LAND
STIGER FRAM

SCHILDTS

synonymt. Man ser då bättre att den har haft det svårt.

För det handlar ju om att se. Och sedan skall det sedda besjålas, för att få mänskligt intresse. Och så skall besjålningens art ringas in, vilket innebär att besluta om vilket seende som är önskat, vilket oönskat. En som uttalat sig om detta är Albert Engström. För honom var tallen det svenska trädet, han var begestrad av den och besjålade den i gengäld. Just den marade tallen presenterade han i otaliga variationer, mest i olika attityder av martyrskap. Så här kunde han beskriva vad han kallade tallarnas livskamp:

Stundom vill jag försöka se tallens arbete rent psykiskt, men då blir jag lika ofta rädd inför hans symboliska kraft. Jag vet ju, att varje strå, varje lav, varje svamp känner samma liv, men jag inbillar mig att

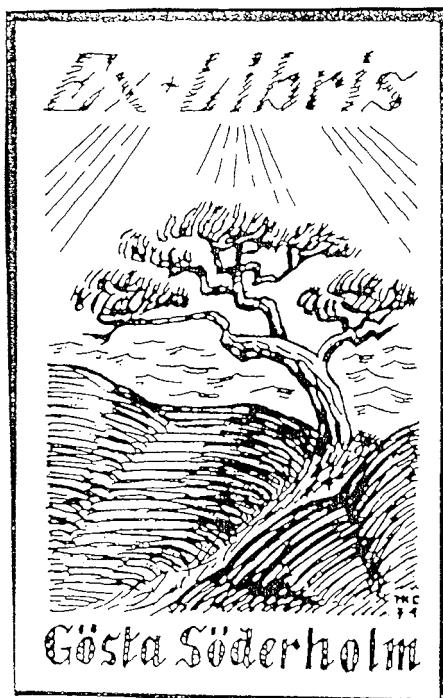
tallens liv är mera likt mitt eget. Jag vet, att denna åsikt beror på en svaghet hos mig – ett försök att lista ihop det mänskliga hos mig och tallen. Jag vet, att hans gester i striden mot nöd och fattigdom inte är mänskliga. Men jag vet också jäkligt säkert, att vi människor alltid tvingas att försöka översätta andra varelsers språk till vårt eget mänskliga.

Det är betraktaren som utför bilden, urskiljer, ger distinktiva drag. Karin Boye, i dikten ”Martall” (1935), ser martallens marter men vägrar godta dess knottiga förvridenhet. Martallar är för henne vidunder, monstra, de är fördömda till krymplingskap. De drömmer om att vara gossebjörk, kungaek, jungfrulönn. I en minnesbok om Boye blir hon tillrättvisad av Harry Martinson med argument som förefaller finlandssvenskt aptitliga:

Men vad är de raka gossebjörkarna och de smäckert räta jungfrulönnarna om inte reträttplatsernas träd? Endast bakom en vall av skyddande martall och strandskog kunna gossebjörkar och jungfrulönnar stå raka och smäckert ljuvliga. De är visserligen en verklighet, men en verklighet i lä, medan martallarnas verklighet är stormen. Vad dessa martallar längta efter att få se är enligt dikten de inre skogshagarnas välskyddade och vita glasbjörkar. Varför gör de det? Underskatta de då alldeles sina egna erfarenheter? Växer ur deras erfarna, hårda liv på martallskobben bara en önskan att få vara skyddade raka gossebjörkar i lä?

August Strindberg var okunnig om att en och martall var ideologiskt oförenliga företeelser; han trodde i sin ovetenhet att de var varandra lika. I *Hemsöborna* (1887), en formlig lärobok i darwinistiska metaforik, skriver han om ”enbuskar som tycktes hålla sig fast med kartnaglarna för att inte blåsa bort”. I en något yngre prosabitt av honom finner vi ”martallar som höllo sig fast med kartnaglarna”. För Strindberg var det uttrycket, den attityd han såg, eller ville se, som gällde. Form och gestalt är flertydiga, man måste meddela vad man avser med dem. En Kalevalautgåva från slutet av den sovjetkarelska tiden bjuder på en formskön grafisk presentation av en krokig och vindsliten tall mot en fond av bulliga holmar och skär. Ovanför står det ”Kalevala” och man tror gärna att man åser ett karakteristiskt runolandskap. Utan vägledning hade man kunnat tro att panoramat hyllar exempelvis Kumlinge eller Nagu.

När man slår upp naturens bok och börjar berätta ur den handlar det redan om kultur.

Det är inte naturen man läser utan sagor, i olika, motstridiga versioner. Man behöver inte göra mer än sätta sig i restaurang Eliel på Helsingfors järnvägsstation och blicka upp mot Eero Järnefelts enorma målning av en martall vid Koli, finskt nationallandskap, för att inse att hela min framställning av martallens öden har varit fri-serad, ett teleologiskt stretande mot ett på förhand känt resultat. De talrika tallarna i finsk konst och litteratur har städats undan, det medges, för senare behandling. Alltför många komplikationer rymts det inte i en kalenderhistoria.

Allt detta ger naturen en god dag. Växter och djur kvittar det lika. Nobelpristagaren J.M. Coetzee låter i sin bok *Elizabeth Costello* – och observera dess undertitel *Åtta lektioner* – huvudfiguren

ifrågasätta författares sätt att tänka sig in i skapelsen. Som exempel anförs Rilkes berömda "Der Panther", en dikt om hur det kan tänkas kännas att vara djur i bur. "Not that animals do not care what we feel about them", säger Costello. "But when we divert the current of feeling that flows between ourself and the animal into words, we abstract it for ever from the animal. Thus the poem is not a gift to its object, as the love poem is. It falls within an entirely human economy in which the animal has no share."

Såsom i djurriket, så i växtriket. Vad män-

niskan gör med martallen har, bortsett från nyttoting som spant och krok, inte med martallen att göra; i den ekonomin har föremålet ingen del. "Martallen skriver inga skärgårdsdikter" heter en dikt av Werner Aspenström. Den ingår i samlingen *Sorl*, 1983:

*Martallen vet hur dagen varit.
Inget att anteckna
Eller skriva skärgårdsdikter om.
Kvällen kommer som den kommer.
Månen tar sig fram över viken
På det lokala sättet, med vrickåra.
Skrivet suddas genast ut.*

Den rödgula flaggan, en symbol som enat och splittrat

År 1895 tog statsarkivarie Reinhold Hausen ställning i en omdebatterad fråga. Den gällde Finlands färger. Vilka var nationalfärgerna? Var det kombinationen rött och gult eller blått och vitt? Blått och vitt var för Hausen en symbol för det ryska. Han nämner att Zachris Topelius redan år hade 1863 föreslagit dem som Finlands färger. Rött och gult var ändå att föredra. De var utgående från lejonvapnet med ursprung i 1500-talet Finlands historiska färger.

Det dröjde flera månader innan Zachris Topelius svarade. Han gjorde i sin argumentation för blått och vitt skillnad mellan heraldiska färger och nationella färger. De heraldiska färgerna var kungadömets och överhetens färger. Guld och purpur, d.v.s. gult och rött, passade inte Finlands folk. De rätta nationella färgerna var det som folket självt hade valt, med eller utan förankring i historien. Detta är en förvånande argumentering av en professor i historia i historiens århundrade, men det är så han försvarade sina preferenser när det gällde nationalfärgerna.

reuser när det gällde nationalfärgerna.

Hausen kom följande dag med en hövlig replik till Topelius där han framhöll rött och gult som en trehundraårig tradition. Den blåa och vita färgkombinationen var för Hausen en konstgjordhet utgående från ett infall för tre decennier sedan.

Argumenten i debatten 1895 var en upprepning av sådant som var välkänt sedan den första stora flaggdebatten på 1860-talet. Då hade det varit aktuellt att ta fram en handelsflagga för storfurstendömet. Initiativet rann ut i sanden då frågan inte kunde tas upp i lantdagen 1863. I debatten lanserades olika förslag i rött och gult eller blått och vitt.

Det rödgula lägret argumenterade utgående från vad traditionen ansågs bjuda. De heraldiska färgerna rött och gult var av hävd Finlands färger. Den blåvita argumenteringen tog fasta på ett folks frihet att välja. Finlands folk hade vaknat till insikt om sin särart och framtid som nation. Det hade nu rätt att fritt välja sina symboler. Blått och vitt som Finlands färger lanse-

Finlands flagga.

Bläs högt i vind och fladdra frött,
Vår glada duk i blått och hvitt,
Vår sköna framtidensflagga!
Flyg stolt och djerf ur hamnens båd,
I oceanens färger klädd,
Till våra bayers fragga!

Du lifsminut

Du vecklas ut,

Går Finlands namn

Från hamn till hamn.

Bläs högt i vind, och fladdra frött,

Vår glada duk i blått och hvitt!

Zachris Topelius hade redan 1863 skissat en flagga för Finland i blått och vitt med "nordstjernen i midten". En kolorerad teckning av flaggan återfinns som vinjett till poemet "Finlands flagga" bland "Sånger" i hans samlade skrifter.

rades av Zachris Topelius, och i själva verket skedde det första gången så tidigt som år 1854.

Det blåa symboliserade sjöarna och det vita den rena snön. Men färgvalet var också ett uttryck för lojalitet i Krimkrigets Finland. Sedan Peter den store bestod den ryska örlogsflaggan av ett blått Andreas-kors på vit botten. Med den kejsrerliga jaktklubben i Petersburg som förebild antog också de finländska segelföreningarna fr.o.m. 1860-talet blåvita korsflaggor.

Det blev populärt att designa och sy upp olika inofficiella villaflaggor. Under förryskningen signalerade färgvalet allt tydligare politisk hemvist. Det röda och gula stod för konstitutionellt motstånd och svenskhet. Blått och vitt signalerade undfallenhet och fennomani.

I den stora politiska turbulensen 1917–1918 förekom det blåvita som symbolfärger, men det blev det rödgula i form av lejonfanan som dominerade. Den antogs av senaten som temporär riksfana och hissades för att markera segern i kriget på Sveaborg den 12 maj 1918. Samma månad antogs en lag om Finlands flagga bestående av ett blått kors på vit botten. Hur skall vi förstå denna heraldiska tväromvändning? Kriget stod mellan vita och röda. Den röda färgen var komprometterad i segrarnas ögon. Den var upporets färg.

Bitterheten var stor på i synnerhet svenskt håll. ”Jaktklubsflaggan” med sitt ryska ursprung var svår att fördrå. Hufvudstadsbladet skrev 25.5 1918 när frågan i praktiken var avgjord:

Vi beklaga att den nationella ambitionen varit så svag, att man för ett tillfälligt intryck af ovilja mot de röda trasorna föredragit ryska färger och en rysk flagga framför ’en flik’ med Finlands gamla färger.

Finlands flagga som ratifierades i maj 1918 är enligt nordiskt mönster en korsflagga (blått kors på vitt botten).

Vasabladet skrev om ”galenskapen i de blåvita fantasifärgernas utkorande till symbol för den självständiga finländska staten”. Det unga självständiga Finland hade nu entydigt sina nationella färger och sin i lag reglerade riksfana. Men vad händer med den gamla symbolen när en ny lanseras? Fördes den bildligt och kanske också bokstavigt upp på vinden, eller fanns det ett motstånd mot det nya? Fanns det sammanhang där den gamla enande symbolen fortsättningsvis var i bruk? Kom den i så fall att omkodas, d.v.s. fyllas med ny mening?

I det unga självständiga Finland firades den 16 maj som segerns och krigsslutets dag med fester och parader. Dagen hade status av nationaldag. Eftervärlden uppmärksammar hjältar i ett krig, firar framgångsrika slag och segern i kriget. I minneskulturen kring kriget 1918 i Finland har det också funnits rum för ett uppmärksammande av krigets början. I Vasa, vita Finlands huvudstad, arrangerades minnesfester med anledning av frihetskrigets utbrott den 28 januari 1918. Fstedagen hade alla förutsättningar att etablera sig som en pendang till det nationella firandet varje 16 maj. Att den inte blev det är

En husbondevimpel i de finlandssvenska färgerna rött och gult fladdrar för vinden på Sarfsalö i Pernå.

en historia värd att berättas och försöka förstå, men här skall vi rikta intresset mot flaggkulturen under den festdag man firade med början 1919. Särskilt intressanta är de år då fem, tio, femton och tjugo år hade förflutit sedan krigets utbrott.

Redan från början kom lokala språkmotsättningar att prägla festligheterna på ett ödesdigert sätt. En lyckad gemensam festdag krävde en utmattande språklig ekvilibristik och den regionala vänstern var för svag som hotbild för att binda samman den vita sidan.

Riksföreståndare Mannerheim deltog i de omfattande festligheterna då ettårsminnet firades. Vasabladet skrev om hur flaggorna hissades festdagens morgon efter klockringningen ”mest i de lefwande gul-röda färgerna”. Den blåvita fanan saknades självfallet inte helt i stadsbilden

och hissades utöver av allmänna institutioner också av en del husägare.

Detta var ändå stick i stäv mot tidningen *Vaasas* uppmaning att hedra dagen genom att hissa den blåvita fanan. Tidningen skrev i sin bevakning av festdagen hur det trots allt också hade syntts en del andra flaggor i stadsbilden. Alla andra flaggor än den blåvita riksfanan borde enligt tidningen vara förbjudna och var en skam för landet. Den rödgula lejonfanan dominerade också enligt Vasabladet dekoren i stadshuset där en festmiddag dukades fram klockan 16. Tidningen *Vaasas* utsände noterade bland allt det rödgula också den blåvita riksflaggan.

Från minnesdagen 1921 får vi en glimt av den lokala flaggkulturen. Som traditionen vid det här laget bjöd firades dagen genom allmän flaggning. De blåvita flag-

gorna dominerade men *Vasabladet* framhöll i en färglära med lättläst politisk undertext hur dessa färgers köld uppvägdes av färgglada gulröda fanor.

Femårsminnet år 1923 manifesterades på ett synligt sätt i stadsrummet. Tidningen *Vaasa* redogjorde för hur de finskspråkiga i staden hade flaggat med blåvita fanor. Men det hade också synts många ”röd gula demonstrationsflaggor”. I stads- husets festsal stod lejonfanan på hedersplatsen, och här förekom överhuvudtaget ingen blåvit fana.

Vasabladet hade inför festdagen påmint sina läsare om att det skulle flaggas, men med Finlands gamla vapenfärger, rött och gult, som hade använts i kriget 1918. ”Allmän flaggning! Frihetskrigets rödgula färger till heders!” ingick som uppmaningar då festdagens program presenterades i tidningen som också skrev:

De blacka färger, som sedan av ett nationalistiskt partisinne påtvungos landet, kunna aldrig här i vår landsdel mötas med samma värnadsomständigheter som 1918 års lejonfärger, landets månghundraåriga vapenfärger.

Den tydliga uppmaningen att låta känslan avgöra flaggvalet klingade inte för döva öron. Enligt *Vasabladets* festreferat hade staden dagen till ära varit prydd med ”svajande flaggor i rödgula och blåvita färger”.

Också denna gång hedrade Mannerheim festligheterna med sin närvaro. Efter besök vid hjältegravarna, som var ett obligatorium i festprogrammet, bjöds Mannerheim med sitt följe på lunch på Svenska klubben som då var belägen på hotell Ernst. Ryktet talade denna gång sanning. Stadsborna lät varandra veta att Mannerheim skulle få motta en lejonfana efter lunchen. Initiativ-

tagare till donationen var hovrättsrådet Alma Skog, känd som ”Fäderneslandet”. Mannerheim apostroferades som den hjälte som himlen hade sänt att leda striden för fem år sedan.

Festflaggningen blev en fast tradition. År 1926 synliggörs åter en gång i tidningarna hur de svensksinnades rödgula flaggor irriterade de finsksinnade i staden. På minnesdagen 1926 förekom en lejonfana t.o.m. på posthuset som ägdes av en svenskspråkig.

Festprogrammet 1928 bjöd på en kombination av element från tidigare minnesdagar. Festdagen inleddes med kanonsalut från Fiskstrandens. Efter att symbolriktiga tio skott avlossats började kyrkklockorna ringa. De höll på i tio minuter.

Samtidigt hissades flaggorna i staden. *Vasabladet* undviker att skriva om hur flaggorna såg ut. Ett par dagar före festligheterna annonserade *Vasa klädeshandel* på svenska om att man hade Finlands blåvita korsflaggor till salu. I sitt festtal hyllade konsul Erik Hartman ”den blåvita korsflaggan”. Allt talar för att man från svenskt håll försökte låta bli alla rödgula provokationer och att man på finskt håll valde att blunda där de kanske ändå förekom. Enligt en samstämmig lokalpress var festdagen mycket lyckad.

Under de tidigare åren hade också den lokala yttervännen valt en låg profil, men den borgerliga stormanifestationen av tioårsminnet provocerade till ett synligt avståndstagande. Reliefen på stadshuset med Mannerheim och Svinhufvud blev tjärad. I staden spreds också ett kommunistiskt flygblad som anknöt till händelserna år 1918. En arbetarfest ordnades i *Vasa* på kvällen den 28 januari, och i arbetarstadsdelarna dekorerades fönster med små röda flaggor och ljus. Man

ville komma ihåg fallna kamrater och ta avstånd från att borgarna i staden firade 1918 års ”blodiga terror”.

Frihetskrigets utbrott uppmärksammades på vanligt sätt genom flaggning i Vasa år 1933. Eftersom den rödgula flaggan på finskt håll sågs som en provokation valde många svenskspråkiga uppenbarligen i valet mellan en blåvit eller rödgul fana att lämna stången tom, ett subtilt vardagsmotstånd mot det politiskt korrekta och finsknationella. De tomma flaggstängerna irriterade finskspråkiga och noterades som en protestyttring i tidningen *Vaasa*.

Brandmästare Finell framhärdatte att flagga gulrött. Flaggan avlägsnades – men av vem eller vilka? *Vaasa* skrev om hur den halats av några personer och överlämnats till brandmästaren, medan *Vasabladet* redogjorde för hur den rivits ned av en ung finsk man. *Vasabladet* förmodade sig inte att ta avstånd från den rödgula flaggningstraditionen.

Tidningen framhöll att rött och gult var Finlands gamla vapenfärger, att färgerna ingick i republikens statsflagga och att just de färgerna dominerat i stadsrummet för exakt femton år sedan efter att befrielseverket var genomfört. Men de rödgula färgerna var nu ”lysta i bann och trampade i stoftet av en yverboren äktfinsk s.k. fosterländskhet, vars uppblåsta dumdryghet icke vet av några gränser”.

Exakt ett år senare inrapporterade Veräjän-Mikko i *Vaasa* (redaktör Heikki Lauri Hyppönen) resultatet av en promenad i staden i syfte att specialgranska flaggkulturen. Han hade sett endast en rödgul flagga i staden, nämligen på Bragegårdens museiområde. Men den hade varit omgiven av blåvita fanor, vilket enligt Veräjän-Mikko gjorde det hela acceptabelt. Vid många hus där man ännu under svenska dagen 1933 sett rödgula flaggor vajade nu den officiella blåvita fanan. Han noterade att ett hus i staden där man normalt brukade hissa

Vid det första lantdagsvalet med allmän rösträtt år 1907 använde Svenska folkpartiet "Mannen med flaggan" som symbol i sina kandidataffischer. Affischen ritades av den kända skämttecknaren Alex(ander) Federley. Mannen med lejonflaggan användes sista gången som kandidataffisch år 1966.

en stor rödgul fana nu inte alls flaggade. Också utanför en svenskspråkig skola lyste varje form av flagga med sin frånvaro. Här skymtar således, och intressant nog, också den lokala flaggkulturen under svenska dagen fram. Då stod tydligen de rödgula fanorna för ett väsentligt inslag.

Flaggkulturen förenhetligades under minnesdagen med anledning av frihetskrigets utbrott, och år 1937 fann Veräjän-Mikko inget annat att irritera sig över än att det fanns så många flaggor med inkorrekt blå färg hissade. Under tjuogoårsfestligheterna 1938 var hans enda negativa randanmärkning att så många av stadens gentlemän hade sjungit "Vårt land" med hatten på.

Lejonfanan fanns länge med i firandet av

frihetskrigets utbrott den 28 januari, men den omkodades efter kriget 1918. Den band inte längre samman i en minnesgemenskap kring frihetskampen utan skapade splittring. Samtidigt blev den en symbol för en ny men mindre och språkligt definerad gemenskap. Laglighetens och det konstitutionella motståndets färger blev allt mer entydigt finlandssvenskhetens och Svenska folkpartiets kulörer. Mannen med (lejon)flaggan som hade gjort entré redan i valet 1907 kom i själva verket att göra tjänst ända till valet 1966. Av lejonet blev sedan en politikens nyckelpiga bland idel blomsymboler, men det röda i kombination med det gula symboliserar fortsättningsvis det svenska i Finland.

Symboler i den finlandssvenska musikens värld

Vår historia är full av exempel på hur ideologiska och politiska rörelser utnyttjat musik för att få genomslagskraft för sina idéer. Ibland har tonsättare och textförfattare medvetet engagerat sig för en viss ideologi, ibland har de utan egen förskyllan fått olika ideologiska roller. Och den politiska roll musiken har fått kan ha varit en förutsättning för musikens överlevnad.

Samma musik kan utnyttjas av flera rörelser och på det sättet komma att symbolisera helt olika saker. Ett utmärkt exempel på detta är den nu så aktuella EU-hymnen. Den kan identifieras som körsatsen "An die Freude" (Schillers text: "Alle Menschen werden Brüder") ur Beethovens nionde symfoni. Den har utnyttjats av hela den politiska skalan från kommunister till nazister – den användes bl.a. av den ryska arbetarrörelsen i början av 1900-talet och av nazisterna under andra världskriget. Efter krigsslutet betraktade såväl Öst- som Västtyskland nian som sin. När muren föll och det tyska enandet skulle firas 1989, valde man inte helt överraskande

Beethovens nia som musik. 2001 utsågs Beethoven av Unesco till världskulturarv (Bohman 2003).

Nationalromantik och studentsång

Den musik som kommit att symbolisera det svenska i Finland har nästan undantagslöst tillkommit under den nationalromantiska perioden, närmare bestämt under 1800-talet och 1900-talets första decennier. Nationalromantiken satte djupa spår i inte bara Finlands utan i hela Europas musikliv. Efter Napoleonkrigen fanns det många stater som hade behov av ett nationsbyggande, som sökte en identitet. Arvet, historien och språket kom att spela en viktig roll både kulturellt och politiskt.

Hos oss var studenterna föregångare. Från Uppsala kom studentsången till Åbo på 1810-talet. Sång i kvartett och kör blev studenternas sätt att uttrycka nationella frihetstankar (Jonsson 1998). Det var också i

studentkretsar tanken på en insamling av folkvisor vaknade i början av 1800-talet. Till en början ägnade man den finska folkdiktningen d.v.s. runorna i östra Finland all uppmärksamhet. Vid 1800-talets mitt började man också tillvarata den svenska landsbygdsbefolkningens visor, vilket småningom ledde till uppbyggandet av en särskild finlandssvensk sångskatt med den folkliga sångtraditionen som grund.

J. L. Runeberg var starkt knuten till studentsången, även om han själv inte sjöng med. Från slutet av 1820-talet skrev han dikter till musik. Efter det att hans första diktsamling utkommit 1830 strävade han målmedvetet efter att få melodier till dikterna. De första stora succéerna kom när Fredrik August Ehrström tonsatte ”Svanen” 1833 och ”Vid en källa” 1834. Elias Lönnrot översatte sångerna till finska och snart sjöngs de allmänt också på det språket.

Nationalsångernas retorik

Vid den här tiden hade många folkgrupper redan fått sina folksånger. Johan Wrede har i sin artikel *Vårt land – närhetens, kärle-*

kens och historiens mål, 1998, lyft fram en del folksånger som kan ha inspirerat Runeberg till ”Vårt land”, bl.a. Johann Caspar Lavaters *Schweizerlieder*, där en av sångerna ”Die Natur im Schweizerwald” blivit förlaga för svensken B. E. Malmströms dikt ”Fosterlandet”, 1849. ”Både den schweiziska och den svenska dikten har uppenbarligen bidragit till idé och meter i Runebergs ’Vårt land’. Men ’Vårt land’ överträffar dem båda”, konstaterar Wrede.

Redan 1819 hade man i Danmark utlyst en tävling om en nationalsång. Den sång som vann tävlingen, Juliane Marie Jessens ”Dannemark, Dannemark, hellige Lyd” blev ingen succé. Större framgång hade Adam Oehlenschlägers ”Der er et yndigt land”, som förmodligen tillkom under intryck av tävlingen. Intressant kan det vara att notera vad tävlingsarrangören Selskabet til de skionne Videnskabers Førfremmelse ställde för krav på en nationalsång. Den skulle uttrycka kärlek till fosterlandet och trohet mot kungen. Den skulle verka kraftfull, ”själsbegejstrende” och passa för alla stånd och alla tider. Oehlenschlägers dikt uppfyller dessa krav. Den beskriver Danmarks historia, natur och folk, och slutstrofen försäkrar oss om att Danmark alltid skall bestå. Oehlenschlägers dikt trycktes första gången i *Samlede Digte* II, 1823, vilken också Runeberg med säkerhet hade tillgång till (Bjerre & Kiil 1999).

Från 1830-talet tog skandinavismen fart i studentkretsarna. Man började samlas till gemensamma studentmöten. Och man började sjunga sånger till Norden och de olika nordiska länderna. Då uppstod ett uppenbart behov av en nationalsång också för Finland. Runeberg kände trycket. 1844 hade Richard Dybeck skrivit sin text

”Du gamla du friska” (1858 ändrad till ” - - - du fria”) till en känd balladmelodi, ”Kärestans död”. Han kallade sitt alster ”Sång till Norden”. Den uruppfördes vid den första av hans ”Aftonunderhållningar medelst folkmusik” i november 1844 och kom ut i tryck 1845 (Danielson 2005).

Också Runeberg skrev sin text till en balladmelodi. Han gjorde som känt flera försök att få en mer slående melodi till dikten och när Fredrik Pacius (1809–1891) 1848 tog hand om den blev effekten den önskade. Vad textens innehåll beträffar kan man säga att den följer folksångstraditionen i Europa. Runeberg besjunger naturen, landskapet och folket. Han pekar på historien och folkets kamp och uppoffringar för detta land och dess natur. Och han förutspår en ljus framtid.

Sånger ges symbolisk laddning

Att ”Vårt land” fick en sådan genomslagskraft berodde i hög grad på de omständigheter under vilka den lanserades. Det skedde som känt vid den berömda studentfesten på Gumtäkts ängar utanför Helsingfors den 13 maj 1848 (Se vidare Kolbe, Valjus, Wrede 1998). När Akademiska sångföreningen tillsammans med gardets och sjöekipagets musikkårer framförde sången möttes den av stort jubel. Studenterna upptog den omedelbart som körens och studentkårens signaturmelodi. Till sångens framgång bidrog inte minst sammankomstens karaktär och betydelse, Cygnaeus berömda tal och Topelius återgivning av festen i tidningen. ”Vårt land” översattes omedelbart till finska, men Julius Krohns översättning från 1860-talet är i något omarbetad form den

som gäller än i dag.

Runebergs ”Vårt land” är ett typexempel på hur en text och melodi ges en symbolisk laddning. Nästa stora genombrott av det slaget kom den 1 maj 1860. I mars-april 1860 hade nämligen Runeberg skrivit sin text till ”Björneborgarnas marsch”, en traditionell marsch som fram till ca 1850 allmänt kallades ”Bonapartes marsch till Egypten” eller ”Napoleons marsch”. När den framfördes av studenterna i Kajsanemi mottogs den av ”lifliga hurrarop och hattsvängningar” (Forslin 1958).

Nu hade de två mest fosterländska texterna och melodierna i Finlands historia skapats. Sångernas popularitet väckte den ryska överhetens misstänksamhet. När den Savolax-karelska studentavdelningen skulle fira sin årsfest 1869, förbjöds framförandet av ”Björneborgarnas marsch”. Förbudet väckte stark indignation i tidningspressen, vilket ledde till att generalguvernören utfärdade ett cirkulär rörande all offentlig musikutövning. Cirkuläret (publ. i ÅU 1.5.1869) påbjöd poliskontroll av all musik över hela landet och var avfattat i 7 punkter. Den fjärde punkten lyste:

De af finnarne omtyckta melodierna till ”Vårt land” och ”Björneborgska marschen” kunna obehindradt spelas såväl af militär som privat musik, då desamma blivit upptagna å programmet.

Musikprogrammen skulle nämligen granskas på förhand och ingenting som inte fanns upptaget i programmet fick förekomma.

Om ”Vårt land” inte fick ljuda i hemlandet ljöd den dess mer i Sverige. Redan 1848 tonsattes dikten av Jakob Axel Josephsson, som ledde studentsångarna

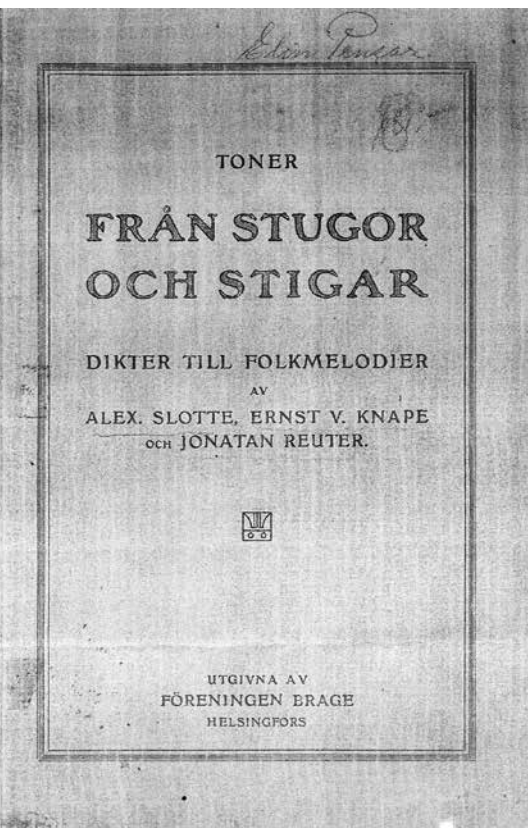
Sångfesten i Åbo 1926, dirigent Otto Andersson (Originalfoto: Svenska folkskolans vänner).

i Uppsala. Den blev ett av Uppsalastudenternas paradnummer. Den uppfattades som ett slags nationalsång också i Sverige. När Oskar II kröntes uppvaktades han av studenterna med två nationalsånger, en norsk och en svensk. Den svenska var "Vårt land". Intressant är en notis från det skandinaviska studentmötet i Uppsala 1875, då Helsingforsstudenterna för första gången fick deltaga med kejsarens tillstånd. När de samlade studenterna skulle uppvakta regenten sjöngs nationalsångerna. Då sjöng svenskarna "Vårt land" och finnarna den ryska folksången (Jonsen 1998). Men det uppges att finnarna senare, vid borgarfesten på Hasselbacken, också tordes sjunga sin version av "Vårt land", d.v.s. med Pacius melodi.

Sökandet efter särart

De tidiga romantikerna tyckte sig finna den nationella särarten i folkets musik. Folkvisorna blev en rik källa att ösa ur. Folkets sånger tecknades upp och gavs ut i böcker. I Finland var det Elias Lönnrots sammanställning av insamlade runor till *Kalevala* (1835) som skapade den stora nationella yran.

Den nyblivne lektorn vid Vasa elementarskola, Oscar Rancken, var så vitt vi vet den första som medvetet arbetade för en insamling av den svenska befolkningens seder och sånger. I april 1848 publicerade han ett upprop i tidningen *Ilmarinen*. Beteckande var att han rubricerade uppropet "Till fosterlandvänner". Han såg sig där-

Första trycket av "Slumrande toner" i *Toner från stugor och stigar*, Helsingfors 1919.

till tvungen att betona att det finska i Finland på intet sätt blir åsidosatt genom att man tillvaratar den svenska befolkningens traditioner. Också inom den nyländska studentavdelningen samlade man flitigt och snart fanns det ett rikt material av folkliga visor, låtar och danser som kunde utnyttjas av kompositörer och andra hugade. Det blev populärt med folkvisor som programpunkt vid sammankomster av olika slag. Konstnärsgillet och Finska fornminnesföreningen gick i spetsen; vid

Slumrande toner.

Slumrande toner fjärran ur tiden,
toner ifrån stugor, från fält och vännan lid,
sällsamma röster ur gravarnas dunkel,
jubel och kvalsång från hänsovnas strid —
vaknen alla, höjen eder! Fädernas budskap
I bringen till söner, till lyssnande tid.

Står inunder rönnen lutande stugan,
mossbeväxt är trappan och ogräsen gro.
Innanför rutornas gröngamla stängsel
minnena de sova i ljudlösan ro.
Bøj ditt huvud! Träd försiktigt! Helig är platsen,
där fädernas hägnande andar bo.

Slocknade kolen vi tända på härden.
Varsamt vi taga det kära i vår vård.
Spinrocken surrar vid lågande brasan,
medan vi väva på sägnernas bård.
Flamma forneld! Lys vår gärning! Lys genom tiden
för sönerna väg hem till fädernas gård!

Alex. Slotte.

fornminnesföreningens soaré den 13 april 1871 t.ex. framfördes österbottniska och nyländska folkvisor i arrangemang av Karl Collan.

Det var vid denna tid som den svenska samlingsrörelsen tog fart och med den följde ett behov av en särskild finlandssvensk sångrepertoar. Att det behövdes en svensk mobilisering blev alldeles uppenbart efter Finska upplysningssällskapets sångfest i Tammerfors 1888, där festtalaren uppmanade fosterlandets vänner att låta upp-

fostra barnen på finska (Andersson 1947). Den första svenska sångfesten hölls som känt på SFV:s initiativ i Ekenäs 1891.

Martin Wegelius (1846–1906) var den centrala gestalten under den finlandssvenska musikrörelsens första år. Han satt i SFV:s musikkommitté från 1890 och ledde de tidigaste musikfesterna. Till hans livskraftigaste alster hör folkvisearrangemangen – det första tillkom redan 1875 – som spreds i SFV:s musikpublikationer till körer runtom i bygderna.

En av hans elever vid Helsingfors musikinstitut var Otto Andersson (1879–1969), som blev vår flitigaste folkvisearrangör. Som plattform hade han den år 1906 grundade Föreningen Brage, genom vilken han kunde basunera ut sitt budskap och sprida folkvisearrangemang. Brages böcker med folkvisearrangemang kom att spela en stor roll i den finlandssvenska samlingsrörelsen. Inte minst *Toner från stugor och stigar*, 1913, som upp tog nyskrivna texter av Alexander Slotte, Ernst V. Knape och Jonatan Reuter till upptecknade folkmelodier. Det lilla häftet med 15 dikter på 45 sidor har helt säkert betytt mer för finlandssvensk kultur på ett allmänt plan än de flesta senare utkomna dikt- och sångsamlingar (Häggman 1996).

I arkiven fanns det vid det här laget ett rikt och brokigt folkvisematerial. Det var främst två visgenrer som intresserade visarrangörer och sångboksutgivare, nämligen de medeltida balladerna och de lyriska kärleksvisorna från 1700- och 1800-talen. Dessa två visgenrer kom sedan att framstå som de verkliga folkvisorna och betraktades länge som äkta uttryck för det vemod och den innerlighet som ansågs typiska för den svenska folksjälens. Texter förkortades och omarbetades, opassande ord och

strofer lämnades bort och nya diktades i stället (Se vidare Häggman 1973).

De lyriska kärleksvisorna blev förebilder för de nya texter man diktade till folkmelodier. Det blev kärlek och vemod (Plocka vill jag skogsviol), vackra naturskildringar (Över bygden skiner sol) och folklivsskildringar (Sol över backen). De nyskrivna sångerna blev mera folkvisaktiga än folkvisorna själva, därför att hela den nationalromantiska synen på folkvisan fanns inbakad i texten och den musikaliska tolkningen.

Inom denna genre blev Alexander Slotte den verkliga mästaren. Enligt Otto Andersson bär Slottes lyrik den fullödiga konstnärlighetens prägel, den är ”hembygdslyrik i detta ords bästa bemärkelse”. Och han säger vidare:

Inte bara därför att den i så hög grad är skriven till folkmelodier, utan framför allt därför, att den kväller fram ur den svenska folksjälens, vars skiftande nyanser, skuggor och dagar, syner och föreställningar i denna diktning få ett så äkta och helgjutet uttryck (Andersson 1927).

Slumrande toner – symbolmättad lystringssång

Hembygdsdikten framom andra blev ”Slumrande toner”, en typisk nationalromantisk hymn där folkdiktningen och folkmusiken d.v.s. tonerna från de övergivna stugorna, fälten och liderna tillsammans med rösterna ur gravarnas dunkel skall väckas till liv igen och bli den forneld, som leder sönerna hem till den heliga plats där de har sina rötter. Sången skapades som en lystringssång för Brage utgående från Brages stadgar om att vårda

och återuppliva kulturarvet. Den sjöngs första gången vid ett samkväm den 27 oktober 1912. I denna – liksom i många av Slottes alster ses det förgångna som en idyll – spinnrocken surrar vid lågande brasan etc.

Textens budskap är inte originellt. Liknande retorik finns i många hembygds-sånger från samma tid, inte bara i Finland utan också i Sverige, Danmark och Tyskland. Vi här i Svenskfinland ser likheten med Frans Österbloms ”Jag älskar min hembygd vid svallande hav” (SFV Kal. 1899), där det talas om minnesrika dalar, fädernas aska, hjältedåd, frihetskärlek, fädrens arv och grifter. Intressant är att Slotte medvetet använder ett ålderdomligt språk inspirerat av den medeltida balladen; han vill därmed markera kontakten till det förgångna.

Den ideologiska laddning som är förknippad med ”Slumrande toner” har medfört att just den sången tidtals fått utstå hård kritik från kulturelitens sida. Man har sett sången som ett hinder för utveckling. Gustaf Widén skrev 1981 så här:

Det har alltid förefallit mej en smula löjväckande att den finlandssvenska musikkulturens signatormelodi heter ”Slumrande toner”. Längre var det ju onekligen så att de traditionella sångfesterna tycktes helt fastlåsta vid konservativa ideal, att man slumrade in till tonerna av en självghetens höga visa (Bbl 17.11.1981).

Det finns många exempel på liknande uttalanden (se t.ex. Häggman 1996). Det har varit lätt att göra sig lustig över ”Slumrande toners” symboltyngda text. Den stora popularitet sången åtnjuter i bygderna har på en del håll närmast setts som ett irritationsmoment. Man har kanske heller

Åttonde häftet (tryckt i Helsingfors 1908) i Svenska folkskolans vänners musikbibliotek med sånger för blandad kör innehåller bl.a. Modersmålets sång och Svanen.

inte insett vilken oerhört stor betydelse sången har haft – och fortfarande har – för finlandssvensk identitet. Vid sidan av Johan Fridolf Hagfors (1857–1931) ”Modersmålets sång”, som tillkom 1897 och tillägnades Akademiska sångföreningen, är ”Slumrande toner” en viktig symbol för den finlandssvenska samlings- och hembygdsrörelsen

En finlandssvensk ton

Att Bragevisorna och de andra sångerna i den s.k. stamrepertoaren fick så stor genomslagskraft sammanhänger med

det effektiva distributionssystem som byggdes upp genom skolor, föreningar, musikfester och sångböcker. Denna verksamhet bottnade i sin tur i en stark övergripande ideologi, som genomsyrade folkbildningen och musikrörelsen och som förenade regioner, yrkesgrupper och samhällsklasser. Sångerna knöts till kollektiva finlandssvenska samlingstillfällen där man i festtal och festdikter betonade svenskfolkets gemenskap i historia, språk och kultur. Text, musik, ideologisk laddning och en väl genomtänkt och effektiv spridning gav sångerna en särställning i finlandssvenskt kulturliv.

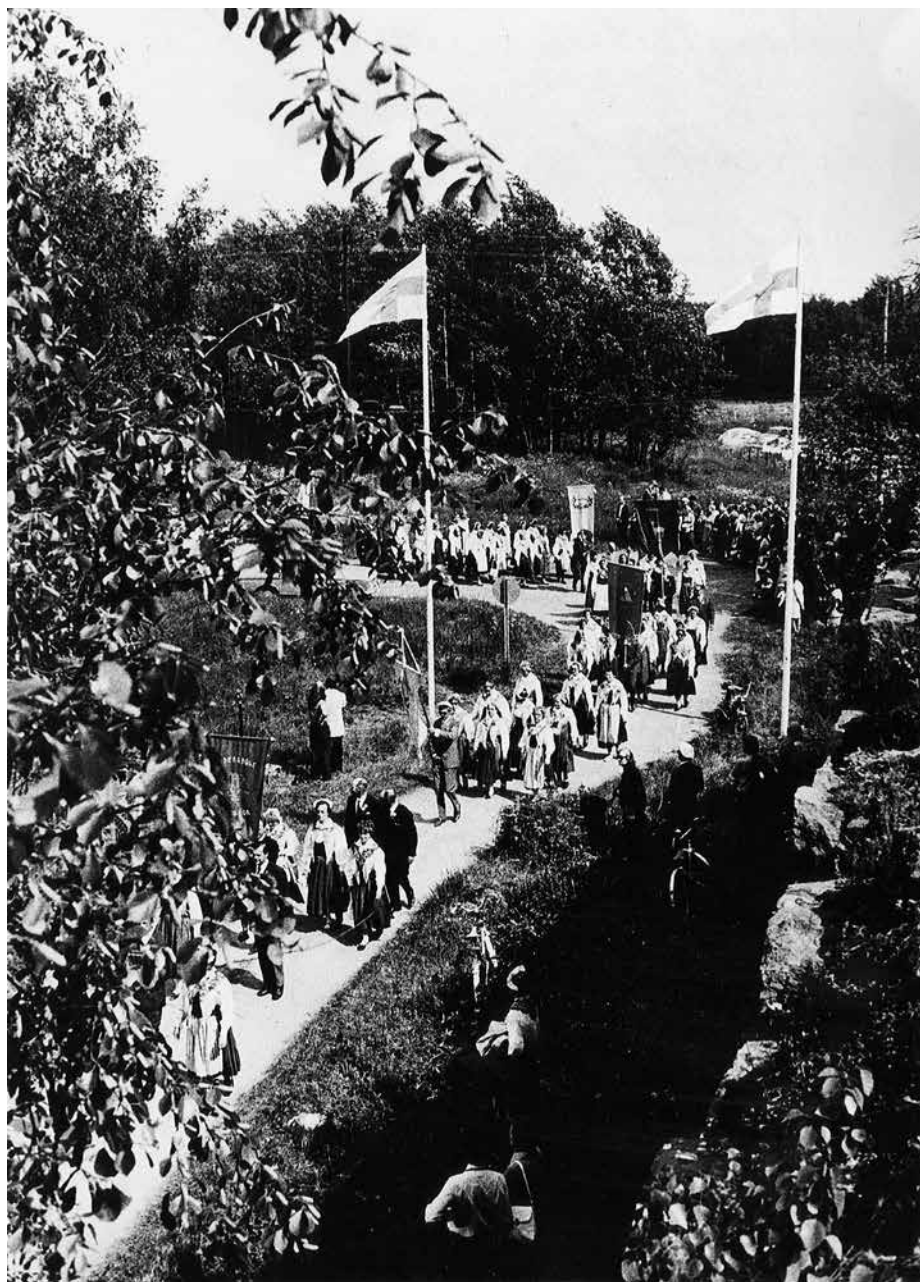
För att en sång skall kunna fungera som en ideologisk symbol ställs stora krav på såväl text som melodi. Texten tolkar och förmedlar budskapet. Men musiken är på intet sätt av underordnad betydelse. Vi behöver bara tänka på hur Pacius melodi bäddade för succén med "Vårt land". Också Brage-visornas framgång kan i hög grad tillskrivas musiken. Arrangörerna arbetade i allmänhet med tanke på klang och stämföring. Och man lyckades verkligen skapa en särskild finlandssvensk ton, en kör- och orkesterklang som i årtionden präglade de finlandssvenska musikfesterna, där amatörkörer och orkestrar från olika delar av svenskbygden strålat samman.

När man granskar den finlandssvenska sångrepertoaren, frapperas man av att merparten av de sånger som fått en finlandssvensk symbolladdning tillkommit före andra världskriget, de flesta före 1920. En stor del av dem kan karaktäriseras som visor i folkton eller enkla romanser. Ett särdrag i den finlandssvenska musikkulturen är den rika förekomsten av sånger som tillhör den lyrisk-romantiska musikgenre som skapades av Otto Andersson, Alexander Slotte och Ernst V.

Knape. Det unika låg inte i att man skrev texter till folkmelodier, utan att hantverket gjordes så bra och att visorna fick så stor genomslagskraft. Framgången sammanhänger på många sätt med Otto Andersson som person. Han var inte bara inspiratör och ypperlig arrangör. Under en lång tid var han den stora auktoriteten i finlandssvenskt musikliv, som påverkade utövning, insamling, forskning och publicering. Han ledde SFV:s musikkommitté under en viktig uppbyggnadsperiod, 1917–26, och under hans tid i musikkommittén lades grunden till Finlands svenska sång- och musikförbund (gr. 1929) där han blev en av de ledande gestalterna.

Man kan naturligtvis fråga sig varför så få av de visor, som tillkommit under det senaste halvseklektet rönt samma framgång. Beror det på att tidsandan nu är en annan? Har det ett samband med att musikutbudet blivit så stort och brokigt att en enskild melodi har svårt att hävda sig i konkurrensen? Saknar vi i dag den ideologi som skulle göra en gemensam finlandssvensk sångrepertoar intressant? Eller sammanhänger det med att skolans musikundervisning inte längre ger grunden till en finlandssvensk sångrepertoar?

Mycket musik skapas, mycket som framförs vid enstaka tillfällen, som lever en tid och sedan glöms bort. I dag händer det alltmer sällan att enskilda sånger slår och får fäste i den allmänna repertoaren. Men det händer. Erna Tauros och Tove Janssons "Höstvisa" (Vägen hem var mycket lång) från 1967 upplevs av många i dag som en omistlig del av den finlandssvenska sångrepertoaren. Bengt Ahlfors "Vill du visor min vän" ur revyn "Plancket" 1968 har vunnit så stor popularitet att den av många uppfattas som en folkvisa. Flera av Lasse Mårtensons melodier med

Festtåget vid sångfesten i Lovisa 1971, främst går Pedersöre sångkör. (Foto: Gottfrid Sirén)

skärgårdsmotiv har fått karaktären av hembygdssånger bl.a. ”Vänö” till text av Lars Huldén och ”Jurmo” till Ole Eklunds text. Mårtensons största framgång inom denna genre är otvivelaktigt ”Stormskärs-Maja”, ledmotivet ur filmen om Maja på Stormskäret (1976), som i en nordiskt lyrisk ton skildrar skärgård, hav och vatten. Notbladet hade 1996 nått den unika försäljningssiffran av 25 000 exemplar, vilket gjorde den till Finlands mest sålda notutgåva genom tiderna.

Det finns alltså relativt nya sånger som har fått ett finlandssvenskt symbolvärde. Det är sånger, som förutom att de uppfyller de krav vi ställer på text och melodi, därtill har en annan kvalitet som gör dem särskilt värdefulla för oss. Vi uppfattar dem som en del av en gemensam kultur och tradition.

Vad sångernas symbolspråk beträffar skiljer sig de moderna visorna inte stort från dem som togs med i den stamreper-toar som byggdes upp under 1900-talets första decennier. Det är fortfarande romanserna som slår. Och det övergripande temat är kärleken – kärleken till en kvinna eller en man, kärleken till hemmet, hembygden och hemlandet.

Folkmusiken är fortfarande en viktig inspirationskälla. Aldrig har traditionsarkivens folkmusikmaterial utnyttjats så flitigt som nu, flitigast av folkmusikgrupper som vill profilera sig finlandssvenskt eller nordiskt, men också av en del kompositörer och arrangörer. En jämförelse visar dock att man hos oss i mindre utsträckning än i de övriga nordiska länderna utnyttjat de inspelningar, som sedan 1950-talet gjorts bland traditionsbärare i bygderna. Här finns fortfarande en stor resurs på tiotusentals inspelade melodier, som på många sätt är mer spännande än de gamla

uppteckningarna, därför att de förutom texter och melodier också förmedlar lokala och individuella tolkningar som många gånger är konstnärligt mycket högtstående och som har en stark förankring i vår egen tid och närmiljö.

Källor:

- ANDERSSON, Otto, 1927. Alexander Slotte. Minnesruna i Budkavlen nr 3. 1927. Sign. O.A. Åbo.
- ANDERSSON, Otto, 1947, Finlandssvenska musikfester under 50 år. Åbo.
- BJERRE, Karen och KIIL, Lisbeth (red.), 1999. Sanghåndbogen. Copenhagen.
- BOHMAN, Stefan, 2003: Musiken i politiken – konstmusik som kulturarv. Stockholm.
- DANIELSON, Eva, 2005, Du gamla du fria. Folkmusik och etnicitet (red. Johanna Björkholm). Folk och musik 2005. Vasa.
- FORSLIN, Alfhild, 1958: Runeberg i musiken. Bibliografi med kommentarer och historisk översikt. Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland 367. Helsingfors.
- HÄGGMAN, Ann-Mari, 1973, Gamla visor i ny dräkt (I). Folkvisor får nytt liv, ny text. Visa och visforskning. Meddelanden från Folkkultursarkivet 3. Helsingfors.
- HÄGGMAN, Ann-Mari, 1996. Sångerna som gav finlandssvensk identitet. Folk och musik 1996. Vasa.
- HÄGGMAN, Ann-Mari, 1999. Vikingamytt och musik. SFV-kalendern 1999. Helsingfors.
- JONSSON, Leif, 1998. Körsången spränger gränserna. Musik i Norden. Kungl. Musikaliska akademins skriftserie nr 85. Stockholm.
- WREDE, Johan, 1998. Vårt land – närhetens, kärlekens och historiens mål. Soi sana kultainen – Vårt land. Maamme-laulun viisitoista vuosikymmentä – Vår nationalsång 150 år (red. KOLBE, Laura, VALJUS, Risto och WREDE, Johan). Helsingfors.

Den ryska björnen

ur ett finländskt perspektiv

IJohan Ludvig Runebergs ”Fänrik Ståls Sägner” beskrivs ryske Kulneff som ”björnen från kosackens land”, men han är en björn som den finske soldaten tycker om att tampas och slåss med:

*Dock hade Finlands hela här
ej kunnat visa en soldat,
som ej höll gamle Kulneff kär
som trots en stridskamrat.
Och syntes blott hans kända drag,
då grinade av välbehag
mot björnen från kosackens land
hans bror från Saimens strand.*

I Edelfelts berömda illustration av ”Kulneff vid vaggan” framställs den ryske krigaren helt följdriktigt med ett stort skinn över axlarna.

Björnen som symbol för Ryssland eller ”ryssen” lever kvar i finländskt och västerländskt medvetande till dags dato. Numera ser vi den ryska björnen oftast i politiska skämtteckningar i dagspressen. Men hur är det med ryssarna själva? Ser inte de sig också som björnar? Vilken roll spelar björnen i den ryska symbolkulturen?

Jag vill i det följande gå in på ett område som är forfarande för det ”nationella med-

vetandet”, nämligen barnens kultur, och se vilka björnar som där förekommer.

I ryska sagoböcker är björnen en central gestalt. Ryska barn har från spädd ålder utsatts för björnbilder, björnsagor, både folkliga och författade. En av de första är författad av Aleksandr Pusjkin, nationalskalden, som redan år 1830 skrev ett diktutkast ”Sagan om björninna” där han i folkepisk bylina-stil berättar hur en björninna leker med sina tre ungar ”under den vita björken, i det gröna gräset”. Där ertappas hon av en gubbe som sticker ett jaktspjut i henne, drar av skinnet och stoppar de tre ungarna i en säck för att säljas för ”fem rubel styck”. Dikten slutar med att björnhannen får veta om förlusten av sin maka och högljutt klagar i bästa gråtekvädestil:¹

*Ack du min käraste björninna,
vem har du lämnat mig hos,
mig, arme änkemän,
mig, olycklige äkta man?*

Pusjkins saga är en lek med det mode som vid den här tiden utvecklade sig i Ryssland: att prova mönster ur folkloren

¹ Översättningarna från ryskan är mina, B.L.

— Скирлы, скирлы, скирлы!
На липовой ноге,
На берёзовой клюке.

17

Björnen med lindträben ur en rysk sagobok.

och skriva i ”folklig stil”. Att Pusjkin låter björnhannen klaga som en gråterska, i den stil som brukades vid begravning och bröllop – i stället för att låta björnen gå ut och slå ihjäl gubben – ger sagan en lekfullt-ironisk ton som saknas i folksagorna. Pusjkings sagor var inte alls skrivna för barn men kom rätt snart att införas i den ryska sagoskatten och har i mer än hundrafemtio år getts ut i bilderböcker för barn. Genom sin versform, lätt att minnas, nådde sagorna stor popularitet.

De ”äkta” ryska folksagorna samlades in rätt sent – Afanasievs sagosamling i tre band utkom på 1850-talet. Av de sagor där björnen är huvudperson är den mest kända den om björnen ”med lindträben”, en saga som likt bröderna Grimms har skrämmt ryska barn genom tiderna. Den har fastnat i barns minne särskilt tack vare den sång björnen sjunger när han går runt gubbens och gummans hus. Historien är i korthet följande: gumman jagar ut gubben att hugga ved i skogen (en variant talar om att hon, gumman, vill ha björnkött); han råkar på en sovande björn och hugger av honom benet, för hem det till gumman som drar av skinnen och stoppar köttet i grytan; björnen vaknar, saknar benet, gör sig ett nytt av lindträ och går till stugan där han vandrar runt på sitt träben och sjunger:

*Knarra ben,
knirka lind!
Vattnet sover,
Jorden sover,
Byn sover,
Bara gumman är vaken,
sitter på min fäll,
Spinner min päls,
Kokar mitt kött.*

Gumman och gubben lyssnar skräckslagna till sången och försöker gömma sig men björnen tar sig in i stugan och äter upp dem.

Björnen ”med lindträben” (”na lipovojo nože”) hör till alla ryska barns björnuppsättning. Sagan publiceras ofta i samma barnbok som en annan, mycket populär saga, den om de tre björnarna (Tri medvedja). Dessa ursprungligen engelska björnar (sagan ”The three bears”, senare ”Goldilock and the three bears”) har en intressant förryskningshistoria som kräver en liten utviking.

I början av Leo Tolstojs roman ”Anna Karenina” möter vi en av huvudpersonerna, Konstantin Levin, på skridskobanan invid Zoologiska trädgården i Moskva. Han har gått dit för att träffa Kitty Sjtjerbatskaja som han tänker fria till samma kväll. Han möts något kyligt av Kitty som ber honom gå och hälsa på mademoiselle Linon, familjen Sjtjerbatskijs guvernant. Guvernanten hälsar glatt på Levin och säger: ”Vi växer upp och vi åldras. *Tiny bear* har redan blivit stor.” Tolstoj fortsätter: ”Och hon påminde honom om att han brukat kalla de tre systrarna Sjtjerbatskij för de tre björnarna i den engelska sagan”. Sagan som mademoiselle Linon syftar på är förstas ”The three bears”. Att Tolstoj infört den i sin roman hänger samman med att han just vid samma tid översatte sagan från engelska för att inkludera den i sin ABC-bok, ”Azbuka”, som han sammanställde för barnen i skolan på godset Jasnaja Poljana. Då Tolstoj i denna ”läsning för barn” införde också ryska folksagor vandrade ”Tre björnar” snart ut ur ABC-boken och började publiceras som en rysk folksaga. I oräkneliga barnböcker har sagan publicerats och inte minst, *illustrerats*.

Folksagan, Pusjkins saga, Tolstojs ”Tre björnar” formar redan på 1800-talet en björngestalt som upplevs som ”äkta rysk”. Jag vill betona att dessa björnbilder sprids i *barnkulturen*. Den språkliga formen (rim och ramsor, parallellismer) i samklang med illustrationerna har etsat sig in i minnet hos ryska barn. Varje ryss lever med björnbilder sedan barndomen. När 1900-talets stora barnboksförfattare Kornej Tjukovskij låter en björn klå upp krokodilen som svält solen (sagan ”Den stulna solen”) har han redan en fast tradition att stöda sig på.

Utöver sagorna vill jag ta upp en björnbild som fått en fantastisk utveckling i den ryska kulturen. År 1889 målade den ryska landskapsmålaren Ivan Sjiskin en tavla med namnet ”Morgon i furuskogen” där vi ser fyra björnar klättra omkring på nerfallna stammar. Tavlan blir populär och reproduceras i olika former. På sovjettiden får bilden en fantastisk spridning när en konfektfabrik börjar förfärdiga konfekt med Sjiskins björnar på omslagspappret. Konfekten kallad ”Misjka Stortass” (”Misjka Kosolapyj”) förverkligar rent konkret det som ligger i själva ordet för björn, *medved* – ”honungsätare”. Björnen blir nu symbolen för ”sött och gott”,

Björnkonfekten.

Den olympiska Misjka-björnen.

den eftertraktade konfekten som i sovjet-samhället ofta var en bristvara.

Den ryska ”hemmabjörnen” ur sagorna och godsakslandet fick en oväntad utveckling när Olympiska spelen skulle hållas i Moskva år 1980. Regimens reklamkare beslöt att ge sin bild av ”den ryska björnen”. Man började producera Misjka i olika former som symbol för Ryssland – platsen för spelen. Det är betecknande att björnen med fem olympiska ringar i bältet tog gestalt av en söt liten nalle. Budskapet var klart: Ryssland *är* en björn men en glad liten bamse som ingen behöver frukta. Året före de Olympiska spelen hade ju sovjetiska armén gått in i Afghanistan – de ryska soldaterna skulle komma att kriga där i tio år.

En ny *politisk* björn av helt annan karaktär har uppstått i Ryssland under de allra senaste åren. Maktpartiet ”Det Enade

Ryssland” ("Edinaja Rossija") har till sin symbol valt en vandrande björn. I partipropagandan, på fanor och dekaler, avbildas björnen tillsammans med Ryska federationens karta. Det är inte svårt att se att björnens form och kartans form sammanfaller. Björnen vandrar österut, gapet är öppet och han verkar inte god att tas med. Politiken "Rysslands territoriella integritet" symboliseras nu av den stora björnkroppen. Och att hugga av något ben som skedde i den ryska sagan kom-

mer inte på fråga. För den som försöker lär det gå som för gubben i sagan – man blir uppäten.

Jag har här gjort några nedslag i den omfattande ryska björnfaunan för att visa på den bredd som symbolen innehar. Från barndomens konfektnalle till partisymbolen "björnen-fosterlandet" – Misjka Stortass är inte bara tämjbar, han är också mycket tånjbar, med andra ord en idealisk symbol.

Partibjörnen – "Det Enade Ryssland".

Symboler – det ställföreträdande syn- liggörandet

Symbolerna, ordlösa förmedlare i mänsklig kultur, binder samman föremål, gester, ljud, färger, dofter och andra sinnesintryck med både konkreta ting och betydelser som människorna skapar. De kan inte härledas eller förklaras direkt ur fysiskaegenskaper. De uppstår associativt, förstärks genom upprepning, reflexion och identifikation. De tjänar sålunda som orienteringspunkter i vår värld. Sambandet mellan det som sinnena upplever och betydelserna som ges, uppstår i mänskliga relationer och handlingar och symbolerna måste tolkas och förstås inom en sådan ram. Symbolerna är alltså sociala produkter och deras giltighet är ofta regionalt och tidsmässigt begränsad. Men å andra sidan är symbolskapandet ett allmänmänskligt fenomen, ett oavlatligt kollektivt producerande, kännetecknat av en gränslös variation som likväl måste återgå på en enda princip, en symbols särart kan tänkas endast i relation till det allmänna. Myter, liksom legender och minnen, hör till de

fenomen som garanterar både produktion av symboler och deras fortlevande.

Den äldre antropologin utgick från att endast människorna är kapabla att skapa symboler och att den mänskliga kulturen är genomsyrad av symboler. Språket, senare kompletterat av skriften och bilden, är det viktigaste beviset för denna tes. Så fungerar t.ex. släktskapsystem, regler inom familje- och näringslivet, den sociala hierarkin, lag, religion och ideologier som symboliska uttryck för kulturen. De omges, inom den grupp som hanterar dem, av känslomässiga uppfattningar om tillåtna och förbjudna handlingar med följdverkan.

Symbolbildningen kan studeras och tolkas i ett kulturellt sammanhang. I denna bok har exempel givits på hur symboler skapas, aktörer och mekanismer som driver processen, uppfattningar om äkta och oäkta symboler, hållbarheten och tra-

ditionen. Helt allmänt kan man tala om hela *symbolfält*, där betydelser skapas t.ex. utgående från motsatser. Fenomenet ”identitet”, i betydelsen självbild, lever i ett motsatsernas spel, och tar sig en mångfald symboliska uttryck, ofta bundna till personer, platser och tidpunkter. Vi kunde tala om symbolernas *expositionsarenor*. Man kan studera själva valprocessen, där olika trosföreställningar, associationer, fördomar, vidskeplighet, lögn, fåfänga och andra mänskliga egenskaper tävlar om utrymmet. Eller man kan kartlägga vilka symboler som används när t.ex. en ideologi skapas och förs fram. Som hjälpmedel för budskapen har symbolvärlden en tacksam arena i ritualer, skådespel, parader, demonstrationer, i bild- och ljudvärlden. Att ritualisera, dramatisera, exotisera och estetisera, miniatyrisera eller monumentalisera, institutionalisera, medikalisera och monopolisera, ger konkreta, synliga uttryck för abstrakta begrepp. Allmänna och populära fenomen som natur, hälsa, idrott, statyer, flaggor, vapen, maträtter, folkdräkter, tatuering, varumärken, fredsrörelser och kampsånger, lika väl som sjukdomar, krig, terrorism, uniformer, karrikatyror, tortyr och kroppsdeformering är ofta späckade med symboler, även om det ”symboliska innehållet” inte alltid eller nödvändigtvis behöver vara tillgängligt för alla. Tystnad och frånvaro, att låta bli att göra något, är lika effektiva symboliska markeringar som hängiven aktivitet, dyrkan eller destruktion.

Det säger sig självt att symbolvärlden erbjuder ett mäktigt fält för såväl vägledning som manipulering av människor.

En etablerad symbol kan bli genererande, upprepat återskapande av ett visst innehåll, måhända förändrat något men likväl

anknyttande till något bekant. Det är traditionens livskraft, det må sedan gälla släktminnen, julseder eller nationella märkesdagar. Symbolvärlden har också använts historiserande, när man restaurerat eller revitaliserat det förgångna, och givit t.ex. en historisk händelse eller person offentligt, kollektivt värde som nationell storhet. Helgon och martyrer, politiska ledare, konstnärer och författare, revolutioner och andra, dramatiska kollektiva erfarenheter – såsom Finlands krig – som fått ett starkt symbolvärde, förenar människorna i ett gemensamt ”öde”. Detta föder ständigt nya produkter av konst, film, litteratur, musik eller ”paraphernalia” – ting som souvenirer, amulett, relikur gravar, porträtt, kultplatser och annat ”kulturellt bagage”, som kan ge människorna en känsla av trygghet, värde, befrielse eller fångenskap.

Det är ett *ställföreträdande synliggörande* som uppenbarar sig för oss i symbolvärlden. Men det sker inte bara i form av *associationsmönster*, utan också – parallellt – genom ändlösa *förvandlingsmekanismer*, då den kulturella rekvisitan graderas, uppåt eller nedåt. Vanligen noteras sådant vid politiska eller religiösa regimskiften, då expositionsarenan fylls med nya figurer, eller då platser, hus och gator byter namn. Men också vårt vardagsliv genomsvärs av symbolförskjutning, såsom då ting mister sitt värde, får en ny högre betydelse eller utranteras, förstörs, glöms bort eller förvandlas till sopor. Avfallens symbolvärde är stort, en katalysator för makten över – inte bara livet, utan även döden.

Spänningen mellan det privata och det offentliga, det intima och det allmänmän-

skliga, är en kraft som kan tänja symbolskapandet. Frågan gäller: huru långt? Informationsteknologin, det virtuella samhället, har gjort tid och plats betydelselösa i klassisk mening, men samtidigt givit existensen i tiden och rummet ett bedrägligt sken av oändlighet. Expositionsarenor, som rum och klockslag, kropp och kläder, sociala och yrkesbundna roller, ålder, kön och sexualitet, liv och död, har blivit föränderliga och manipulerbara. Människan som ett relativt fast subjekt kan som objekt rentav ge sig själv ett privat symbolvärde. Ett samhälle, en kultur, som – av den västerländska arten – möjliggör en starkt konsumerande livsstil med en virtuell, det ständiga sökandets och omformandets idé, har lett till att det privata intar det offentliga plats. Konsumismen har karaktären av privatfest, där varumärket blir individens synligaste identitet. Konsumismens styrka och framgång baseras på ett systemtänkande av samma associativa slag som det klassiska symbolskapandet, dock med individualismen på ledande plats. Leder detta till en sym-

bolfattigdom på det kollektiva planet?

En brännande fråga i detta sammanhang gäller inte bara vedertagna symbolers livskraft, utan i främsta rummet den mänskliga kreativiteten. Vilket livsrum ges åt symbolskapande? Vilka tolkningar berikar det mänskliga sammanhanget, vilken fara innebär det då tolkningsföreträde och symbolmonopol – under sken av frihet – glider över i maktfält där ingen plats finns för prövandet, vildheten, mångfalden och människovärdet?

Också finlandssvenskheten, som livsform och kulturell skapelseprocess, är värd att granskas mot bakgrunden ovan. Den försiktighet och försvarsstrategi som en – ideologiskt uppfattad – utsatt position ofta leder till, förglömmar sig kanske tryggt i en stagnerad symbolvärld, vars ändpunkt är osynligheten. Ett kreativt risktagande i utsattheten skyggar inte för fantasi, drömmar, gränsöverskridanden, och kan därmed öppna en ny symbolvärld, ett nytt synliggörande.

Identiteten och språkets gränser

Som kanslichef på undervisningsministeriet kom jag att vara ordförande i tre språkpolitiska kommittéer. Den första var Språkprogramkommittén som verkade åren 1974–1978. Den presenterade en plan om hur finländarna i framtiden, om två, tre eller fyra decennier, borde kunna stora europeiska språk. Med dessa avsågs engelska, tyska, franska och ryska. Den andra kommittén var Kommissionen för utomeuropeiska språk och kulturer som verkade åren 1985–1986. Den lade fram en vittomfattande beskrivning och en ur finländskt perspektiv uppgjord uppskattning angående utomeuropeiska kulturer och språk i Finland. Den gav också en lärdomshistorisk översikt angående forskningen och undervisningen om dessa kulturer och språk i Finland. Kommissionen gjorde även en uppskattning av deras behov i vårt land för tillfället och för framtiden samt gjorde ett otal förslag i saken. De språk man avsåg var speciellt arabiska, kinesiska, japanska, koreanska och även en del afrikanska språk. Den tredje var Kommissionen för Europas nationalspråk och kulturer som verkade åren 1991–1992 och som gjorde en upp-

skattning av i vilken utsträckning man i framtiden i Finland skulle behöva tala och känna till övriga europeiska språk och kulturer. Betänkandet och dess förslag gick genom hela Europa från Baltikum till det östra Mellaneuropa, Balkan och Medelhavsländerna till Beneluxländerna ända till Skandinavien.

Andra inhemska och ett främmande språk

Den otvetydigt viktigaste av dessa tre kommittéer var språkprogramkommittén som gick så långt att den helt enkelt föreslog hurudana procentsatser man borde eftersträva beträffande olika språk. Bakom kommitténs tankar låg en ensidighet i språkkunskapen här i Finland som jag tycker var en klar fara åtminstone vid 1970-talets mitt.

Kommittén föreslog att hela den arbetsföra finskspråkiga och svenskspråkiga befolkningen – dess storlek uppskattades till 2,5 miljoner – i framtiden borde kunna det andra inhemska språket, alltså finska och svenska, samt ett främmande språk. Man

utgick ifrån att de personer vars bästa främmande språk är ett annat än engelska, borde kunna engelska åtminstone behjälpligt. Kraven visade konsekvent att efter det andra inhemska språket och engelska var behovet störst av kunskap i tyska. Kommittén fann det dock sannolikt, att behovet av kunskap i ryska skulle öka. Kommittén satte samma kvantitativa och kvalitativa mål för tyskan och ryskan. En viss kunskap i bägge dessa borde i framtiden besittas av cirka 30 procent av den arbetsföra befolkningen. Kunskap i franska borde åter i framtiden innehas av cirka 15–20 procent av landets arbetskraft. Kommittén underströk dock att allas språkkunskap inte behövde vara fullständig. Till exempel beträffande tyska och ryska förutsatte man endast 5 procent av befolkningen eller var tjugonde medborgare borde ha mycket goda kunskaper, 5 procent goda kunskaper, 10 procent nöjaktiga kunskaper och 10 procent behjälpliga kunskaper. I samma proportioner uppskattade man även kunskapsbehovet beträffande franskan.

Stark kritik

Jag kom då att föra fram dessa tal på ett par kongresser för europeiska språksociologer och språkdidaktiker och märkte att man inte i något annat land vågat gå så här långt. Jag kommer väl ihåg hur stark kritik kommittén och även dess ordförande fick på tidningarnas insändarspalter angående det att alla finskspråkiga förutsattes lära sig svenska åtminstone behjälpligt. Någon stor tilltro till ett skolväsende där alla redan då läste svenska hade man inte. När man utvärderar kommitténs förslag nu tre årtionden senare känns det rätt krävande,

särskilt då det framförts vid en tidpunkt då man inte hade minsta aning om att Finland i något skede kunde tänkas ingå i den Europeiska Unionen.

Å andra sidan känns kommitténs förslag i den nuvarande internationella situationen i huvudsak riktiga. Alla medborgare bör till exempel ha något slags kunskap i engelska. Likaså kommer de handelspolitiska kontakterna till den tyskspråkiga världen nu och i framtiden att vara så omfattande, att vi kommer att behöva ett rätt stort mått kunskap i tyska. Oberoende av om man i Europa tar sig från norr till söder eller från väst till öst, kommer man alltid att fara genom tyskspråkiga områden. I arbetet inom Europarådet och Europeiska unionen har allt fler finländare blivit varse om betydelsen av franskan. Målet för kunskap i ryska verkar otvivelaktigt högt för många, men när man tar i betraktande den utveckling vi står inför, där kontakterna inom både handel och turism otvivelaktigt kommer att öka med det vidsträckta nordvästra Ryssland och det omfattande befolkningsområdet som S:t Petersburg utgör, kan målsättningarna knappast sägas vara överdrivna.

I själva verket har utvecklingen i mycket hög grad gått i den riktning Språkprogramkommittén tänkte sig. Då studierna i tyska och franska i Finland redan i ett skede föll till en ganska minimal nivå, har de igen i och med medlemskapet i Europeiska Unionen klart börjat öka. Endast siffrorna beträffande ryskan tycks i praktiken vara ouppnåeliga. Vi får anstränga oss att i landet upprätthålla ens en absolut nödvändig kår av experter, tolkar och översättare i ryska.

Svenskan viktig

Risto E. J. Penttilä föreslog nyligen, att engelskan skulle i Finland ges en officiell eller åtminstone halvofficiell ställning. Jag kan inte omfatta hans förslag av flera orsaker. För det första ökar kunskapen i engelska på helt naturlig väg. Ett institutionellt understrykande av engelskan skulle fördunkla bilden av att vi behöver medborgare vars första främmande språk är något annat än engelska, personer som riktar sig mot och knyter kontakter till andra kulturkretsar. För det andra skulle förslaget försvaga ställningen för vårt andra nationalspråk svenskan. Svenskan är viktig för oss av åtminstone två uttryckliga orsaker. Vi har en svenskspråkig befolkningsgrupp vars intellektuella liksom även kvantitativa insats inte bör underskattas. Då man vanligtvis talar om de svenskspråkigas procentuella andel, glömmar man sakens kvantitativa del. Då det i Finland enligt folkräkningen år 1855 fanns 239 342 svenskspråkiga personer, så har vi nu i stort sett 50 000 flera finlandssvenskar det vill säga 289 868 stycken. Och för det andra: på något längre sikt är det fullständigt klart att Finland och finländarna i det europeiska och internationella samarbetet kommer att stöda sig på de skandinaviska brödrafolken. Ett östersjöblock kommer att vara absolut nödvändigt i den kommande internationella politiken.

I alla kulturer och under alla tider har det funnits ett lingua franca, ett språk som används i det internationella umgänget såväl inom handel som inom den andliga kulturen. Under antiken var detta grekiska eller latin, i det medeltida Europa latin, i den arabiska kulturkretsen arabiska trots att

det inom den finns ett otal lokala språk. Engelskan är vår tids lingua franca, men uttryckligen detta förutsätter att vi har våra egna starka språk på vilka vår identitet vilar.

Jag skulle särskilt välkomna att man i Finland skulle inse huru viktigt det svenska språket är för Finland och också för oss finskspråkiga. Ofta tänker jag att svenskan egentligen är en del av identiteten också för oss finskspråkiga. På det språket har ju våra historiska dokument skrivits, på det språket har man antecknat våra far- och morfäders och förfäders namn och födelseår i kyrkböckerna och på det språket har mycket av vår litteratur författats med början i vår nationalsång.

I samband med arbetet inom språkkommittéerna kom jag att i någon mån sätta mig in i språksociologin och fick erfara huru långsamt och endast över århundraleden de språkliga gränserna ändras. Till och med en liten folkspillra bevarar trots allt sitt språk genom årtionden. Redan på 1930-talet förutspådde man att den lilla liviska stammen vid Rigabuktens strand skulle försvinna inom ett par årtionden. År 1991, innan Lettland ännu blivit självständigt, ledde jag en liten delegation från Finland som gjorde ett kulturutbytesprogram med letterna. Under vårt besök kom mot alla odds en liten livisk barnkör till Riga i sina vackra folkdräkter och sjöng sånger på liviska för vår delegation.

Tryggad framtid

Detta faktum att språken lever vidare betyder att framtiden för åtminstone finskan och svenskan är tryggad så långt vi förmår se framåt i tiden. De båda språkområdena

är vad populationen beträffar tillräckligt stora för detta. Jag har i andra sammanhang påpekat att finskan dessutom har kring sig ett buffertområde som sträcker sig från Republiken Karelen först till Estland och sedan via de sverigefinska emigranterna och den svenska Tornedalen till

kvänerna i Finnmarken. Nu märker jag att samma argumentation kan hittas även när det gäller svenskan. Till dess skyddszon hör finlandssvenskarna och de andra skandinaviska språken danska, norska och isländska.

(Topeliussällskapetets ordförande, minister Jaakko Numminens tal vid Topelius-seminariet i Sibbo den 14 januari 2005).

Konstnären Stig Nyström

– en kort presentation

Svenska folkskolans vänner har med stacksamhet tagit emot en donation av konstnären Stig Nyström och vill därför presentera honom och hans konst för SFV-kalenderns läsare. Donationen är en tavelkollektion bestående av 25 oljemålningar, målade under åren 1948–2004. Flera av dem har även premierats internationellt.

Stig Nyström föddes den 14 juli 1924. Hans far Rudolf Nyström var född i Nagu och hans mor Ede Björkman i Helsingfors. Själv är han uppvuxen i Helsingfors.

Redan som barn visade han ett stort intresse för teckning och sina första oljefärger fick han vid 5 års ålder. Efter avlagd studentexamen vid Nya svenska läroverket påbörjade han sina konststudier i Helsingfors. Men på grund av det pågåendet kriget var han tvungen att avbryta dem hösten 1942. Minnen från hans konstutövning under ungdomsåren finns i dag i Helsingfors stadsmuseum och på Krigsmuseet.

Efter kriget utbildade sig Stig Nyström till konstnär vid olika konstakademier i Paris, framför allt vid École Nationale Supérieure des Beaux Arts. Redan den

första grupputställningen i Paris fick ett gott mottagande av publiken.

År 1948 avlade han en filosofie magisterexamen, med tyngdpunkt på konsthistoria och varseblivningspsykologi, vid Helsingfors universitet. De här studierna kunde han senare använda sig av även i sitt konstnärskap.

År 1953 fick Stig Nyström franska statens stipendium för konst, vilket gav honom ekonomiska förutsättningar att fortsätta med sin målaraktivitet. Ungdomsårens symboliska, syntetiska uttrycksform byttes nu ut i den rådande ”belle peinture”-stilen i Paris-skolans anda. Målarresor i Medelhavsländerna erbjöd honom intressanta tidstypiska motiv, och under sin figurativa epok erhöll han ett medlemskap som korresponderande akademiker och riddarmedlemskap i den internationella akademien Accademia Internazionale ”Greci-Marino” i Italien. Övriga medlemskap innefattar Association Arts sur scène i Asnières i Stor-Paris, Finlands Konstnärer r.f. i Helsingfors och Associazione di Galleria Centro Storico i Florens. De viktigaste grupp- och separatutställningarna uppgår till ett 40-tal.

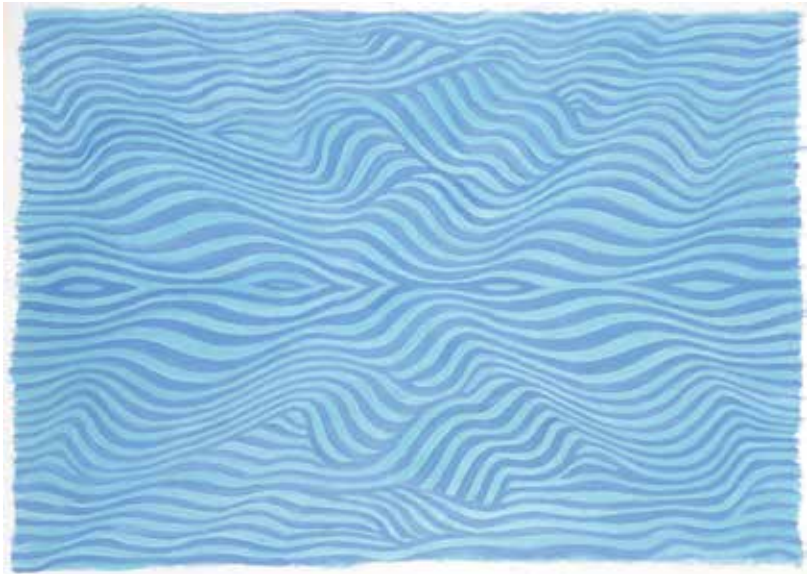
Åskväder överrumplar ridande par i Sevilla. Olja 46x55, 1949
(Pilgrimernas utstyrelse var mycket spartansk så snart efter kriget. Några ösregn mitt i det heta sommarvädet verkade endast uppfriskande)

Konstnären finns representerad i museer, akademier eller andra offentliga institutioner i Finland, USA, Frankrike, Spanien och Italien.

Fastän Stig Nyströms livscykel innefattat också annan verksamhet, har det dock alltid funnits ett samband till det visuella uttrycket, kanske med ett exaktare grepp i själva skapelseprocessen. Detta gäller speciellt för den nya epok Stig Nyström inledde i början av 1990-talet. Denna abstrakta period bygger i viss mån på de

konstteoretiska experiment som han utförde i samband med sitt laudaturarbete i varseblivningspsykologi vid Helsingfors universitet 1949. Även denna abstrakta produktion, som hänför sig till optisk eller opkonst, har vunnit internationellt erkännande och cirkulerat på utställningar bland annat i New York, Paris och Florens.

Arbetena i SFV:s nya konstsamling fördelar sig relativt jämnt mellan de två nämnda konstepokerna och belyser därför rätt väl artistens produktion.

*Medelhavet i spegelbild (abstrakt). Olja 96x130, 2004
(Prisbelönt på en utställning hållen i Genua med anledning av att staden var europeisk kulturstad året 2004)*

I de på 2000-talet målade arbetena har Stig Nyström strävat efter att vidareut-

veckla opkonstbegreppet. Dessa arbeten har speciellt rönt internationellt intresse.

Fyrtio dikter om Färöarna

Valda av Lars Huldén

HANS A. DJURHUUS 1883–1951

Nú hitar sólin bjarta land og hav,
Í urtagarði fagrar blómur anga,
Firvaldar flagsa, ongan mást tú fanga.
Týn ei tað lív, sum sólin veingir gav!

Vilt tú sum eg, í hond vit taka stav
Og burt fra bygðum langar leiðir ganga;
Vit dvølja millum heyga løtu manga,
Tá vaknar mangt, sum fyrr í barmi svav.

Í sólarbrandi glógva fjøll og sker, –
Og varrar mynnast, veitst tú nakað betur?
Kring beyg og túgvu heidafuglur letur
Frá morgunstund, til sól til víða fer.

Nu värmer klara solen land och hav,
i örtagården stiger blommors ånga,
där fladdrar fjärlar, men låt bli att fånga
det lilla liv som solen vingar gav.

Vill du som jag så ta en vandringsstav
och låt oss långa vägar bortåt vandra
emellan höjder länge med varandra,
i tankar som vi förr knappt vetat av.

I solens strålar skimrar skär och fjäll, –
Och ställen finns där man kan dra upp båten.
Här är oss gott, ta till dig fåglalåten
från tidig morgon till den sena kväll.

CHRISTIAN MATRAS 1900–1988

Om dagdroppen har någon sagt
att den bär en värld i sig.
Poetens dröm: en strof som har
världen på sin rygg.

Jag dricker ögonen fulla
av hav
och morgon
Och liv.

Två diktare på Färöarna, Lars Huldén (t.v.) och Bengt Ahlfors.

Till Svenska folkskolans vänners kulturresa till Färöarna den 1–5 augusti 2005 hade professor **Lars Huldén** sammanställt ett häfte med fyrtio dikter som i första hand valts så att de avspeglar Färöarnas natur och levnadsförhållanden. I ett förord påpekar utgivaren att urvalet inte bygger på någon grundlig inventering av den färöiska litteraturen:

– Det mesta har jag tagit ur böcker som jag råkar äga. Färösamlingen på Jakobstads stadsbibliotek har varit till hjälp. Jag har sökt stöd för vissa av tolkningarna i Kirsten Gades översättningar till danska av Christian Matras. Även Jan Karlssons svenska översättning av Rói Paturssons samling *likasum* har jag att tacka för en del bedömningar. Endast ett par av dikterna återges också på originalspråket. I fråga om bruket av skiljetecken har jag försiktigt avvikit från det färöiska. Då det är ganska ont om lyrik där Färöarna betraktas utifrån, har jag tagit mig friheten att lägga in några egna dikter, tillkomna i samband med en universitetsexkursion 1972.

Efter en utflyktsdag under SFV-besöket – och en kväll med traditionell färödans med rytmen ett steg till höger, två till vänster – inspirerades författaren Bengt Ahlfors att skriva en dikt om de färöiska bergsbäckarna.

Ljósið og sjógvurin
byrjaðu í fyrndini
eitt spæl saman.
Tað heldur á inn í ævinleikan.

Ljuset och havet
började en gång i urtiden
en lek tillsammans.
Den leks in i evigheten.

Enkla ord
längtar efter oss
som diktar

Finner vi dem?

Många har mycket att berätta
om en annan värld
Den vet jag ingenting om.
Men i den här bor
människan
Så gott hon kan, om hon kan.

Morgon i Torshavn

Din tanke dröjer gärna
hos gräset denna morgon
och hos allt som växer.
Ögonen bär till dig färger
som ger din tanke liv.
Och solgula blommor blommar
blommar nu
och länge,
lyser som om slut ej fanns
som om intet slut fanns
för dem och dig.

I fjärran bullrade havet

Mjukt kröp mörkret ner.
Och barnen över hagens
gärdesgård hemåt.
Ladorna talade, dörrarnas
gistnade bräder läckte
söta ångor av hö.

I fjärran bullrade havet
en undernatt mellan fjällen.

Skalet av en krabba

Det var ett mästarens underverk
som jag i ensamhet fann
då fjällen stod samlade runtom mig
och floden kring fötterna rann.

Höst

Framåt hösten blir himlen duven och kulen.
Mörkret tilltar i båthusen och skjulen.
Sommarens gräs är satt i såtar och stackar.
Stjärnornas gåtor tänds över svackor och backar.
Nej,
det var inte ljudet av forsen
som väckte mig i natt,
det var forsen själv.
Han lyste sig fram
genom dagar och år.

Aldrig såg jag honom skimra
som denna natt.

Mina Färöar.
Denna morgon rynkar de ögonbrynen.
Men det väcker i mig en ton
en djup
gömd genom åren
och bärare av en mörkare glädje.

Gräset vid Olavsvakan
i dimma
ovanför Strand
kom ofta till mig
på mina resor

En dyning genom livet
från unga år.

Och så en gång en kväll
nedanför bygden vid Mula
mötte jag makten i världen.
Hans språk var levande lugn
och skapande frid
på den tångtäckta stranden.

Den sång som är min
handlar om vad jag såg som ung.
De sjunger i mig än såsom förr
branten, liden, fjället
och det oändliga havet.
Och Mulalandet
en underbar ungmö
som jag älskade
hela mitt liv.

*Oväder då båtarna är ute
till havs*

Uppror i havet, bränningar går
och växer till jättesjöar
och dånet tränger sig mardrömslikt
in till folket på alla öar.

I dagningen möts två fämälda män,
det finns inte mycket att säga,
de ser de rasande sjöarnas kamp,
ser svallet kring grunden sig dreja.

Till husen vänder de båda om:
”Vi vet inte säkert var skeppen är”
så tröstar de kvinnor och barn,
”kanske stormar det mindre vilt där.”

Men dånet fortgår i nätter och dar
tills slutligen underrättelsen når fram:
De har klarat sig
– eller kommer aldrig igen.

Hon och han

Hon visste inte att hopp och fruktan
var sammanvävda i världen,
förr än seglet försvann vid yttersta udden
då mot väster han styrde färden.

Men hon visste, när dagar och nätter kom
i vaka och i drömmar,
då seglet blev vad hon tänkte på
därute i stormar och strömmar.

Han kände där han stod på sitt däck
långt ifrån hamn och hus:
Hennes tanke flög som en lyckomås
kring skeppet, längtande, ljus.

Sommarskymning

Vitklövern veckas till natten
Det skymmer i blånande liden.
Men strandens vakande vatten
målar i fjärran tiden.

Med sakta sus genom trakten
drar älven vid midnattstimma.
För folk och skuggor är lagt en
synlighetsgräns som en dimma.

Till ro är fjällen komna.
Oro kan nattfåglar vålla.
Havet är nära att somna.
Fåren finner sin fålla.

Nu blundar blommor och klöver
Det mörknar kring höjder och dalar.
En fläkt i tången drar över.
Så öppnar sig nattens salar.

Vårt liv är nu en lyktas ljus

Nu välver mörker över land.
Sin bristningsgräns når alla band
som binder dag vid jord.
Ur klyftan stiger mörkret kallt
och fyller vikar, hamnar, allt,
bebyggelse och fjord.

Mörkret blir som mulden tät.
Och allt vad ljusst som man har sett
blir under mörkret lagt.
Och livet är en lyktas flämt
som orkar lysa natt och jämnt
i fähuset, och dock makt.

*En godvädterskväll i
högärdstiden*

Godvädterskväll i högärdstid
Världen är både hög och vid.

Norrskenet lever över bärgad vall.
Stjärnor lyser över jorden all.

Mörker vilar över brant och strand.
Himlens ljus är en myllerbrand.

Ångande såtar, doften av strå.
Gångande natten har fallit på.

Allt var så stort i världens hall.
När barnen sprang över bärgad vall.

Morgnar

Jag, som morgnarna möter
vid havet på öar och branter,
finns om några år

eller förr
inte längre till.
Jag är som en ofödd
en som aldrig blev gjord.

Jag har känt människor
som haft härliga morgnar,
liv med innehåll och värde,
människor som gick
i sällskap med döden
och som visste det.

Var du i stånd att ge någon annan
morgnar att minnas?

Ett fågelläte, ljungpiparens,
som en gång
gav liv åt hagar och bygd,
följde honom till graven.

Längtan ut

De kommer hem till påsken,
kommer vaggande i tunga stövlar,
står och resonerar.

Hyran var inte den bästa,
vinsten blev inte stor,
men de yngsta är prydligt klädda
och kommer hem som män.

En trettonårs pojke
står med öppen mun och tänker,
två är hans lekkamrater
som reste ut om hösten.

Nu står han inte ut,
han rusar upp på båthusloftet
sätter sig att kura i mörkret
och brister i bitter gråt.

RÓI PATURSSON 1947–

Regn

en morgon står min dotter
och tittar ut genom fönstret
regn och blåst har härjat hela natten
hon ruskar på sig och säger
”det regnar i hela världen”

jag tittar ut och nu ser jag tydligt
ja – det regnar i hela världen

det regnar i harlem och regnar i babi jar
det regnar i rovaniemi
som växte upp ur askan
och gav människohjärtat rötter

det regnar i valparaiso
och det kalla våra piskar
tiden till döds

det regnar i torshavn
och terrorbalansen speglas i vägen

det regnar på komponisterna
och rytmerna drunknar i notbladet

det regnar i biblioteket
där finns en läcka mellan teori och praktik

det regnar ute på stranden
där samtal spirar och dör

det regnar på dig och mig
och våra försök att leva

det regnar i ryggen på stressiga dagar
det regnar på alla levande röster
det regnar i alla barnsagor

dagen kommer med en hinna av blod
som färgar kvällar som kommer
ja – jag förstår vad du säger
det regnar i hela världen

Medan älven strömmade fram

Mellan stenarna i älven
grävde vi med fingrarna
och vattnet och vi
blev samma kropp.

Var sten,
var våg, vart ljud
blev något att leka med
och vi blev två
om en själ.

I solen sprang vi
som två vallpojkar
nere vid älven.
Vi rusade, vi flåsade,
vi pekade och pladdrade
för vi visste
att långt, långt borta
kanske år och dagar,
kanske 10 000 meter borta
låg en kall, klar droppe,
en början till en älv
som visade sig hos oss
som en fors med stenar,
som djupgravar och foreller.

Vi visste
att långt, långt borta
kunde det finnas en
nyfallen droppe dagg.
Vi visste att älven
var förtrollad.
Men vi kom aldrig tillräckligt långt,
för vår själ
var en lätt, lätt flinga
mellan mjuka virvelvindar,
det fanns alltid något
som med glitter eller utan
lockade oss bort från vägen.

Så växte fjällen upp
mellan solen och oss,
fingrarna blev kalla,
källan glömd
och vi gick hem.
Vi fick något hett att dricka
och somnade.

Flicka, hör på

Storögda flicka
jag är rädd för dig.
Du leker,
du vinkar och ler
mot alla.
Frågar du någonting
lägger du huvudet på sned
för minsta sak
blinkar
och talar kroppsspråk.

Men försöker jag
komma dig närmare
blir du sakligt torr
och talar...

Du gjorde mig svag.
Inte för det –
jag älskade dig aldrig.
Men du fick mig att tvivla
på min kärlek
till mig själv.

Renad vind

Ljuset bläddrar i höstliga bladen
vinden är klar och gulnar i ditt hår
nu säger vi farväl från våra tomma tegar
utan att ge oss själva till känna

Greystoke

tarzan är en riktig karl han har
självrespekt och ofta respekt för
andra och så är han otroligt fast
i sin barnatro

fan vilken hejare den lorden
tänk att flyga genom tjugonde seklet
där är kraft i arm
där är mod i barm
där är hetta i blodet
där är fart i benen
där är vett i skallen
där är glimt i blicken
där är sting i staken

men ibland är tarzan tungsint
han är en usel älskare
han är inget kalvhjärta men på lakan
är han som en ko på en korkmatta oj tarzan
han är präglad av djungelns lag han fruktar
ingen utom jane

Man & kvinna

han såg dagens ljus
fick en sup att gå på
fick hammare och kniv
fick hustru och barn
fick en riktning att hålla
tills han blev hemburen

hon blev hemburen
fick en lott i leken
fick en blå klänning
fick man och barn
fick en sång att sjunga
tills hon såg dagens ljus.

Hemkomst

det är som att resa bort
jag fattar inte leken
förrän jag har kommit fram

alla de gamla krokarna viskar god dag
alla de gamla krukorna spricker
kamparna rycker och knycker i tjudret

det är som att komma
jag ser inte leken
förrän jag har farit

den gamle dansören letar efter kväden
den gamla månen viskar god kväll
den gamla natten hissar segel

det är som om jag aldrig hade kommit
för att jag aldrig har farit
det är som jag först nu hade farit
för att aldrig komma igen

liksom då jag sätter mig
vid det gamla fönstret
och ser att bergskonturen
inte ser ut som
när jag ser den

STEINBJØRN B. JACOBSEN
f. 1937

Får

Hylla i bergsbrant
svept i dimma
betande får
klyfta vid hyllans slut.

Mumlande tång
utdraget bräk
havet i flod och ebb
och solens eviga eld,

Hamnvik gapar
bottenhålan suckar
mot öppet hav.

Vindlek i fjädrar
blod flyter salt av hav
fågel på vidden.

Ömt bär västerströmmen
skadad fågel
mot berget.

Hamnkäftar
kall skugga
ångande tång
fågel.

Slappa fjädrar spänns
av kylan
levrat blod
ryker i tången.

Kalla fjädrar
mot svart svalg

blodlevar
i tångens djup
försvinner.

Havet och havets fågel

Från min barndoms dagar
bär jag med mig minnet
av havet och havets fågel
alltid densamma
sanhörig med havet.

Varje morgon i min barndom
oändligt hav, obegripligt,
havet evigt enahanda
begränsat endast av sin gränslöshet.

Och vintermorgonen
himmel och hav
ett jäsande helt
och måsen över havet.

Vinddriven kom du,
skriande kom du
på stela vingar
sjungande
stundom störtande
men alltid med värdighet
mot en vit strand,

Sommarmorgon
ett med havet
vintermorgon
helt för dig själv.

Men alltid var du
ett levande väsen
född av horisonten
en bild av havet.

Varför

Varför kan ingenting göras här hos oss
Varför är vi så döda som vi är
Varför väljs politikerna från den sämre ändan
Varför orkar de inte få uppslag och arbeta för dem
Varför tapetserar de som har fått sig stugor
Varför kämpar de inte som varg i skog
Varför arbetar de inte för att få liv i folket
Varför förbereder inte skolorna folk för att leva här
Varför snöper de högre skolorna litteraturen
Varför snöper de högre skolorna sagan
Varför trycker lokalregeringen inte ett ord på färöiska
Varför kommer det inte ut några böcker på färöiska
Varför har vi censur på Färöarna
Varför tänker hemsittarna aldrig på fiskarna
Varför gör vi inte fartygen trevliga
Varför finns det inga kvinnor på dem
Varför anser sig fiskarna alltid lurade
Varför säger fiskarna att de aldrig får rätt
Varför importerar grosshandlarna fisk till Färöarna
Varför köper man utländskt i stället för färöiskt
Varför odlar vi inte grönsakerna som vi äter
Varför tar ingen lärdom av gasetten i Kirkjubö
Varför importerar vi mjölk och kött
Varför är gräset bättre i Holland än på Färöarna
Varför brukas inte silar överallt till exempel
Varför gör vi ingenting av den färöiska leran
Varför tillverkar vi inte våra egna kläder
Varför fabricerar vi inte egna industriprodukter
Varför importerar vi alla populära bilar
Varför inte i stället skaffa hit tillverkningsredskap
Varför fattar vi inte att framsteg leder framåt
Varför hör du alltid danska på Hamngatan
Varför är alla danska ämbetsmän konservativa
Varför har danskar alltid försökt ta livet av vårt språk
Varför opponerar vi oss inte mot militärerna
Varför kan de köpa oss för öl och pengar
Varför skall de bo här bland oss
Varför finns det inte tillräckligt med bostäder
Varför skall somliga leva på andras bekostnad

Varför skall somliga kunna lura andra
Varför skall staten ha hand om näringslivet
Varför bestämmer den då inte över det
Varför pratar ingen missionär om människokärlek
Varför har ingen präst dåligt samvete
Varför är nysocialisterna som små scouter
Varför håller de som vill göra något inte samman
Varför förenar de sig inte för något ändamål
Varför börjar vi inte nu och här och överallt
Varför kunde de gamla göra vad de gjorde
Varför gör vi ingenting. Vad gör vår generation
Varför kan ingenting göras här hos oss.

KARSTEN HOYDAL 1912–1990

Stenar

I min moders händer glänste stenar
som hon fann i älvens grus,
hon räckte mig stenar gröna och blå
och eldfångda flintor klara som vatten.

Min mor var besatt av stenar
sökte grön sjö och blå himmel i dem,
och stora grå stenar vid vägen
var levande väsen för henne.

Dagar och dunkel faller över höjd och hus
och sommarnatten förklarar gråa stenar,
må nyfunna sånger ha bergfasta ord
och glans av skönaste sten.

En syn

Vi hade gått in på kyrkogården,
vi vandrade där tillsammans vi två
mellan de tigande kullarna.

Det var vår, mullen var ännu inte varm.
Köld och vinter kändes i fingrarna
när vi stack ner dem under mossan
och fjolårsgräset.

Solen sken på våra ansikten
och fyllde ögonen med klart vårljus...

Men vi, lågor av brinnande blod,
såg med fasa skuggor slå en ring runt oss,
böjande sig fram för att ta oss till sig.

— — —

Vi stod stumma hand i hand,
sökte varandras ögon – sjuka av längtan
till att leva,
men tungan var förlamad.

Då brast dimman.

Högt ovanför oss, högre än ögat nådde,
vibrerade luften plötsligt av tusentals röster.
Rösterna av fåglar
sträckande mot vårens länder
fyllde våra sinnen med en flod av värme.

Skrattande gick vi sedan hemåt.

Vit sand

När vi var barn
satt vi långa sommark dagar
på den flacka stranden
och lekte med vit sand.

Vi hade stora tysta högar
av dyrbar finsand och skärvklenoder
som vågorna bar till oss
ur det mörka djupet

Senare har jag ofta tänkt
att min tanke och värld
var som havets gåtfulla botten,
och att mina idéer var vågor

som bröt sig mot strandberget
och inte mot en jämn strand.

En glittrande sekund mot svart berg
och så ner i djupet
regnade mina fångster av vit sand.

Dagg

Havet är lugnt,
världen öppen och stilla,
in i mig driver känslor av leda,
hemliga som dem
som daggen och vinden följer.

Jag vet inte varifrån de kommer,
hastigt vaknar de, hettar till, flammar upp
som norrskenslågor på himlen. –

Det är tid att vara stilla,
stilla och tålmodig som gräset
som står på inmarken och bidar;
kyla och friskande dagg
utifrån havet det vida.

ASTRID JOENSEN
f. 1949

Drömsyn

Du hade mörkblå ögon
och heta händer.
Du kom emot mig
bortom tjärnen.
Otaliga vita fåglar
flög tysta runt oss
och dök ner i vattnet,
små och näpna

som sommarens första blommor.
Fjärilar fladdrade i ditt hår
jag ville fånga dem
med mina mjuka händer,
jag ville dansande bära dem med mig
och virvla in med dem
i en lycksalig yra.

LARS HULDÉN
f. 1926

Jag vaknar på Suduroy
när tupparna gal.

Tupparna gal
utan att veta varför.

– Vafalls!
Skulle vi inte veta
varför vi gal!

– Säg det då, morgonförstörare.

– Alla tuppar har alltid galt
om morgnarna.
Så gör en äkta tupp.
Vi är stolta över att vara
tuppar!

Söndag vid Sumba.
En ko står och tuggar
revyernas halmhatt.
En man står i grinden
och tror.

Havet predikar.

Havet spelar orgel och mässar.
Dagens text och alla dagars text
är hämtade ur havets epistlar.

Så älskade havet jorden
att det utgav sina bränningar
till att spola den ren.

Innanför en holme
möts i hemlighet två vågor
och krossar varann i en häftig
omfamning.

Inför dessa bråddjup

och i dessa fågelbergs
närvaro

och innan dimman kommer
för att omsluta oss

har vi ord att säga varandra.

Tusen fåglar väntar.

Regnbågsöarnas nationalsång

Mitt i världen ligger detta rike,
Långa vägar ifrån andra riken.
Hav och vindar är dess nära grannar,
Stjärnorna bor något längre borta.

Fåglar finns, men göken sällan, ty han
saknar skog att sitta i och gala.
Solen galar ständigt här i stället,
Flyttande från plats till plats som göken.

Om än regnet väter hela världen,
nog finns här en lid där solen sitter.
Varje dag ses regnbågarna resas
liksom stegar till en himlastormning.

Och likt regnbågarna föds idéer.
Båtar byggs, fabriker, hamnar, bokhus.
Broar spänns från ö till ö, och vägar
dras i berg från mänska och till mänska.

Livet är att arbeta tillsammans,
Att tillsammans nära kropp och ande.
Glädjen delas jämnt i dansens kedja.
Sorgen sluter alla tätt tillsammans.

Och om alla dessa öar en gång
störtade i havets djup, nog skulle
öbor ändå samlas här var sommar
och på havet vaka Olofsvakan.

Litteratur:

- Hoydal, Karsten: Teinur og tal. Tórshavn 1972.
- Huldén, Lars: Island i december och andra re-sedikter. Ekenäs 1976.
- Huldén, Lars: När flaggorna flög. Ekenäs 1992.
- Jacobsen, M.A. og Matras, Chr.: Føroysk-dansk ordabók. Tórshavn 1961 Jacobsen, Steinbjörn B. Heimkoma. Tórshavn 1966.
- Jacobsen, Steinbjörn B.: Kjökr. Steplið 1974.
- Joensen, Astrid: Morgunin drakk av flógvari toku. Yrkingar 1968–87. Forlagid Fannir 1987. Tórshavn
- Lindberg, Ebba, Hylín, Birgitta: Färöord. Lítíl føroysk-svensk ordabók. Stockholm 1983.
- Matras, Chr.: Yrkingar 1917–45. Tórshavn 1965
- Matras, Christian: Á hellu eg stóð. Tórshavn 1972.
- Matras, Christian: Leikur og Loynd. Tórshavn 1975.
- Matras, Christian: Úr sjón og úr minni. Tórshavn 1978.
- Matras, Christian: Uppí lógvan av örindum. En hándfuld vers. Oversættelse ved Kirsten Gade. Tórshavn 1981.
- Patursson, Rói: [Yrkingar] 1961.
- Patursson, Rói: Líkasum. Mentunargrunni Føroya Løgtings 1985.
- Patursson, Rói: Som. Dikter i svensk tolkning av Jan Karlsson. Höganäs 1987.

Vattenballaderna

Som skimrande slöjor kommer de
dansande nerför bergen
Åar kallar hon dem, men
föga har de gemensamt
med våra loja och jolmiga finländska vattendrag
Bara den formella släktskapen:
H2O

Jag lyssnar till deras sorlande sång
omljuden mellan stenarna
de glittrande språngens uråldriga ortografi
Försöker tyda sagorna de berättar
ana mig till de osynliga källorna
uppe i bergen
eller kanske i himlen

Sorglöst dansar de vidare mot
det stora gemensamma havet
en krök till höger, två till vänster
en krök till höger, två till vänster
Vattenballaderna!

BENGT AHLFORS
Tórshavn 4 augusti 2005

Minnesrunor

Rafael Ahlbeck

Lektor Rafael Ahlbeck, en av de inflytelserikaste gestalterna i finlandssvenskt musikliv, avled den 7 september 2004, 94 år gammal. Han var född den 24.12.1909.

Han utnämndes till lektor i musik vid Nykarleby seminarium 1939, men det egentliga arbetet kom i gång först efter fullgjord fronttjänst. Ahlbeck gjorde musikundervisningen till en hörnsten vid seminariet; så kallade blindpipor passerade inträdesförhårens nålsöga endast om de i övrigt var extremt begåvade. Fram till pensioneringen 1971, identisk med nedläggningen av seminariet, utbildade Ahlbeck ett stort antal lärare, som blev hängivna musikledare i bygderna. Bredden kompletterades av dem som blev helt eller halvprofessionella musiker, dirigenter och sångare. Själv var Ahlbeck en energisk dirigent för olika orkestrar och körer, och hans kompositioner och arrangemang har blivit mycket uppskattade. Han kombinerade ett djupt intresse för folkmusik med omutliga kvalitetskrav.

Rafael Ahlbeck avlade folkskolläraexamen 1932 och musiklärarexamen 1937. Hans violinlärare var Leo Funtek, och violinspelet förblev alltid centralt för hans personliga ambitioner.

Foto: Leif Sjöholm

Efter pensioneringen gjorde han färdig sin fil.mag. med en diger avhandling om musiklivet vid seminariet. Sitt intresse för fysisk aktivitet och sin intellektuella vitalitet bevarade han fram till de sista veckorna. Sommarstället på Kubban i Nykarleby skärgård var för honom ett kärt fritidsintresse. Många av hans vänner är redan borta, men han sörjs av dem som är kvar och av sin familj: hustru, barn, barnbarn och barnbarnsbarn.

RABBE FORSMAN

Harry O Andersson

Oväntat kom budet att Harry O Andersson avlidit den 7 september 2004 bara några dagar efter att han tagits in på sjukhus. Harry O Andersson var född den 6.7.1931 i Helsingfors.

Under sin aktiva tid i arbetslivet var Harry O Andersson anställd vid Kone Oy, senast som linjchef med ansvar för de baltiska länderna.

Vi minns honom framför allt för hans uppoffrande arbete inom Arbetets Vänner, Huvudföreningen, där han var medlem sedan 1958 och ordförande sedan 1981. Vid sidan av ordförandeskapet åtog han sig med aldrig sinande entusiasm flera krävande uppdrag, för vilka han vann medlemmarnas odelade förtroende. Harry månade sig alltid om de enskilda medlemmarnas och kretsarnas bästa även under ekonomiskt kärva tider.

Han deltog själv aktivt i olika kretsars verksamhet och var bland annat ordförande för Sällskapskretsen i många år. Han tog initiativ till och medverkade även i Dan Andersson-pjäsen 1988 ”Det är något bortom berget” som blev en stor succé.

Harry bibehöll sitt levande intresse för föreningens dagliga verksamhet ända till sin bortgång och var de sista åren aktiv medlem i föreningens sångkör.

År 1989, på tröskeln till föreningens 100-årsjubileum, frågade sig Harry i en ledare i föreningens medlemsblad AV-iten om man kan bli utbränd också inom föreningslivet på grund av alla frivilliga uppdrag. Han gav själv svaret: ”Det tror jag inte. Ett arbete för ideal man tror på bland likasinnade människor framkallar helt säkert mera tillfredsställelse än stress. Det gäller att kunna umgås med sina medmän-

niskor på det rätta sättet, att kunna bygga upp ett samarbete i vilket utnyttjas det bästa hos varje individ.”

För sina insatser beviljades Harry O Andersson de högsta hederstecknen inom Arbetets Vänner Huvudföreningen och AV-rörelsen. Harry var även ordförande i Arbetets Vänner Centralförbund sedan 1978 samt dess hedersmedlem.

Harrys gärning uppmärksammades även inom det finlandssvenska kulturlivet. År 1991 tilldelades han förtjänsttecknet med guldkors av Finlands Vita Ros och 1997 fick han tillsammans med sin hustru Anita Svenska folkskolans vänners folkbildningsmedalj ”för en stark och mångsidig kulturgärning inom Arbetets Vänner”.

Harry O Andersson sörjs närmast av sin familj, hustru Anita, barn, barnbarn och barnbarnsbarn.

Vi inom Arbetets Vänner saknar vår avhållna ordförande. Vemodet har lagt sig över föreningen.

ÅKE SJÖLUND
RUNE ÖHMAN

Paul Andersson

Paul Andersson, Korpo Jurmo, avled den 22 juli 2004 i en ålder av 92 år. Han var en Jurmobo av sällsynta mått, en mångsidig, mångkunnig skärgårdsrese, vital och verksam i oräkneliga sammanhang. På en vid vän- och bekantskapskrets gjorde han ett oförglömligt intryck som den goda berättaren, underhållaren, föreläsaren, traditionsbäraren och förvaltaren av den genuina skärgårdskulturen. Han kastade sig lika ivrigt in i diskussioner om världspolitiken som om sport, skönlitteratur, religion eller fiskeri.

Paul Andersson föddes den 6 februari 1912 på Bondas, en av de fyra gårdarna, på utskärsön Jurmo i Korpo. Efter skolan gick han som 16-åring till sjöss, men kom ett år in på Pemå Fiskarskola vid Östra Nylands folkhögskola.

Därefter utbildade han sig till lärare vid seminariet i Nykarleby. Han var ute vid fronten hela krigstiden, innan han kunde tillträda sin första tjänst som lärare i Kyrkslätt.

Han var också lärare i Korpo Norrskata tills han från och med 1949 verkade som lärare och tidvis skolförstandare i Nagu. Han pensionerades 1973 men fortsatte långt därefter med sina många förtroendeuppdrag i bland annat Nagu kommunfullmäktige och -styrelse, socialnämnden och Svenska folkpartiet.

Han höll nätbyggarkurser i medborgarinstitut om vintrarna och bedrev nätläggning och fiske på sin fritid på Jurmo. Hans erfarenheter av säl och sälfångst utmynnade i spännande berättelser om farofyllda strapatser till havs och till lands – som den gången han ”fick sälen i handen”.

På Pauls repertoar fanns sång, musik

och teater, samt en obeskrivlig förmåga att både läsa och läsa upp vers och poesi.

Därtill visade han ett brinnande intresse för schackspel, där han utmärkte sig i schackturneringar. Han var oslagbar i att kunna sport i alla former och han hängav sig helt åt idrottstävlingar och matcher.

Förenat med allt detta hade Paul sin enorma vitalitet som också gällde medmänniskorna, hans varma omtanke och genuina intresse. Det fick alla känna som hade förmånen att vara hos Paul på Bondas på Jurmo, hans kära hemgård och fasta punkt.

Han var ett med Jurmo, ett Jurmo som nu har förlorat en av sina största personligheter.

GUNILLA HARLING-KRANCK

Vivica Bandler

April år 1992. Helsingfors svenska studentteater spelar schweiziske Friedrich Dürrenmatts pjäs *Besök av en gammal dam* på en studentteaterfestival i Uleåborg. I publiken sitter Vivica Bandler, som efteråt tackar ”å en annan gammal dams vägnar”. Hon, som umgicks med Dario Fo och Eugène Ionesco, är rörd över att se studentteaterns amatörmässiga föreställning.

Det var återseendet som berörde Bandler. År 1939 skulle hon regissera Claude-André Pugets *Lyckliga dagar*, som första uppsättning för den nystartade finlandssvenska studentteatern. Men under morgonen på premiärdagen föll bomberna över Sveaborg. Det blev ingen premiär. ”Det kom ett litet krig emellan”, som Vivica Bandler själv formulerat belägenheten. Bandler och studentteatern repeterade i stället en komedi som de spelade för soldaterna vid gränsen.

Vivica Bandler står för storhetstiden i Svenskfinlands teaterhistoria. Hon som egentligen ville syssla med film och som utbildade sig till agronom, hämtade på allvar teatervärlden till Helsingfors. Främst som chef för Lilla Teatern åren 1955–1967. När hon tog över paret Tengströms teater förändrades repertoaren radikalt, från lätta komedier och revyer till det som bara kan karaktäriseras som en strålande banbrytande repertoar. Nu steg Mumin-trollet för första gången upp på teaterscenen i Lasse Pöystis tolkning och till Erna Tauros musik – Bandler regisserade.

Den finlandssvenska revyn etablerades via Benedict Zilliacus penna – just den typ av revy som senare kom att bli Lilla Teaterns tradition och adelsmärke. Men

framför allt hämtade Bandler den nya världsdramatiken till teatern. Flera nordiska urpremiärer utspelade sig i Helsingfors, bland dem absurdisten Ionescos *Den nya hyresgästen*. Med Bandler blev Lilla Teatern en ledande avantgardeteater i Norden, för att hon vågade satsa på det nya och okända.

Från Lilla Teatern gick Bandler vidare till Oslo Nye Teater, som hon ledde i två år innan hon blev teaterchef för Stockholms Stadsteater 1969–1980. En period som hon inledde med att tillföra teatern en tredje scen, *Arga scenen*, där föreställningarna skulle vara korta som på bio, dramatiken nyskriven eller visa fräcka grepp på klassiker.

Bandler använde sin chefsposition på Stadsteatern till att öka kontakterna med Teaterfinland, både det finska och det finlandssvenska. Hon hämtade minst ett finländskt gästspel till Stockholm per

spelår, som mest blev det tre fyra. Men Bandler gick längre än så. Hon upplät också teatern för finlandssvenska författare och spelmän, samt för finsk tango.

Viktigast var ändå att Bandler knöt en annan mycket begåvad regissör till teatern, Suzanne Osten, som kom att bli föregångare inom barnteatern på egen scen inom Stadsteatern, Unga Klara. Men i övrigt gick det inte att skapa en lika spännande repertoar på Stadsteatern i Stockholm som på Lilla Teatern i Helsingfors. En stadsteater ska ta hänsyn till en bredare publik och till kulturpolitiska mål.

Bandler tvingades konstatera: ”Som teaterchef riskerar man nu för tiden att hamna utanför de konstnärliga sammanhangen.”

Vivica Bandier var stark, men inte hård. Hon uttryckte sig rappt och rakt. Sina erfarenheter som teaterchef har hon summerat: ”För en fungerande demokrati krävs en god diktator. På denna person som inspirerande kraft beror nästan allt.”

Bandler var konstnärlig ledare för Tammerfors Teatersommar 1989–96, en period som kännetecknades av dålig ekonomi och krav på små produktioner. Trots små ramar lyckades hon göra Tmmersfors Teatersommar till ett europeiskt teaterfönster i Finland. Hon har suttit i teaterstyrelser och i internationella teaterorganisationer samt innehaft en konstnärsprofessur. År 1999 förlänades Bandler titeln akademiker för sin långa och ovanligt förtjänstfulla karriär på både finsk- och svenskspråkiga scener.

Nu är det tomt i lägenheten på Villagatan i Eira i Helsingfors. En lägenhet som sett Helsingfors studentteater repetera och Edward Albee, Bertolt Brecht, Dario Fo, Ariane Mnouchkine, Eugène Ionesco i samtal med ägarinnan, som inte bara

stälde sin bostad utan hela sitt liv till teaterns förfogande.

Vivica Bandler var född i Helsingfors den 5.2.1917 och avled i Helsingfors den 30.7.2004.

MARIA LINDH-GARREAU
(Nekrologen har ingått i
Hufvudstadsbladet)

Eirik Cronstedt

Ekonomierådet, friherre Eirik Cronstedt avled den 10 augusti 2004 i Ekenäs, 92 år gammal och till sin sista dag lycklig på sommarvillan i Bromarf.

Eirik Cronstedt föddes i Grankulla den 3 december 1911. Han valde efter näst-sista klassen i Nya Svenska Samskolan att utbilda sig för skräddaryrket 1929–32 och inledde sin karriär hos Taylor, Stockmanns skrädderi, samt kompletterade sitt kunnande bland annat i England. Men den dynamiska skräddarmästarens ambitioner sträckte sig längre. 1943 etablerade han sig som företagare och vd för det anrika Oy Åhman & Sundvall Ab, som han utvecklade till landets största beställningsskrädderi. Cronstedts yrkeskompetens och eminenta handlag med sina kunder förskaffade firman ett suveränt renommé även hos de mest kräsna av kunder, diplomatkåren inberäknad.

Han månade även om branschens utveckling och engagerades i Finlands Skrädderiförbund, med i styrelsen sedan 1947 och ordförande från 1961. År 1989 utsågs han till förbundets hedersordförande. Han satt även i Småindustriförbundets och i nordiska Skrädderiförbundens samarbetskommitté. Han var med rätta stolt över att kallas ”Skräddarbaronen”. Ännu på gamla dagar förekom han i medierna som allvetare om klädkultur och traditioner.

År 2003 kunde Eirik Cronstedt med sin hustru fira diamantbröllop. De hade tillsammans skapat två enastående hemmiljöer: Det praktfulla hemmet vid Sandvikstorget vittnar om intresset för konst och antikviteter. Och Skräddarbaronens färdigheter med sina händer behöv-

des för en veritabel familjeby, Västergärden i Bromarf, inom vilken barnen med sina familjer bor i egna hus. Eirik och Marita stod i centrum för en stor skara efterkommande. Nio barnbarnsbarn är de senaste skotten på familjeträdet.

Eirik Cronstedts fritidsintresse var körsången i MM och sällskapslivet inom Svenska klubben. Hans ljusa tenorstäm-ma ljöd i MM sedan 1934 och han var sällskapetets äldsta sångare! Han gjorde vägande insatser i dess förvaltning och i det sociala umgänget, varom porträtt och egen stol i MM:s Källarsal bär vittne.

Till Svenska klubben anslöt han sig 1952, samma år invaldes han i frukostgillet Pimpinellan. I klubbens liv deltog han varje onsdag, var länge medlem av styrelsen och valdes 1995 till hedersmedlem. Hans chevalereska person och vänliga utstrålning uppskattades högeligen av klubbmedlemmarna.

Vi minns Eirik Cronstedt med glädje i sinnet, ty älskvärdhet och ousinlig optimism var hans särmarke.

PER ERIK FLOMAN

Olga Eriksson

Pensionerade läraren Olga Elvira Eriksson från Föglö, Bänö, avled den 18 december 2004. Hon var född den 24 oktober 1915 på Bänö.

Olga Eriksson växte upp på den lilla ön Bänö i nordöstra Föglö. En strävsam uppväxt i utskärsmiljö med eka som "skolskjuts" och inkvartering på fasta Föglö i menförestider. Bland annat detta skildrar Olga Eriksson i "Berättelser från Bänö", hennes debutbok som författare på eget förlag som kom ut lagom till hennes 87-årsdag.

Olga Eriksson beklagade ofta att inte folk skrev ned sina minnen av livets stora och små händelser. Hon menade att det muntliga berättandet, som ofta ersätter nedskrivning, är mer nyckfullt. När minnet av det berättade försvunnit är det förgångna försvunnet för gott.

Olga Eriksson gick emot strömmen. Hon skrev ned sina minnen, fick dem

renskrivna och kom slutligen ut med en bok med berättelser om Bänö, om hennes eget liv och om utbildningen till lärare i Ekenäs på 1930-talet.

Olga Eriksson utexaminerades från Ekenäs seminarium 1941 och fick som nybliven lärare korta vikariat i Hammarland och Mariehamn innan hon hösten 1942 sökte till Tengsöda i Östra Saltvik. Där undervisade hon i elva års tid tills skolorna centraliserades och 1953 när Rangsby centralskola stod färdig överflyttades hon dit. I Rangsby stannade Olga fram till pensioneringen 1975.

Under Saltviksåren hade Olga Eriksson olika nämnduppdrag och på den tiden blev hon också Ålands första kvinnliga principal i Ålands sparbank. Hon var mycket aktiv i Ålands nykterhetsförbund där hon också utsågs till hedersmedlem. Under skoltiden skötte hon Hoppets härförening, som gick i nykterhetens tecken, där eleverna fick ta del av hennes kunskaper.

Efter pensioneringen flyttade Olga Eriksson till Mariehamn men sommartid vistades hon på Bänö där hon trivdes med sina blommor som var hennes vänner. Olga gillade att resa. Hon målade, både porslinsmålning och i olja. Hon skrev också för Folkkultursarkivet och hade en mycket vacker handstil.

Många av Olga Erikssons elever minns henne och även efter pensioneringen hade Olga kontakt med många av sina forna elever.

ANNA-LISA ENSTRÖM

Ole Gustafsson

Rektor för Finno skola i Esbo Ole Gustafsson – född 1956, död 2004 – var en gudabenådad lärare. Både nuvarande och tidigare elever beskriver Ole som en bra lärare, bestämd om det behövdes men alltid rättvis. Han arbetade som lärare i Lagstads skola 1977–1988 och som rektor för Vindängens skola åren 1988–2002. Hans dröm var en skola där smågruppsundervisning fungerade jämstides med allmän undervisning. Under flera år arbetade han för att förverkliga drömmen och när Finno skola tog emot sina första elever i januari 2003 var drömmen verklighet. Han hade själv med stort intresse och iver deltagit i allt från arbetet med ritningar till valet av inredning. Också i framtiden skall hans värderingar prägla verksamheten i skolan.

Ole var speciellt engagerad i barn och elever i behov av särskilt stöd. Sedan

unga år arbetade han osjälviskt för andra människor och hans val att utbilda sig till speciallärare var naturligt. Oles intresse för specialpedagogik och hans fortgående studier inom området gjorde honom till en uppskattad föreläsare dels inom utbildningsprogrammet för speciallärare men också vid otaliga föreläsningar för olika målgrupper. I sitt dagliga arbete på skolan arbetade han konkret med de frågor han så fascinerande föreläste om. Hans gedigna sakkunskap inom specialpedagogik kom väl till pass i det nationella arbetet för utvecklandet av Grunder för läroplanen för förskoleundervisning och för årskurserna 1–9. Han deltog i undervisningsministeriets arbetsgrupp för beredning av den nya lagstiftningen för specialundervisning och elevvård. Han var en betrodd ordförande för SPERES – Finlandssvenskt Specialpedagogiskt Resurscentrum och för direktionen för Svenska Skolan för Synskadade. Ole hade ett fruktbart samarbete med lärare från Esbo stads vänorter Köge och Kristianstad vilket ofta inspirerade till val av program under gemensamma vänortsträffar.

Ole intresserade sig redan som ung för politiken. Han var ingen passiv iakttagare utan ville påverka samhällsutvecklingen. Han var medlem i stadsstyrelsen, fullmäktige, olika arbetsgrupper och i Svenska delegationen vid Finlands Kommunförbund. Han arbetade stenhårt för de värderingar han gjort till sina – framför allt för ett rättvisare samhälle, som även värnar om dem som har svårt att föra fram sin egen talan. Härvid kom hans sakkunskap i utbildningsfrågor väl till pass liksom också hans djupa sociala engagemang. Han respekterades för sina insatser av andra förtroendevalda inom Esbo stad.

Ole var en varm och empatisk person.

Han hade ett stort hjärta och var alltid snar att konstruktivt arbeta för att finna utvägar på komplicerade situationer där han utan att tveka prioriterade sina medmänniskors väl framom egna intressen. Vi är många som djupt saknar Ole. Det är lätt att känna hans närhet i vardagen fortfarande, så påtagligt levde han som han lärde. Vi minns honom med glädje och värnar om de värderingar han stod för.

MARGARETA PIETIKÄINEN

II vice ordförande för
stadsfullmäktige, Esbo stad

BARBRO HÖGSTRÖM
utbildningsdirektör, Svenska barn-
och utbildningscentralen

CAMILLA HERLIN
ställföreträdande rektor för
Finno skola

Raimo Hagström

Idrottsprofilen och kommunpolitikern Raimo Hagström i Vasa avled den 8 juni 2004 på universitetssjukhuset i Tammerfors. Han var född den 1 november 1934.

Med Raimo har en av de mest kända Vasasvenskarna lämnat arenan. Han var en färgstark personlighet som både synets och hördes i stadsbilden. Raimo kände alla – och alla kände honom. Ett långt yrkesliv i ledande försäljnings- och marknadsföringsuppdrag på Bock bryggeri, som sedermera övergick i Hartwalls ägo, grundlade personliga kontakter i mängd. Allra underst fanns kändisskapet från den glimrande fotbollskarriären på femtiotalet. Hagström var yngsta medlem i det legendariska VIFK-lag som 1953 erövrade guld. En bragd han kunde komplettera med FM-silver 1952 och FM-brons 1955.

På meritlistan finns vidare fyra A-landskamper och två miniatyrlandskamper. Likaså tio säsonger i bandyns högsta serie.

Ännu långt efter avslutad karriär kom fotbollen att engagera honom. Som förningsboss byggde han i samverkan med en driftig styrelse upp Bäckins stolthet, Sport, till storföretagare. Han avancerade till vice ordförande i Finlands Bollförbund och ledde Vasadistriktet under hela sjuttioalet. Inom VIFK återkom han även i ledande roller.

I A-landslaget var Raimo en ofta engagerad och omtyckt lagledare. Under en landslagsturné i Afrika blev han bekant med dåvarande ambassadören i Tanzania, Martti Ahtisaari. En bekantskap denne värdesatte genom åren, inte minst under sin presidentkampanj 1993–1994.

Aktivitet och engagemang i alla former präglade Hagström livet igenom. Han hade nya idéer och förmågan att föra fram dem. Och klarade han det inte själv såg han alltid till att det fanns goda medarbetare som drev igenom det han ville.

Efter nedläggningen av Hartwalls Vasabryggeri jobbade han länge inom transportbranschen. Det tände hans intresse för kommunalpolitiken.

Farfadern Herman hade på sin tid varit aktiv i Vasapolitiken och med åren gav det även Raimo inspiration och kraft. I kommunalvalet 1992 valdes han in med högt röstetal på Svenska folkpartiets lista. En prestation han upprepade med glans såväl 1996 som 2000.

Ännu under sina sista år ledde ”senatorn”, som han älskade att kalla sig, fritidsnämnden och kämpade aktivt för att Vasa skulle få en ny simhall. Stoltheten var omisskänlig när beslutet om hallen

äntligen fick till stånd. Det betydde att cirkeln för fritids- och idrottsbyggaren var sluten, först Botniahallen i Korsholm och sedan ny ishall och simhall i Vasa.

I februari blev Raimo svårt sjuk och repade sig sedan aldrig trots tapper kamp mot sjukdomen. I juni kom dödsbudet.

Närmast sörjande är hustrun Britt (född Schauman), sönerna Mikael och Johan samt döttrarna Susanna och Nanna med familjer.

Liksom övrig släkt och många vänner.

KURT SNICKARS

Bojen Huldén

Den 29 augusti 2004 dog Bojen Huldén på Mejlans sjukhus i Helsingfors, 78 år gammal.

Ingeborg Slotte föddes den 18 januari 1926 på Jakobstads BB, tre veckor innan hennes blivande livskamrat Lars Huldén kom till världen på samma BB. Hon växte upp i Gamlakarleby, släktrotterna gick djupt i Nedervetils jord. Under det sista krigsåret arbetade Bojen som sanitetslotta vid krigssjukhuset i Vasa. Hon blev student 1945.

Bojen arbetade i unga år som modetecknare och som lärare. Tack vare sin medfödda pedagogiska förmåga utnämndes hon till e.o. lektor i tyska vid Gamlakarleby svenska samlyceum. Efter flyttningen till Helsingfors 1958 blev det växande hemmet och fostran av fyra söner hennes huvuduppgift.

I televisionens barndom, under 1960-talet, gjorde Bojen en banbrytande insats som tv-kritiker och som debattör i frågor

om tv-våldets inverkan på barn.

År 1970 blev Bojen fast anställd vid Hufvudstadsbladet och skötte under lång tid som enmansredaktion om Söndagsläsningen och senare också radio-tv-informationen. År 1982 flyttade hon över till Radio-TV-bladet och var entusiastiskt och målmedvetet med om att utveckla programtidningen till en finlandssvensk veckotidning. Bland hennes stora artiklar kan nämnas en serie om en resa till Kina samt många djupintervjuer med författare och konstutövare på olika områden. Språkvården var en hjärtesak för Bojen, hon såg med oro på vårt svenska språks förfäklning. Hon verkade som redaktionssekreterare vid Veckan fram till sin pensionering 1989.

Hus blev en annan livsuppgift för Bojen Huldén. Dalby gård vid Bodom träsk, Diktarhemmet i Borgå och Lars Huldéns fädernegård Nörråkers i Munsala har i tur och ordning präglats av hennes hantverkarglädje och säkra stilkänsla. Särskilt gammelstugan på Nörråkers, ett 1700-talshus, restaurerades under Bojens ledning till ett levande museum.

Bojens roll som Lasse Huldéns hustru kan inte överskattas. Hans enorma livsgärning som pedagog, forskare och författare hade knappast varit möjlig utan den starka kraftkälla han hade vid sin sida.

Bojen Huldén gladdes åt att hon hann få uppleva sina två första barnbarnsbarn.

MAJ-BRITT PARO

Erik Jossfolk

Pensionerade lokföraren Johan Erik Jossfolk avled i Seinäjoki den 22 oktober 2004. Med honom gick den sista av den gamla stammens trotjänare inom Svenska Föreningen i Östermyra ur tiden. Han var vid sitt frånfälle 81 år.

Erik Jossfolk föddes i Kristinestad den 1 mars 1923. I början av 1930-talet flyttade familjen till Seinäjoki, då hans far började som tågkarl på järnvägen. Som aktiv medlem i många olika föreningar på orten fick Erik Jossfolk utlopp för sina mångskiftande intressen. Det mest betydelsefulla, och för honom viktigaste, var utan tvivel hans verksamhet inom Svenska Föreningen i Östermyra (SFÖ), som representerade den sammanhållande länken för de svenskspråkiga på orten. Han var ordförande för föreningen 1970–1996, alltså i 26 år. Dessförinnan verkade han som sekreterare 1954–1969. Sammanlagt var han under 43 år medlem i SFÖ:s sty-

relse. Han utsågs till föreningens hedersmedlem 1999.

”Kära vänner”. Med dessa ord brukade Erik hälsa föreningsmedlemmarna välkomna till onsdagsträffarna eller vid mera officiella tillfällen. Han sade vad han menade. Även då. Hans lågmälda och anspråkslösa väsen parat med stor ärlighet förskaffade honom en betydande uppskattning bland dem som han kom i kontakt med. Trots en allt mer sviktande hälsa närvar han troget vid föreningens sammankomster. Han ansåg dessa träffar vara oerhört viktiga för föreningen och han värderade högt alla medlemmar som hade tagit över efter honom och håller föreningen vid liv.

År 1982 erhöll han SFV:s folkbildningsmedalj i brons och diplom ”för trofast gärning inom Östermyra svenska förening” samt samma medalj i silver 1997 ”för trofast, aktiv och långvarig gärning inom Svenska Föreningen i Östermyra”.

Erik Jossfolk hade själv varit elev 1930–35 i Privata Svenska Folkskolan i Östermyra, som SFÖ upprätthöll i över sextio år. Sedan han erhållit avgångsbetyg från mellanskolan i Kristinestad 1940, koplades hans yrkesbana redan i unga år till järnvägen. Det började med olika arbeten på järnvägens vedgård i Seinäjoki. Därefter följde den gängse vägen för den som ville nå toppen på rangskalan bland lokpersonalen, att bli lokförare. I början av 1940-talet anställdes han som lokputsare. Därefter följde perioder som smörjare och eldare, som innefattade mekanisk verkstadsutbildning i Jakobstad. Till sist utbildade han sig till lokförare. Då Erik Jossfolk avgick med pension, hade han behörighet att framföra alla typer av lok som rullade på våra järnvägar. Efter att ha tjänat VR i 32 år gick han i pension 1978.

Under åren 1942–44 deltog han i kriget i IR 61 vid Svir och i de avgörande slagen vid Tienhaara. Erik Jossfolk tilldelades Statens tjänsteutmärkelsetecken för långvarig tjänstgöring 1974 och medalj av I klass med guldkors av Finlands Vita Ros orden 1976.

Erik Jossfolk var en trogen deltagare i olika krigsveteranträffar såväl på finskt som på svenskt håll. Som erkänsla för sina insatser erhöll han 1995 Förtjänstmärke i silver ”kiitoksena arvokkaasta toiminnasta Sotaveteraanien hyväksi, EP:n Sotaveteraanipiiri.” Under de sista åren var de svenska veteranträffarna i Vasa något han särskilt uppskattade. Erik Jossfolk var även aktivt med i de svenska järnvägsmännens föreningsverksamhet och tillhörde både Svenska kamratförbundet vid Finska Statsjärnvägarna och Svenska Lokomotivmannaföreningen; i den senare verkade han både som kassör och ordförande. Han tilldelades Svenska Kamratförbundets förtjänstmärke i guld 1984.

Ett av Erik Jossfolks stora intressen under de aktiva åren var bowling. Han var med om att bilda föreningen Keila 57 och var dess ordförande i tretton år. I en landskamp på 1970-talet mellan järnvägsmännen i Finland och Sverige var Erik Jossfolk den bästa finländaren.

Som ordförande för SFÖ var Erik Jossfolk eldsjäl som lotsade föreningen igenom ett antal svåra år i väntan på bättre tider och större förståelse för föreningens betydelse på orten.

I början av 1970-talet ställde han sig frågan hur föreningens fortsatta verksamhet kunde tryggas under de då rådande förhållandena och i framtiden. Så småningom fick han några likasinnade med på idén att överlämna föreningens hela

egendom till Svenska folkskolans vänner r.f. Gåvobrevet undertecknades i mars 1973 och därmed var förutsättningarna för en verksamhet på längre sikt klara. Enligt gåvobrevet skall SFV förvalta donationen som en särskild fond, benämnd Svenska Föreningens i Östermyra fond, vars avkastning av SFV:s styrelse skall användas för att trygga SFÖ:s fortsatta verksamhet.

I samband med invigningen av SFÖ:s nya lokaliteter i april 2004, togs även en ny fana i bruk. Fanspikningen var en ceremoni, där föreningens grand old man och hedersmedlem Erik Jossfolk med tacksamhet och iver slog in den första spiken. Alla som var med på festen kände på sig, att det ingick stor symbolik i den händelsen. Det blev hans sista uppdrag i föreningen och samtidigt hans testamente.

AULIS KJÄLL

Birgitta Landgrén

Efter långvarig sjukdom avled häradshövding Birgitta Landgrén (f. Burgman) den 12 januari 2005 på Forsby sjukhus i Helsingfors.

Hon föddes den 27.6.1918 i Helsingfors, blev student från Brändö svenska samskola 1938 och juris kandidat 1957 efter att i flera år ha arbetat vid Helsingfors rådstuvurätts kansli, först som byråbiträde och sedan som arkivarie. Som justitierådman verkade hon vid Borgå rådstuvurätt 1966–1973. Birgitta Landgrén utnämndes sistnämnda år till borgmästare i Lovisa som den första kvinnliga borgmästaren i Norden.

När hon 1979 blev utnämnd till häradshövding i Borgå domsaga hade bara en kvinnlig jurist i vårt land blivit domsagechef. Hennes intresse för de nordiska språken ledde till att hon blev edsvuren translator i vårt lands båda språk samt danska och norska.

Till de många offentliga och andra förtroendeuppdrag Birgitta Landgrén innehade under olika perioder av sitt liv hörde medlemskapet i Borgå stadsfullmäktige för Svenska folkpartiet under fyra år. Med den starka känsla för rättsstaten som utmärkte juristen Landgrén var det inte förvånande att hon anslöt sig till Konstitutionella folkpartiet när den s.k. undantagslagen 1973 framtog folket rätten att i det elektorsval som stundade indirekt välja statsöverhuvudet.

I de konstitutionellas partistyrrelse satt Landgrén under hela den tid partiet verkade och hon åtog sig i många val den under finlandiseringsåren otacksamma kandidaturen för ett litet oppositionsparti. Birgitta Landgrén fick i varje fall uppleva den omvälvning som skedde i och med sovjetimperiets fall och redan före det förändringen i vårt eget lands inställning till yttrandefriheten och självcensuren i medierna.

Birgitta Landgrén var under sina år i Lovisa och Borgå medlem av kyrkofullmäktige, i Borgå också av församlingsrådet. När hon som pensionerad flyttade tillbaka till sin födelsestad invaldes hon i församlingsrådet i Norra svenska församlingen.

För matrikeln Suomen Lakimiehet – Finlands Jurister uppgav Birgitta Landgrén som sina särintressen ”litteratur, teater, språk, Mannerheimiana”. Åtminstone alla inhemska verk om Mannerheim fanns i Birgittas hem, det senaste vid Kalevagatan i Helsingfors. Hennes beundran för marskalken var en integrerande del av hennes fosterländskhet.

Birgitta Landgrén sörjes av sonen Thorolf Niska och dottern Annika Nyström (f. Niska), sonen Lars-Folke Landgrén, barnbarn och barnbarnsbarn samt vänner som stod henne nära.

GEORG C. EHRNROOTH

Ingvard Liewendahl

Foto: Jacob Saurén

En välkänd, profilstark och uppskattad gestalt i åländskt musik- och seglarliv har gått bort i hög ålder. Pensionerade läraren, director musices Ingvard Liewendahl avled två dagar före julafton 2004 efter en kort tids ohälsa. Han blev 90 år.

Under de två-tre senaste decennierna var Liewendahl något av en åländsk traditionsbärare. Tack vare sitt utmärkta minne och sin vakna iakttagelseförmåga och umgängsamhet kunde han meddela glimtar lika väl från sjöfartsrådet Gustaf Eriksons hem som från det hårda livet på dåtidens bondehemman på Föglö.

Han hade en omfattande personkunskap och träffande minnesbilder från pojåkåren om händelser så långt tillbaka som första världskrigets slut. Ännu den sista hösten kunde han från åldringsvården på Gullåsen i Mariehamn delta med en minnesbild i den pågående pressdebatten om lodjur på Åland.

Av särskilt intresse är också den dokumentation Ingvard Liewendahl gjorde om gamla stenkummel i den åländska skärgården, som han ansåg att kunde vara bevis för mycket gamla segelleder.

Ingvard Liewendahl var en ivrig tävlingsseglare inom Mariehamns seglarförening där han blev både kommodor och 1988 föreningens hedersmedlem.

Det nautiska intresset tog sig även uttryck i att han konstruerade både segel- och motorbåtar. Tillsammans med Pekka Barck och NJK:s legendariske hamnkapten Harald Affe Alfthan gav han 1992 ut boken *Sexornas jakt*, som täcker hela den flotta av sexor som funnits i Finland och han blev även hedersmedlem i Finlands R-sexmetersklubb.

Liewendahl föddes i en barnrik och driftig lärarfamilj. Så småningom styrdes hans väg in på lärarbanan och efter dimission från lärarseminariet i Nykarleby 1936 tog han tjänst i folkskolan i Sonboda Föglö, där den musikaliskt begåvade släkten Liewendahl har en del av sina rötter.

År 1968 startade han Mariehamns ungdomsorkester, som han dirigerade till 1983. Orkestern gjorde turnéer både i Norden och USA. Den verkar och blomstrar fortfarande.

Under hela sitt vuxna liv ägnade sig Liewendahl åt sång och musik. Han dirigerade Mariehamns sångkör till 1980 och senare Sångens vänner. Han har tilldelats Finlands svenska sång- och musikförbunds hederstecken i guld, samt andra hederstecken inom musiken. År 1993 fick han motta titeln *director musices*.

Också Liewendahls lärargärning var mångsidig. Vid sidan av livsverket i Övernäs skola i Mariehamn hann han undervisa i Ålands yrkesskola, handelsskolan, Ålands sjömansskola, Tekniska skolan,

Sjöfartsläroverket och Ålands lyceum på timplärlarbas. Förutom musik undervisade han tidvis i svenska, hälsolära och gymnastik.

Han hade under kriget utbildats till sanitetsunderofficer. Fastän Ingvard Liewendahl visste att upprätthålla en konsekvent disciplin i klassen månade han också om att de svagare eleverna skulle få stöd för att kunna klara givet pensum.

Denna sociala sida kom också till synes då Liewendahl efter kriget utsågs till ordförande för socialnämnden i Mariehamn.

Ingvard Liewendahl tog det åländska samhället, självstyrelsen och svenskans betydelse på fullaste allvar. Han lade förståelse och tolerans i dagen när det gällde "Rikets" problem och svårigheter. Han lät sig inte engageras partipolitiskt.

Det är många som minns och saknar "Årets mariehamnare" 1993.

RALF FRIBERG

Henry Lönnfors

Juris doktor Henry Lönnfors är död. Svåra komplikationer efter en långvarig förkylning tog hans liv den 9 oktober 2004. Han var född i Vasa den 10 april 1939 och blev alltså 65 år.

Vid sin pensionering hösten 2003 kunde Henry Lönnfors ta emot Åbo Akademis förtjänsttecken för 30 års tjänst. Under detta långa dagsverke hann han fullgöra många krävande och mångskiftande uppgifter. På 1970-talet arbetade han som assistent i förvaltningsrätt och folkrätt. Senare bestred han under många år biträdande professorstjänsten i handelsrätt vid Handelshögskolan vid Åbo Akademi och därefter vid ekonomisk-statsvetenskapliga fakulteten. Sedan slutet av 1980-talet och ända till sin pensionering bar han som överassistent i handelsrätt huvudansvaret för akademiens rättsnotarieutbildning.

Generationer av rättsnotarier, ekonomer och politices magistrar har dragit nytta av Henry Lönnfors undervisning i handelsrätt och skatterätt. I intervjuer med utexaminerade ekonomer i näringslivet om hur de upplever sina studier framhåller de att Henrys kurser i skatterätt tillhör det de haft mest omedelbar nytta av i sitt arbete.

Henry trivdes med att undervisa. Han var ända sedan början av 1970-talet flitig lärare vid sommaruniversiteten i Vasa, Hangö och på Åland. År 1999 tilldelades han SFV:s folkbildningsmedalj ”för föredömliga insatser för svensk utbildning i juridiska ämnen”.

Få akademianställda har åtagit sig och betrots med så många förtroendeuppdrag som Henry Lönnfors. Inom akademin fungerade han som ordförande först för

biblioteksdirektionen och senare för utbildningscentralens direktion. Under tolv år skötte han uppdraget som kanslerssekreterare. Mången fakultetsdirektör kunde få sina (fakultetens) framställningar till kansler återremitterade med stramt formulerade påpekanden om formfel. Samtidigt stod kanslerssekreteraren Henry ständigt till förfogande med goda råd och anvisningar. Föredragandena lärde sig att det var klokast att kolla texterna i förväg.

När universitetslagen nu tagit in den s.k. tredje uppgiften, står Henry Lönnfors som ett strålande exempel på den eftersträlvade samverkan med samhället. Han gjorde stora insatser inom Svenska folkpartiet i Åbo, bl.a. som ordförande för Sfp i Gamla Åbo och som ordförande för hela kommunorganisationen. Inom kommunalpolitiken fungerade han en lång tid som ordförande för Åbo stads biblioteksdirektion och var bl.a. medlem av

prövningsnämnden samt fastighets- och byggnadsnämnden,

Alldeles speciellt nära Henrys hjärta stod antikviteter och konst. Han var långvarig styrelsemedlem och skattmästare för Konstföreningen i Åbo, som upprätthåller Åbo konstmuseum.

Äldre professorer brukar beklaga att det inte längre finns ”original” vid akademien. Till dessa original anknöts emellertid ofta negativa drag såsom orimliga tentamenskrav, fördomar mot kvinnliga studerande, koleriskt temperament. Henry Lönnfors skall däremot minnas som en varmhjärtad lärare, samhällspåverkare och kulturpersonlighet. Det är sådana original Åbo Akademi behöver.

ROGER BROO

Björn-Eric Mattsson

Dataläraren, fil.mag. Björn-Eric Mattsson, allas vår Bem, avled i en sjukdomsattack den 26 oktober 2004 vid nyss fyllda 63 år. Han var född den 6 september 1941.

Sin yrkeskarriär inledde Bem i mitten av 1960-talet som assistent vid Tekniska läroverket och som systemplanerare vid Oy Nokia Ab Elektronik. I början av 1970-talet anställdes han vid Svenska handelshögskolan där han i tio års tid ansvarade för undervisningen i ADB. Samtidigt var han timanställd ADB-lärare vid Svenska social- och kommunalhögskolan och Arbis i Helsingfors. År 1980 anställdes han som chefsplanerare vid Hanken och sedermera direktör för högskolans datacentral. Här fick han användning för sin förhandlingsförmåga då det gällde att få del av de knappa resurserna för att kunna förverkliga datoriseringen. Bem var en banbrytare inom undervisningen och

utvecklingen av datateknik. Han hade en stor iver och entusiasm för att dra nytta av teknikens vinningar. Hans mest iögonenfallande egenskap var dock att han förstod att engagera de s.k. vanliga användarna i utvecklingsarbetet i ett tidigt skede. Han ställde alltid upp med hjälp, oberoende av hur litet eller stort problemet kunde förefalla.

Under 1990-talet verkade Bem ånyo vid Arbis som timplärare och datakonsult. Han var också vikarie för biträdande rektor under ett år. Åren 1997–2003 var han Arbis första huvudlärare i datateknik. Han förblev Arbis trogen som timplärare till sin död. År 1995 startade han en egen konsultbyrå, BEM-data.

Som lärare och kollega var Bem respekterad och uppskattad. Hankens studentkår utsåg honom till årets lärare samt uppmärksammade honom med Stora kårnålen i silver 1979. Både i Arbis och Hanken byggde han upp dataundervisningen och var en inspirationskälla för att inte säga guru för de andra datalärarna.

Björn-Eric Mattsson var exceptionellt mångsidig. Hans språk- och stilkänsla var starkt utvecklad. Under sin tid vid Hanken skapade han datacentralens tidning Modem. Han sammanställde ordböcker i dataterminologi som används överallt i Svenskfinland. För honom var det viktigt att skapa och använda svenska datatermer motsvarande de engelska. År 2000 tilldelades han Hugo Bergroth-sällskapets språkpris som erkänsla för sina insatser för det svenska språket. Svenska folkskolans vänner tilldelade honom år 1992 sin folkbildningsmedalj ”för en aktiv, pågående kulturgärning i Helsingfors och för en personligt präglad och energisk insats för införandet av modern teknik i folkbildningen”.

Bem var synnerligen kreativ och alltid full av idéer och nya uppslag. I Södra Kårböle Gille, där han var aktiv medlem sedan 1968 och ordförande 1986–1990, fick han utlopp för sin skaparglädje. Han var redaktör för Gamla's nyheter, han skrev kåserier, spex, sånger och snapsvisor. Han översatte Juice Leskinens sånger. Kårböle Gille har gett ut en bok med Bems texter. Han fungerade som reseledare för Gillets resor bl.a. till Ungern, Moskva och Paris, han grundade en cykelklubb och ordnade utfärder.

Bems särintresse var cykling och han företog långa cykelresor både i hemlandet och utomlands. Betecknande för hans kampanja och psykiska styrka var att han obruten övervann flera svåra sjukdomsperioder och bibehöll sin enorma arbetskapacitet både i yrkeslivet och i sin fritidsverksamhet.

Många är de vänner och arbetskamrater som har fått glädja sig åt dikter och visor som Bem skrev till fester och tillställningar – samhällsengagerade, samhällskritiska, finurliga, allvarliga, humoristiska och intelligenta. Sådan var Bem!

GUNVOR BRETTSCHEIDER

Carl Fredrik Meinander

Professorn, fil.dr Carl Fredrik Valdemar Meinander avled i Helsingfors den 23 augusti 2004. Med honom förlorade finländsk arkeologi en av sina mest tongivande forskare under efterkrigstiden.

Carl Fredrik Meinander föddes i Helsingfors den 6 oktober 1916 i en familj med antikvariska traditioner – fadern K. K. Meinander var intendent vid Nationalmuseet och en av landets ledande konsthistoriker.

Efter studentexamen från Svenska Normallyceums klassiska linje 1934 inledde han sina studier i arkeologi vid Helsingfors universitet, men de avbröts av vinterkriget. Meinander tillhörde den generation som fullgjorde sin värnplikt och deltog i bägge våra krig under nästan fem års tid. Han avlade dock sin fil.kand. examen 1943; det är kännetecknande för tiden att den muntliga sluttentamen inför läraren A. M. Tallgren försiggick under en permission på Ekbergs café.

Efter kriget tjänstgjorde Meinander åren 1947–1970 som amanuens och intendent vid Arkeologiska kommissionens arkeologiska avdelning. Samtidigt verkade han 1955–1971 som docent i förhistorisk arkeologi vid Helsingfors universitet och utnämndes 1971 till professor i ämnet. Han var en uppskattad föreläsare och en frejdad debattör.

Meinanders vetenskapliga verksamhet behandlar vårt lands alla förhistoriska perioder med tonvikten lagd på stenåldern. Han ledde en stort antal utgrävningar av rösen i Österbotten, av stenåldersboplatser i Saimenområdet och på Åland. Sina resultat publicerade han i omfattande artiklar och han utgav även några större ar-

beten, om Österbottens förhistoria.

Meinanders doktorsavhandling av 1954 behandlade bronsåldern i Finland. I denna, liksom i en samtidigt utgiven bok om stenålderns slutsleden betonar Meinander, i motsats till tidigare forskning, att stenålderns kulturmönster kan spåras i bronsåldern, vilken i sin tur utan större dramatik övergår i äldre järnålder. Meinander återkom till frågan i en omfattande artikel 1969. Han kunde otvetydigt visa, att Alfred Hackmans allmänt hylade tes, enligt vilken finnarna flyttade in till landet först under århundradena efter vår tideräknings början inte mera kunde försvaras. Meinanders forskning kring frågan om befolkningskontinuitet hör till efterkrigstidens stora vinningar inom finländsk arkeologi.

Meinanders tid som forskare, docent och professor inföll under en tid, då arkeologin genomgick ett flertal förvand-

lingar. Den av samhällsvetenskaperna inspirerade "nya arkeologin" gjorde sitt genombrott i den anglosaxiska världen. De förhistoriska skeendena uppfattades framförallt som lagbundna system, formade av ekonomiska och sociala faktorer och de förhistoriska samhällena utforskades och skildrades med tillhjälp av etnografiska och marxistiskt inspirerade antropologiska modeller.

Meinander följde noggrant med utvecklingen inom den arkeologiska forskningen och diskuterade den med kolleger och elever, men han blev aldrig någon inbunden teoretiker. Han insåg det arkeologiska fyndmaterialets betydelse för tolkningen av de förhistoriska processerna.

Meinander var sekreterare, styrelsemedlem och 1973–1977 ordförande för Finska fornminnesföreningen och kallades till dess hedersledamot 1995. Han var ledamot av Finska Vetenskaps-societeten sedan 1960, av Suomalainen tiedeakatemia från 1976 och mången nylänning minns honom med värme som äldre medlem av och inspektor för Nylands nation.

TORSTEN EDGREN

Martin Meinander

Tidigare biträdande stadsdirektören i Helsingfors, Martin Meinander, avled den 16 december 2004 i sviterna av en hjärnblödning. Han var född den 17.2.1940.

Redan under skolgången i Svenska Normallyceum väcktes hans intresse för naturen och entomologin. Med professor Håkan Lindberg – gift med Martins faster – som lärofader fick han en god start och han anställdes redan efter ett par års studier 1962 som amanuens vid Entomologiska museet vid Helsingfors universitet. Hans stora arbetskapacitet kom fram redan i ett tidigt skede då han varvade studier, förvärvsarbete och forskning med funktionärsuppdrag på Nylands Nation. Åren 1967–70 var han nationens kurator.

Hans doktorsavhandling 1972 behandlade insektordningen Neuropteras (nävingar) systematik och meriterade honom samma år för en docentur i entomologi. Han fungerade som tf svenskspråkig pro-

fessor i zoologi 1980–89 innan han blev direktör för det nygrundade Naturhistoriska Centralmuseet 1989–96. Under många år var han dessutom aktiv inom flera vetenskapliga sällskap på biologins område och fungerade också som redaktör för ett flertal publikationsserier.

Ett av Martins stora intressen var försvarsfrågor. Redan under studietiden engagerade han sig i reservofficersverksamheten. Han fungerade som en dynamisk och inspirerande ordförande för Nylands Nations reservofficersklubb under flera år och var även ordförande för den landsomfattande akademiska reservofficersorganisationen. För sina insatser erhöll han flera utmärkelser, bland annat Militärens förtjänstmedalj och Reservofficersförbundets förtjänstmedalj i guld. Hans militärgrad var kapten.

För Martin Meinander var Svenska folkpartiet den naturliga politiska hemvisten. Även här väcktes intresset tidigt och redan från början var han en färgstark kämpe i svenska frågor i Helsingfors. Efter aktiviteter på det lokala förortsplanet invaldes han i stadsfullmäktige 1985. En vägande insats gjorde han inom utbildningsnämnden, där han bland annat var ordförande för den svenska avdelningen 1993–96. Han var medlem av stadsstyrelsen och dess vice ordförande under stora delar av sin nära tolv år långa stadsfullmäktigetid. En verklig erkänsla för sin politiska insats erhöll Martin 1996 då han mot alla odds valdes till biträdande stadsdirektör för den tekniska roteln i Helsingfors. Hans förmåga att som ordförande för Sfp:s fullmäktigegrupp skapa förtroende över partigränserna fick sin välförtjänta belöning.

Martins kapacitet kom väl till sin rätt inom den tekniska roteln som omfattade

bland annat trafikverket, hamnen, el och vatten. Hans förmåga att snabbt sätta sig in i olika frågor väckte också allmän uppskattning bland de högre tjänstemännen. Efter sju år lämnade han stadsdirektörskapet den 1.8.2003 och återupptog snabbt den entomologiska forskningen och aktiviteter inom olika medborgarorganisationer. För sina samhälleliga insatser blev han kommendör av FLO.

Trots tidvis mycket stor arbetsbörda hade Martin alltid tid för social samvaro. Det Meinanderska hemmet i Kårböle stod alltid öppet både för vänner och för arbetskamrater. Martin och hans hustru Kerstin var ett uppskattat värdpar och många av stadens och museets gäster har hos dem under åren tillbringat en avspänd kväll i äkta hemmiljö. En god make, far, vän och icke minst en stark person med många intressen finns inte mer.

BJÖRN FEDERLEY
(god vän och studiekamrat)

Kim Montin

Intendenten för Sjöhistoriska institutet vid Åbo Akademi, *Sigyn* stiftelsens styrelseordförande, maritimetnologen och fil.lic. Kim Montin är borta. Han gick oväntat bort den 6 mars 2004, endast 55 år gammal.

Efter uppväxt och skolgång i Lahtis, där ett tidigt intresse för båtar och segling väcktes, förde studierna honom till Åbo. Till Sjöhistoriska museet vid Åbo Akademi kom Kim år 1975 efter studier i etnologi vid samma universitet. Som enda tjänsteman vid museet, som i dag är landets största sjöhistoriska arkiv och bibliotek, verkade han i närmare 30 år. Först i samband med att museet blev institut och flyttade till Forum Marinum utökades personalen till att omfatta mer än en person. Med den merkantila utbildning han också hade tvekade han ett tag inför valet mellan museimanna- och bankmanabanan. Den senare hade han stiftat bekantskap med under studietidens somrar. Vad som utöver ett brinnande intresse för sjöhistoria fick honom att stanna inom museivärlden är för mig obekant. Klart är däremot att Sjöhistoriska institutet inte skulle vara den institution det är i dag utan Kims insatser.

Genom rollen som chef för Sjöhistoriska museet kom barkskeppet *Sigyn* tidigt att bli hans skötebarn – han liknade ofta skämtsamtintendentens förhållande till fartyget vid äktenskapet. Då ansvaret för *Sigyn* år 1994 övertogs av Stiftelsen för museifartyget *Sigyn* blev Montin den nygrundade stiftelsens självskrivne styrelseordförande, ett uppdrag han hade fram till sin död. Hans engagemang för *Sigyn* och de krävande restaureringsarbetena

på fartyget kännetecknades av stor sakkunskap, minutiös noggrannhet och en bestämd åsikt om vikten av att bibehålla det unika fartyget i autentiskt skick. Allt ombord skulle vara "ship shape and Bristol fashion", också i skrymslen som inte är öppna för den vanliga museibesökaren. Att fuska var för Kim helt otänkbart.

I sin vetenskapliga produktion, som omfattar närmare 50 alster inklusive tre akademiska avhandlingar, intresserade sig Kim för ett brett spektrum av forskningsteman. Ämnen han fann intressanta för sin forskning var bl.a. den tidiga nöjesseglingen och den därtill hörande varvsverksamheten, skärgårdsångarna, kontakten mellan sommargäster och skärgårdsbor samt den professionaliserade sjömansrollen. Av naturliga skäl ägnades museifartyget *Sigyn* också stor uppmärksamhet. Hans mångsidighet betydde att han under åren anlätades som sakkunnig i

otaliga sammanhang och han var en uppskattad föredragshållare. Vid sitt frånfall efterlämnade han ett i det närmaste färdigt manuskript till doktorsavhandling som behandlade sjömansyrket under tre epoker. Avhandlingen tar fasta på den förändrade, alltmer professionaliserade sjömansrollen. Vid sidan av sin ordinarie tjänst som intendent för Sjöhistoriska institutet verkade Kim i närmare 15 år som timplärare i maritim etnologi vid Åbo Akademis etnologiska institution. I sjöhistoriska kretsar i Norden gjorde Kim sig känd som en av grundarna av den Nordiska Maritimhistoriska Forskargruppen. I nästan 20 år fungerade han som gruppens sammankallare och symposiernas primus motor.

Förutom sin roll som forskare och administratör var Kim en erkänt skicklig hantverkare. Utöver möbelsnickeri, sommarstugebygge och renoveringsarbeten ägnade han sig förstås åt båtar som var en av hans stora passioner. Bland raden av båtprojekt bör framför allt inredningen av prototypen till H-35:an *Miklas* nämnas. Som person kunde Kim kännetecknas som en gentleman av den gamla stammen. Han satte stort värde på hövlighet och hänsyn. Att ställa upp för andra var en självklarhet. År av tung och tidvis nästan övermäktig arbetsbörda kom tyvärr att sätta sina spår. De senaste åren var han bromsad av ohälsa, det sista året deltidspensionerad.

Kim var en central gestalt inom det maritima centret Forum Marinum. Han var omtyckt av kollegerna, som kände stor respekt för hans breda kunnande såväl på det teoretiska som på det praktiska planet. Det tomrum han lämnade efter sig ligger dock långtifrån enbart på det kunskapsmässiga planet.

Vi kolleger minns också vännen Kim

som den goda berättare och sällskapsmänniska han var. I de otaliga historier och uttryck han spred kommer minnet av honom att leva kvar. Vi känner tacksamhet för att ha fått räkna oss till hans vänner.

KASPER WESTERLUND

Bror Nyback

Direktorn för Stiftelsen Stora Sköndal i Stockholm Bror Nyback, 52, är borta. Han dog den 11 september 2004 i sviterna efter en stroke han drabbats av en vecka innan. För anhöriga, vänner och arbetskamrater kom Brors bortgång som en blyxt från en klar himmel. Han var visserligen djupt involverad i tunga arbetsuppgifter men älskade sitt jobb som ledare för en diakoninstituttion med över 500 anställda inom vård, äldreomsorg, socialt arbete, utbildning och forskning.

För alla som kom i kontakt med Bror – oavsett om det var landstingspolitiker, konkurrerande kolleger eller kyrkliga beslutsfattare – stod det klart att denne man drevs av en inre övertygelse. Han ville ge den idéburna not-for-profit, också kallad tredje sektorn, en synlig roll i det moderna välfärdsbygget. Hans stora vision var att tjäna utsatta människor genom ett arbete som utmärks av barmhärtighet, solidaritet och upprättelse.

Bror Nyback började sin yrkesbana som präst 1978, först i Hangö, sedan inom Stiftsrådet i Borgå stift 1979–1980, i Borgå domkyrkoförsamling 1981–1983. Han blev sedan rektor och direktor för Lärkkullastiftelsen i Karis, där han verkade till 1996. Studier i Bossé i Schweiz 1988 vidgade Brors syn på kyrkans globala ansvar. Han insåg att miljövården och rättvisan i världen var frågor som också angick kyrkan.

År 1996 flyttade han till Sigtuna, där han blev rektor för Ansgarslidens folkhögskola och Svenska kyrkans utbildningscentrum. Ett arbete som slet på hans hälsa. År 2000 valdes han till direktor för Stora Sköndal.

Som person var Bror Nyback pliktrogen, lojal och ärlig. Det löfte han en gång avgivit vid prästvigningen svek han aldrig. Han gav sitt yttersta i alla situationer. Han trodde på sanningen som medel och litade på människors uppsåt. Brors ledarskap präglades av en ständig ideologisk reflektion och en förmåga att få omgivningen att reflektera över verksamhetens mening och framtida mål. I en tid där girighet och makt ofta går hand i hand stod Bror för något helt annat.

I sin dagliga ledarroll var Bror tydlig och gav omgivningen trygghet genom att klart visa hur saker och ting skulle uträttas. Hans ledarfilosofi utgick från omtanke om personalen. Medarbetarskapet var för Bror lika viktigt som ledarskapet. Inte minst på grund av den relationsskapande funktion detta har. Med sina visioner framstod han som en förebild och väckte respekt i alla läger.

Livet var för Bror större än kyrkan.

Bror Nyback var till sin karaktär uppriktig, vänfast och trogen, trots att han kunde framstå som pessimistisk och karg. Egenskaper som kanske inte alltid står så högt i kurs i dagens samhälle. Han trivdes bra i Sverige, men den finländska rättframheten övergav han aldrig. Han var som en reslig fura i snårskogen. Karaktärsfastheten minner om den österbottenska skärgården, där Bror växte upp i Björköby nära Vasa.

Kärleken till skärgården och havet följde Bror till andra sidan viken. Segelbåten blev med tiden något av hans livselixir. Han lärde sig segla i vuxen ålder och hade för vana att söka upp vänner bortom viken. Andra som blev kvar på land fick nöja sig med ett telefonsamtal. Men Bror trivdes också i skog och mark och såg fram emot att löpa Lidingöloppet i slutet av september. Motionsidrotten hade med åren blivit en balsam för kroppen.

Det blev det inget Lidingölopp denna höst. Men alla vi som haft förmånen att få känna Bror bevarar hans minne i varm tacksamhet.

Bror Nyback sörjs närmast av hustru Virva, nyligen vald till kyrkoherde i Stockholms finska församling och tre vuxna barn, Emil, Anna och Sara och ett barnbarn, Jonathan, som är bosatta i Finland.

OLAV S. MELIN

Bror Nyback var född den 7.11.1951.

Tove Olsoni-Nilsson

”Kontakten med det som andra, tidigare människor för länge sedan tänkt och skrivit – och bundit in och tryckt och tecknat och färglagt – blottar ofta dolda sammanhang och gåtfulla perspektiv. Och ett av dessa dolda sammanhang är den magnetism som en särskild bok kan utöva på en särskild individ.” Så uttryckte sig innehavaren av Nordiska Antikvariska Bokhandeln, Tove Olsoni-Nilsson i sällskapet Bokvännernas bok 1969.

”Olsonis antikvariat”, drivet av hennes legendariske far Eric sedan 1930, var en kulturoas i hjärtat av Helsingfors, en mötesplats för bibliofiler, författare, kända s.k. kulturpersonligheter och original av allehanda slag, vida bekant i branschen även utomlands. Tove började i firman 1942 och drev från 1966 bokhandeln ensam. Redan fadern hade betonat antikvariatets personliga profil, den individuella smaken, vurmen och samlarmanin som

kärnan i kundförhållandet. Och – någon vanlig affär var NAB inte, det kunde strökunder få känna på! Under fyrtio år satte Tove sin hypnotiserande touche på detta, de gamla böckernas tempel, en scen där hon var rekvisitör, dramaturg, scenograf, vid behov också – karusellhäst.

Toves värld var de dolda hemligheter tingen kunde bära på, lärospån från tiden hos antikhandlare Moses Scheinin. Från en konferens i London 1949 blev gamla kartor, sjökort och grafik hennes gebit. Genom konferenser och kontakter till fackmän i England, Holland, Belgien och Frankrike, bl.a. Ronald Vere och R.V. Tooley, nådde hon en unik kompetens. Men genom NAB förvärvades också till Finland ett tjugotal inkunabler, 5 medeltida manuskript, bl.a. ett Benediktiner graduale ca 1485 och den stora Petersburgskartan 1827, jämte talrika rariteter som berikat våra bibliotek och museer, valts som gåvor och ställts ut.

Antikvariatets ”struktur” var å ena sidan en historia om hur den lärda världen byggs upp, å den andra en exposé av bok- och bildvärldens kultur- och personhistoria. Med decenniernas intervaller kunde rariteter ”hitta tillbaka” två-tre gånger, Tove följde sina objekt, konserverade och band in, utan tanke på vinst. Hon levde av böckernas ”hemliga förmåga att leta reda på vissa bestämda personer”. För den som blev invigd i de fem rummens symbolspråk, ”paradhyllan, kattmagen, plebej-fönstret, ekorrbona, Lurvendarius, bikipan, hjärncellen och sommarglasburken” och i källarvalven blev serverad starkt hett té med sylt och rysk råttsvanssked, öppnades ett laboratorium i mänskokänedom där Tove var alkemisten.

Tove Olsoni-Nilsson insåg, influerad av såväl Lewis Carroll som Leon Bakst,

det oskattbara värdet i att ritualisera den mänskliga samvaron. Så blev bokbytet en magisk, nära nog sakral handling.

Tomt är bildningens fönster i vår stad, borta en förtrollad värld.

*

Bokhandlare Tove Olsoni-Nilsson var född i Helsingfors 24.8. 1921 som dotter till Eric Olsoni och Bertha Lewin. Hon gifte sig 1945 med ekonomen, senare socialrådet Nils Nilsson. Hon idkade studier i flera europeiska länder. Vid Scheinins antikhandel verkade hon 1939–1941 och vid Nordiska antikvariska bokhandeln sedan 1942, som ägare 1966–2001. Styrelsemedlem i Sällskapet Bokvännerna var hon 1969–1994, då hon utsågs till hedersmedlem. I Finska Antikvariatföreningen var hon ordförande 1975–1984 och medarbetade även i tidskriften Bibliophilos. Bland hennes tidigare alster märks radiohörspel och kåserier, artiklar om film, teater och mode. Hon medverkade i radio- och tv-program som expert på gamla kartor och böcker. Som partiståndpunkt uppgav hon: Delfinstaten. Hon avled i Helsingfors 19.3.2005.

BO LÖNNQVIST

Sigurd Slätis

På årets nästsista dag 2004 nådde oss budet att dipl.ing. Sigurd Slätis, 81, hade avlidit i sitt hem i Pockar Lappträsk efter en kortvarig men häftig sjukdom. Han var född den 11 maj 1923. Med Sigge gick en i vida kretsar känd person ur tiden.

Slätis betecknade själv några viktiga milstolpar i sitt liv som väsentliga. Under den aktiva tiden var han chef för Östra Nylands regionplansförbund åren 1966–72, stadsdirektör i Karis 1972–76 och i Lovisa 1976–86 samt beklädde en lång rad bemärkta förtroendeuppdrag i Borgå, Karis, Helsingfors och Lovisa.

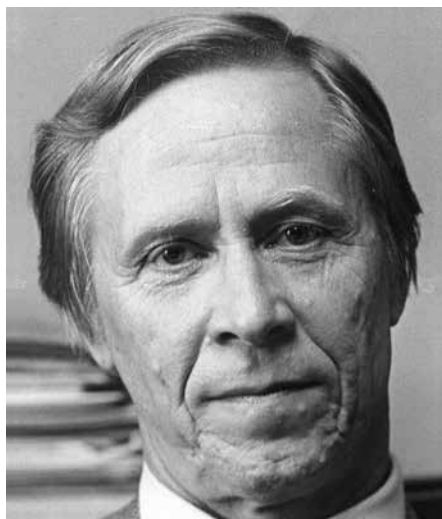
Lägger vi därtill hans fleråriga insats i vårt senaste krig – hans militärgrad var ingenjörskapten – så är hans fem viktigaste livsperioder sammanfattade.

Hans uppdrag var otroligt mångsidiga. Till sin läggning var han mycket aktiv, öppen och intresserad av olika sektorer i samhället. Han var till sin utbildning diplomingenjör men också mycket praktiskt lagd och utförde som pensionär imponerande byggnadsarbeten på hemgården Hollmens i Pockar.

Han hade även tid för många ideella uppdrag. Redan 1948 valdes han till ordförande i Lappträsk Hembygdsförening i Helsingfors för en åttaårsperiod.

I Borgå och Lovisa var han i trettio års tid en intresserad manssångare, medlem i Fridolins sångare i Lovisa och sjöng i 17 år med i Runebergskören BSB i Borgå, därav tolv år som körens ordförande. Han satte mycket stort värde på den sociala samvaron i körerna. Som sitt särintresse uppgav han jordbruk.

Som pensionär återkom Slätis till hemsocknen Lappträsk och ägnade sig då främst åt hemgårdens skötsel och ve-

teranverksamheten. Han var en kunnig skribent och var aktivt med och skapade den veteranbok som Lappträsk Krigsveteraner gav ut i samband med firandet av sin trettioåriga verksamhet. Han anlätades som talare vid många veteranställningar. Under sin tid i Lovisa var han också ordförande i Lovisanejdens Krigsveteraner och Frihetskrigarnas vårdstiftelse.

De många uppdragen var betecknande för hans vida samhällsintresse. De flesta kommer dock ihåg personen Sigge som en öppen och mycket kamratlig person som det var lätt att få kontakt med. Han var intresserad av sina medmänniskor, han hade en personlig utstrålning som uppskattades.

Under sin sjukdomstid mognade han ytterligare som människa och skrev ned sina tankar till anhöriga och nära vänner. Självt var han förvånad att han också kunde skriva några dikter med ett mycket djuptänkt innehåll.

HELGE ROSAS

Gösta Storbacka

Pensionerade läraren, dir.cant. Gösta Storbacka avled den 30 mars 2005 efter att veckan innan ha drabbats av ett slag-anfall. Han föddes år 1927 i Esse, i en jordbrukarfamilj med 11 barn.

Efter folkskolan sökte Gösta Storbacka till Nykarleby seminarium, och var endast 17 år när han inledde sina studier där. Efter examen 1948 verkade han ett år som lärare i Esbo, men kom efter fullgjord värnplikt till Jakobstad och Lagmans skola 1950. Där verkade han till pensioneringen som 60-åring.

Sången och musiken var Gösta Storbackas främsta intresse. Under studietiden sjöng han i seminariets kör och i den uppskattade Eol-kvartetten, efter flyttningen till Jakobstad anslöt han sig till Jakobstads sångarbröder. Där presterade han ett svårslaget rekord – i drygt 40 år framträdde han som körens tenorsolist. Han medverkade som solist i många andra köror, bland annat i kyrkokantater och -mässor. Som dirigent ledde han Vestersundsby sångkör och var förbundsdirigent för Pedersörebygdens sång- och musikförbund. Under senare tid sjöng han också i Jakobstads svenska församlings kyrkokör.

Som klasslärare vid Lagmans skola i Jakobstad rönt Gösta Storbacka stor upp-

skattning i lärarkollegiet som omsorgsfull och punktlig lärare, alltid redo att ställa upp för skolan och kollegerna.

Med vitt kunskapsfält och god berättarförmåga var han också omtyckt av eleverna. När Lagmans startade musikklasserna var han självskrivna ledare för dessa.

Gösta Storbacka sörjs närmast av hustrun Greta, född Portin, sonen Anders med familj samt syskonfamiljer.

BERTEL WIDJESKOG

Johannes Weegar

Agrologen, folkhögskolläraren, hembygdsrådet och amatörarkeologen Johannes Weegar avled den 21 oktober 2004 i Pörtom, där han föddes den 2 juli 1900. Han blev alltså 104 år. Ett sällsynt levnadslopp har nått sitt slut.

Johannes Weegar var en av de sista frihetskrigarna och deltog även i våra senare krig. Under sitt långa liv hann han med tre livsverk. Efter folkhögskola och folkakademi blev han agrolog i lantbruksläroverket i Åbo. Den treåriga kursen avverkade han på två år med berömliga vitsord. Sin första tjänst fick han som lantbrukskonsulent i södra svenska Österbotten.

Därefter följde ett livsverk som andra lärare och biträdande föreståndare vid Kronoby folkhögskola 1929–50. Under åren i Kronoby startade han lantbruksklubben (4H) och var verksam i många föreningar och medlem av kommunfullmäktige.

Hans andra livsverk inleddes redan i mitten av 30-talet då han blev sekreterare i den dåvarande lantbruksproducentorganisationen. Efter krigen var även de svenskösterbottniska bönderna mogna för en fackföreningsrörelse med personliga medlemmar. Tillsammans med bl.a. den rikssvenska broderorganisationen RLF byggde Weegar fr.o.m.1945 upp en bonderörelse i svenska Österbotten som kom att bli den största och starkaste organisationen i landskapet, vilket ledde till att Johannes Weegar blev en av de mäktigaste personerna i svenska Österbotten. År 1950 slutade han som lärare i Kronoby och flyttade tillsammans med "sitt" förbund, Österbottens svenska producentförbund (ÖSP) till Vasa. Han ledde ÖSP till sin pensionering 1968.

Vid sidan av sin huvudtjänst satt han i många landskapsomfattande styrelser och var även stadsfullmäktig i Vasa.

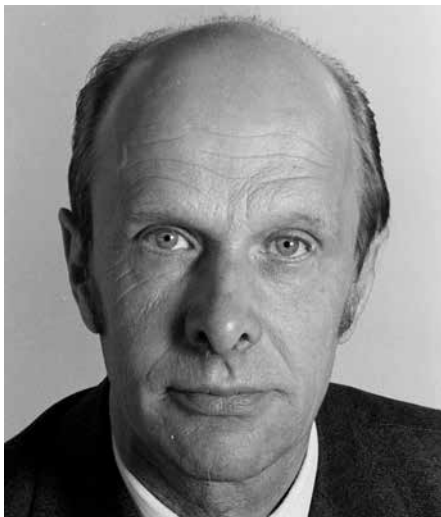
Ett tredje livsverk, som varade i närmare 30 år, inledde Johannes Weegar efter att han som pensionär flyttade tillbaka till sin hemsocken Pörtom. Där blev han den drivande kraften i hembygdsföreningen och uppbyggandet av det unika hembygds-museet på Dalbacken. Dessutom var han en flitig amatörarkeolog som kartlade fornboplatser i bygden. Dessa insatser i Pörtom har han beskrivit i otaliga skrifter. Han gav dessutom ut böcker om svenska Österbottens lantbruk. En pärla är hans bok "Våra fäders jord", som han utgav då han var ordförande i Ab Svenska småbruk.

Weegar var även en av initiativtagarna till en ny lantbruksskola som startade 1949 i Kronoby. Skolan flyttade senare till Jakobstad och fick namnet Lannäslund.

Johannes Weegar hade förmånen att ha en god hälsa upp i hög ålder. År 1999 flyttade han till Pörtehemmet, som han kallade sitt nya hem. Han efterlämnar fyra barn, 18 barnbarn och barnbarnsbarn.

FREJVID WEEGAR

Holger Wickholm

Den 13 november 2004 vigdes stoftet av skolföreståndaren Holger Wickholm, som avlidit 87 år gammal, till gravens ro. Holger Wickholm var en genuin Borgåbo. Här föddes han, här gick han i skola och här utförde han sin livsgärning som lärare och fostrare. Efter mellanskolan i Borgå lyceum utbildade han sig till folkskollärare i Nykarleby seminarium, därifrån han utexaminerades 1939.

Men så bröt kriget ut. Plikttroget utförde han med sin medfödda ledartalang sina åligganden som ung reservofficer under hela krigstiden. Men kriget var främmande för hans natur, något som han helst ville glömma och som han nästan aldrig talade om.

1944 tillträdde han en lärartjänst vid Borgå stads svenska folkskola. 1945 valdes han till föreståndare för skolan och femton år senare till motsvarande tjänst i medborgarskolan. Efter att grundskolan

införts arbetade han ännu ett par år som ämneslärare i högstadiet. Han pensionerades 1977 efter en fullödig insats inom stadens skolväsende.

Med sitt redbara sätt, sin rättframhet och sin osvikliga lojalitet vann han aktning och respekt hos både lärare och elever. Hans goda förhållande till sina elever är mångomvittnat. Ännu på äldre dagar inbjöds han då och då som hedersgäst till sina forna elevers klassjubileer, något som han uppskattade mycket.

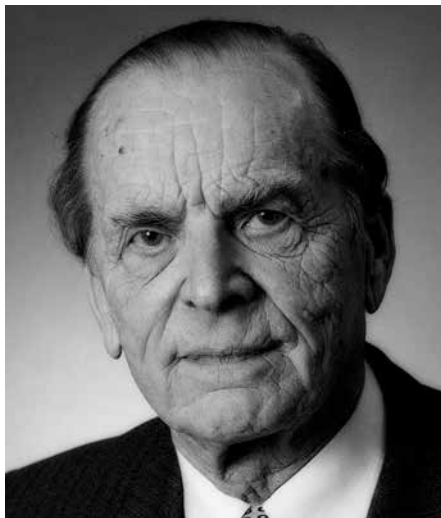
Holger Wickholm var en hängiven frisksportare. 1986 hade han 20 år i följd uppfyllt fordringarna för Konditionsfrämjandets 500-klubb på skidor. Då skidning inte var möjligt fortsatte han att motionera på cykel och under många år var han aktiv medlem i ”Kom i form”, motionsklubben för äldre herrar.

Hans långa pensionärstid förmörkades dock så småningom av perioder då sjukdomar av olika slag medförde missmod och otaliga sjukhus- och läkarbesök. Men på hans klara intellekt bet inga krämpor. Han följde intresserat med och kommenterade det dagliga skeendet både på hemorten och ute i stora världen. Ännu på sin sista levnadsdag hade han företagit sin sedvanliga dagspromenad när han drabbades av en häftig hjärtattack och fördes till sjukhus och när skymningen sänkte sig hade hans timglas runnit ut och han somnade stilla in i evigheten.

Holger Wickholm sörjes närmast av hustrun Siddi och två söner med familjer. Också vi, hans forna kolleger och övriga vänner, kommer med saknad ihåg honom för det fasta handslaget och för den redbarhet och trofasthet han städse visade sina medmänniskor.

OLOF KUHLBERG

Lars Zilliacus

Åbo var blåvitt av flaggor i topp den sista februari 2005, men Finska Hushållningssällskapets flaggor sänktes snart på halvstång, hedrande Lars Zilliacus, som hade dött på natten. Lars Zilliacus var född den 19 juni 1912 och blev 92 år gammal – nästan sextio av dem ägnade han åt sitt ”Sällskap”.

Från år 1948 till 1975 var han dess sekreterare. Under efterkrigsåren hade den som ledde FHS många krävande uppgifter. Det var snabbkolonisationens tid, lantbrukets problem var helt andra än i dag och de måste lösas så som det akuta läget krävde då, ibland på sätt som man suckar över nu.

Men Lars Zilliacus hade också mycket positivt att se tillbaka på. Till ”bravaderna” räknade han den räddningsoperation som genomfördes år 1950, då FHS hus vid Tavastgatan vacklade på sin lerbädd. Hushållningssällskapet var först i Åbo

med att pröva den här helt okända pålningsmetoden, och så räddade man sitt hus.

Lars Zilliacus var en handlingens man, men också en hängiven forskare. Den sidan av honom dominerade hans trettio aktiva pensionärsår. Det var under dem han gjorde forskningen en tjänst med sina ledtrådar till det snåriga FHS-arkivet. Dettas äldsta del överfördes 1976 till Akademi-bibliotekets handskriftsavdelning, och där gnodde han glatt och oavlönat år efter år. ”Mitt livselixir”, sade han själv. Resultatet blev ett 30-tal stencilerade häften med forskningsuppslag, långt ifrån knasterortt serverade, och han fick uppleva att hans häften blev böcker, fyra band klara och ett dubbelband på kommande. Åbo Akademi har också visat sin uppskattning med en medalj, och år 2003 kom ett pris från Svenska litteratursällskapet.

Känner man Lars Zilliacus enbart från hans sena decennier kan det hända att man undrar varför en så kulturhistoriskt inriktad person startade som agronom och år 1955 trappade upp till agronomie och forstlicentiat. Anlag åt det hållet fanns, men det hör till att han var född på Karelska näset och var tänkt att överta en gård där.

I stället blev han lärare, först vid Ålands lantmannaskola 1936–45 och sedan vid Västankvarn, där han också var förvaltare för Västankvarns gård, sorgligt vanskött efter krigsåren, men i skick igen innan tjänsten på FHS förde familjen till Åbo.

Här behövdes Lars Zilliacus också i direktionen för Högre svenska lantbruksläroverket och för Trädgårdsmästarskolan. I Aura trädgårdsvänner var han ivrigt med, och Åbosamfundet hade i honom en aktiv medlem.

Långt och välanvänt var Lars Zilliacus

liv. Han blev med tiden en av kulturprofilerna i Åbo. Han gjorde aldrig väsen av sig, men spåren av hans flit är många. Han skrev Sydvästra Finlands jordbrukarklubb 75-årshistorik, och om Vattkast i Korpo har han gjort en grundlig, icke tryckt utredning. Också annat av hans pen-pa existerar.

Lars Zilliacus var en mångfasetterad person. Han var central person vid Hus-hållningssällskapets 200-årsjubileum år 1997 och under fjolårets Runebergsjubileum gjorde han en strong insats med sitt kristallklara, engagerande tal.

META TORVALDS

Stärkt ekonomi – stora investeringar

Svenska folkskolans vänners uppgift är att på olika sätt stärka finlandssvenskarnas kompetens och trygga det livslånga lärandet. Denna målsättning fastslogs senast 2002 då föreningen firade sitt 120-årsjubileum, och den förverkligas fortlöpande. År för år förbättras möjligheterna. År 2004 utgjorde inget undantag. SFV kunde stärka sin ekonomi och utdela ett ökat antal stipendier och understöd. Mätt i pengar ökade den totala utdelningen till 2,9 miljoner euro (2003: 2,7). Samtidigt ökade antalet deltagare både i SFV:s folkhögskolor och i Svenska studiecensalens kurser och studiecirkel.

Under 2004 fick SFV motta ett stort antal donationer och testamenten. Det sammanlagda värdet av tillförda medel var 2,2 miljoner euro. Den största enskilda donationen var kursgården Kvarnudden i Pernå.

SFV har i dag en koncernstruktur som består av ett antal direktägda fastigheter, flera fastighets- och bostadsbolag, några kommersiella aktiebolag och flera icke-vinstbringande aktiebolag. För att nå ett så

bra operativt resultat som möjligt bedrivs all verksamhet i SFV:s fyra folkhögskolor av ett enda bolag, medan idrottsinstitutets verksamhet i dag helt handhas av Ab Utbildning Sydväst. Denna utveckling är resultatet av en strategi som vi under de senaste åren har finslipat. Inför SFV:s 125-årsjubileum 2007 har en diskussion som berör fastighetsbolagens framtid inletts. SFV har inte varit främmande för nya lösningar när det gäller verksamheten i de olika enheterna. Ofta bestäms lösningarna i samarbete med statliga myndigheter och i samband med att lagarna förändras.

Under 2004 var dividenden från börsnoterade bolag rekordstor. Orsaken var den förändring i skattelagarna som har trätt i kraft 2005. Även fastigheterna har avkastat bra, men samtidigt har SFV fortsatt med ett krävande investeringsprogram. Under 2004 körde storinvesteringen på SFV:s nya kulturhus G18 i gång och samtidigt påbörjades bygget av den nya båthallen i Kuggomskolan. Avsikten är att båda investeringarna skall slutföras i augusti 2005.

1. ORGANISATION

1.1 Medlemskåren

SFV verkar aktivt i det finländska medborgarsamhället, dels i samarbete med de finlandssvenska organisationerna, dels genom sitt eget kontaktnät och sin stora medlemskår.

Föreningen har medlemmar i samtliga svensk- och tvåspråkiga kommuner i landet, inklusive de sexton åländska kommunerna. Dessutom har föreningen medlemmar på de så kallade språköarna på helfinska orter, och utomlands. Vid årsskiftet 2004/2005 var antalet medlemmar 9 752, vilket jämfört med föregående år var en ökning med 151 personer.

Vid sitt årsmöte den 31 mars 2004 fastställde Svenska folkskolans vänners understödsförening medlemsavgiften till 8 euro. Den omfattar SFV-kalendern och tidskriften Svenskbygden som medlemsförmåner.

1.2 Styrelsen

Hedersordförande i föreningens styrelse är fil.dr Carl Jacob Gardberg och skolföreståndaren Vide Strandvik.

Styrelsens sammansättning var under året följande:

professor Ann-Mari Häggman,
invald 1976, ordförande
direktör Henry Olander,
invald 1993, vice ordförande
hembygdsrådet Bo Lundell,
invald 1978
fil.mag. Stig-Björn Nyberg,
invald 1998
agr.o.forst.mag. Maria Oesch-Feldt,

invald 1996
docent Per-Edvin Persson,
invald 1989
fil.dr h.c. Mikael Reuter,
invald 1996
fil.kand. Lisbet Ruth,
återinvald 1998
undervisningschef Gustav Wikström,
invald 1997

Styrelsen sammanträdde under året till sju protokollförda möten. Antalet behandlade ärenden var 121. Sitt möte den 4 oktober 2004 ägnade styrelsen till diskussioner dels inför föreningens 125-årsjubileum 2007, dels fram till 2010.

Styrelsens **sekreterare** var kanslichefen, docent Christoffer Grönholm.

Styrelsens **arbetsutskott** bestod av ordföranden, vice ordföranden, sekreteraren och ledamöterna Bo Lundell och Lisbet Ruth. Arbetsutskottet har förberett ärendena till styrelsens möten och avgjort löpande ärenden. Utskottet höll sju protokollförda möten och behandlade vid dem 65 ärenden.

I tur att avgå ur styrelsen vid årsmötet 2005 är ledamöterna Bo Lundell, Henry Olander och Mikael Reuter.

1.3 SFV:s förvaltningsråd

Förvaltningsrådet är styrelsens rådgivande organ i ekonomiska frågor. Det bestod under året av advokat Ralf Blomqvist (ordförande), jur.kand. Karl-Gustav Backholm och pol.mag. Kim Lindström. Styrelsens ordförande är självskrivet medlem i förvaltningsrådet. Sekreterare och föredragande var SFV:s kanslichef Christoffer Grönholm.

Förvaltningsrådet höll två protokollförda möten och behandlade vid dem tolv

ärenden. Därtill har förvaltningsrådet hållit talrika diskussioner per telefon. I tur att avgå ur förvaltningsrådet vid årsmötet 2005 är ledamoten Karl-Gustav Backholm.

1.4 Övrig förvaltning, revisorer

SFV:s fondförvaltning har handhåfts dels av Aktia Sparbank/Privatbanken, som också sköter föreningens bokföring, dels av Nordea Private Wealth Management och flera andra banker och fondbolag.

För fullföljande av särskilda uppgifter har styrelsen tillsatt ett flertal utskott.

Fastighetsutskottet beslutar i ärenden som gäller föreningens fastighetsförvaltning. Utskottet bestod 2004 av Christoffer Grönholm (ordförande), Henry Olander, Christer Nylander samt disponenten för vederbörande fastighet. Arkitekt Stefan Ahlman och dipl.ing. Claes Stigzelius har varit föredragande vid de fastighetsutskottsmöten, där SFV:s nya fastighet vid Georgsgatan 18 i Helsingfors behandlats. Sekreterare för fastighetsutskottet var Hedvig Stenman. Fastighetsutskottet höll nio protokollförda möten och behandlade därvid 93 ärenden. Därutöver har utskottet verkställt flera inspektioner av föreningens fastigheter och bostadslägenheter.

Peter Estlander var disponent för SFV:s fastigheter och bostadslägenheter i Helsingfors. Disponent för fastigheten Gröndalundsgatan 7 i Ekenäs var Clas-Erik Johansson, medan Heikki Rinne var disponent för Fastighets Ab Nya Karyll i Esbo. Teuvo Heinämäki var disponent för fastigheten Oy Forum Seinäjoki – Forum Östermyra Ab. Övervakare för Beijarholmen, Stora Balgholmen och Färbässen var Börje Björklöf, och övervakare för Lillholmen var Jonas Stenström.

Föreningens **revisorer** var CGR Teja Kollin och CGR Eva Bruun med suppleanter ur Revisorernas Ab Ernst & Young.

1.5 SFV:s kansli och personal

Föreningens sekreterare och kanslichef var docenten, pol.dr Christoffer Grönholm (anställd 1.1.1987).

Dipl.korr. Hedvig Stenman (anställd 1.5.1987) var föreningens administrativa sekreterare och kanslichefens sekreterare. Hon verkade också som protokollist vid föreningens möten.

Expeditionschef var merkonom Margit Karjala (anställd 1.11.1994). Expeditionschefen är också kansliets kassör.

Organisationssekreterare var Johanna Carpelan (anställd 1.8.1990).

Pol.kand. Christine Romberg var kanslichefens och administrativa sekreterarens assistent (anställd 1.8.1999).

Pol.kand. Catharina Gripenberg anställdes 1.3.2004 tillsvidare för att handha olika projekt.

Osvald Remander (anställd 1991 på SFV:s kansli) var stadsbud. Han blev 31.12.2004 pensionerad efter 40 år i SFV-koncernens tjänst.

Ett antal fristående medarbetare har anlitats under året.

2 VERKSAMHETEN

2.1 Administrativ verksamhet

Årsmötet

Föreningen höll sitt årsmöte i Helsingfors den 31 mars 2004. Läraren Ragnar Hansson var ordförande för årsmötet. Rubriken för SFV:s ordförande Ann-

Mari Häggmans hälsningstal var Den fria bildningens återkomst. Festtalet hölls av konsul emeritus Norman Westerberg från Seattle. Hans rubrik var Reflexioner kring finlandssvenskhet i dagens Amerika. För musikprogrammet stod Hagforsmedaljören, artisten M.A. Numminen, som ackompanjerades på piano och gitarr av Pedro Hietanen.

Vid mötet utdelades Kulturpriset ur Signe och Ane Gyllenbergs fond, SFV:s folkbildningspris, Lillholmsstipendiet, Beijarholmsstipendiet, fem Folkbildningsmedaljer och fem Hagforsmedaljer. Fem lärare i svenska vid finska skolor premierades med stipendier. Pristagare, medaljörer och stipendiater presenteras nedan i avsnittet Belöningar och hedersbetygelser.

Årsmötet återvalde enhälligt styrelsemedlemmarna Stig-Björn Nyberg, Per-Edvin Persson och Lisbet Ruth för mandatperioden 2004-2006.

I förvaltningsrådet återvaldes enhälligt pol.mag. Kim Lindström för mandatperioden 2004-2006.

Övriga möten

Svenska folkskolans vänners understödsförening höll sitt årsmöte den 31 mars 2004. Årsmötesförhandlingarna leddes av läraren Ragnar Hansson, som enhälligt återvaldes till föreningens ordförande.

Den 4 oktober 2004 hölls ett extra föreringsmöte, varvid beslut fattades om försäljning av lägenheterna Solgård RN:r 11:1 (407-405-11-1) omfattande 0,1060 ha och Solgård tillägg RN:r 8:2 (407-405-8-22) omfattande 0,2700 ha, båda belägna i Kapellby i Lapträsk. Försäljningspriset var 17 000 euro. Lägenheterna var ett arv efter Sven Sirén. Ordförande för före-

ningsmötet var förvaltningsrådets ordförande Ralf Blomqvist.

2.2 Kulturpolitisk verksamhet

Studium och bevakning av bildningsfrågorna

En angelägen uppgift för SFV är att initiera olika finlandssvenska kultursatsningar. SFV har även sett som sin uppgift att utvärdera den europeiska och nationella kulturpolitiken med tyngdpunkt på bildningssektorn. Lagen om fritt bildningsarbete som varit i kraft sedan 1.1.1999 förutsätter en betydande självfinansieringsandel, vilket kräver stora ansträngningar av SFV:s utbildningsenheter. Lagen kommer att ändras inom kort, vilket förutsätter intensiv lobbyverksamhet från SFV:s sida.

Kontakter

SFV stöder kulturella och samhälleliga föreningar och centralorganisationer i Svenskfinland, företrädesvis sådana som är medlemmar i Svenska studieccentralen. Med dem utvecklar SFV ett nätverk på folkbildningens område.

Syftet med SFV:s kontaktverksamhet är att utveckla kontakterna mellan de svenska bosättningsområdena och att verka för svensk sammanhållning i miljöer där den svenska befolkningen är som mest utsatt. Exempel på sådana satsningar är SFV:s engagemang i Seinäjoki, för Svenska skolan i Varkaus, den svenska skolan i Hailikko och grundande av en svensk skola i Lahtis.

SFV samarbetar med Svenska kulturfonden, Föreningen Konstsamfundet, stiftelsen Brita Maria Renlunds minne

och Folkhälsan när det gäller att skapa förutsättningar för bevarandet av svenska lågstadier på finskspråkiga orter samt att starta helt nya skolor.

Samarbete och representation

Utöver de 53 medlemsorganisationerna i Svenska studiecentralen samarbetade SFV år 2004 med en rad bildnings- och kulturorganisationer både i Finland och utomlands.

SFV:s styrelse utgör **Maria, Tyra, Margit, Emil Bernhard och Leo Bernhard Liljefors stiftelses** delegation, medan stiftelsens styrelse består av en representant var för SFV, Samfundet Folkhälsan i Finland och Stiftelsen Svenska Blindgården.

Svenska folkskolans vänners styrelse fungerar sedan 1963 som styrelse för **Stiftelsen Barnens och Ungdomens Väl i Esbo**. Stiftelsen understöder lekskolor, daghem och barnträdgårdar i Esbo.

Stiftelsen **Svenska brevinstitutet i Finland** grundades 1970 som huvudman för dåvarande Svenska brevinstitutet i Finland. Svenska folkskolans vänners styrelse är likaså styrelse för denna stiftelse.

I styrelsen för den 1988 grundade **Eugène, Elisabeth och Birgit Nygréns stiftelse** har SFV en representant, Nordea en och stiftaren en. Stiftelsens ändamål är att främja litterär och annan kulturell verksamhet.

I den 1998 grundade **Stiftelsen Hangö sommaruniversitet**, som består av representanter för SFV, Hangö stad, Åbo Akademi och Ab Utbildning Sydväst, har SFV två representanter i styrelsen, båda med suppleanter. Stiftelsens ändamål är att ge undervisning inom det öppna universite-

tet och arrangera fortbildningskurser samt övrig kursverksamhet eller seminarier för att främja universitetsutbildningen, yrkesfortbildningen och allmänbildning inom regionen.

I **Stiftelsen Aibolands Museum** är SFV är representerad av professor Ann-Mari Hägman.

SFV är även representerat i stiftelsen **Kilens Hembygdsgård** i Sideby, **Hel-singfors svenska bostadsstiftelse**, **Delegationen för finlandssvenska läromedel** och i föreningen **Minnesvårdarna rf**.

Stiftelserna avger särskilda årsberättelser till respektive årsmöte.

Den 25 oktober 2004 gästades SFV av 115 lärarstuderande vid Pedagogiska fakulteten vid Åbo Akademi, varvid kanslichefen och SFV:s utbildningschef Matts Granö presenterade föreningens verksamhet.

2.3 I bildningens tjänst

Upplysning, information

Föreningen upprätthåller fortlöpande kontakt med skolor, barnträdgårdar och organisationer samt bedriver rådgivande verksamhet i frågor som gäller ekonomi och planering av verksamheten. Kansliet har besvarat talrika förfrågningar från inhemska och utländska institutioner angående det finlandssvenska bildningsarbetet. Ofta anlitar SFV i dessa frågor Kommunförbundets och Utbildningsstyrelsens expertis. Likaså har enskilda personer och företrädare för skolor och institutioner erhållit information och handledning i bildnings- och utbildningsfrågor. Meddelanden och notiser om föreningens verksamhet och det fria bildningsarbetet har distribuerats till tidningspressen, radio och TV.

Seminarier

Den 6 mars 2004 inbjöd SFV till Inspirationsdag kring den svenska skolan i helfinska miljöer. Inbjudna var nyckelpersoner, beslutsfattare och övriga som är intresserade av att stärka och stimulera skolans verksamhet på minoritetssorterna. Inledare var Folke Jungner (Tammerfors), Birgitta Anttonen (Halikko), Ove Lindström (Kotka), chefen för svenska utbildningsärenden vid Finlands Kommunförbund Gustav Wikström och kanslichef Christoffer Grönholm. Inspirationsdagen deltog drygt 30 personer. Som upptakt till Inspirationsdagen på SFV sammankallade Finlands kommunförbund den 5 mars beslutsfattare på ifrågavarande minoritetssorter till en Rådplägningsdag.

Inom ramen för det nationella projektet Pro Läroboken – Pro Oppikirja arrangerade SFV tillsammans med Finlands Förlagsförening temadagen Pro Läroboken. Temadagen hölls den 9 mars 2004 i nyinvidga Academill i Vasa. Inledare var Johan Johnson, Marianne Bargum, Nina Björkman-Nystén, Helen Lehto, Tom Wikman och Christoffer Grönholm. Vasa stads fullmäktigeordförande Håkan Nordman hälsade välkommen och var värd vid Vasa stads mottagning för de 36 deltagarna i temadagen.

Tillsammans med Kyrksläotts hembygdsförening och Svenska studiecentralen arrangerade SFV den 8 maj 2004 det XXXI seminariet i serien På jakt efter en världsbild. Seminariets tema var Hybris – dödssynd eller välsignelse? Ordförande var SFV:s styrelsemedlem Bo Lundell och inledare docent Christoffer Grönholm. Seminariet samlade ett 40-tal deltagare.

Föredrag

Styrelsemedlemmarna har i olika sammanhang hållit föredrag eller svarat för konstnärliga framträdanden inför allmänheten och därvid belyst aktuella bildnings- och kulturfrågor. Flera av dessa framträdanden har skett vid större samlingar med talrik publik. Fyrtio föredrag, festal och konstnärliga framträdanden inför en publik på drygt 3000 personer har redovisats under året. SFV:s styrelsemedlemmar har vid flera tillfällen framträtt i radio och TV.

SFV:s webbplats på Internet uppdateras kontinuerligt. Under adressen www.sfv.fi ges överskådlig information om föreningen med länkar till SFV:s alla enheter.

En ny broschyr om SFV och dess verksamhet kom ut den 15 november 2004.

Utbildningsenheter

Ab Svenska folkhögskolan-SFV, grundad av SFV:s styrelse 22.8.2001, är sedan 1.1.2002 operatör för SFV:s folkhögskolor. Dit hör Finns folkhögskola i Esbo med sin filial Cityfolkhögskolan i Helsingfors, Östra Nylands folkhögskola (Kuggomskolan) i Pernå, Lappfjärds folkhögskola i Lappfjärd, Svenska Östbottens folkakademi (SÖFF) i Närpes samt Svenska folkhögskolan i Estland som associerad medlem. Till Ab Svenska folkhögskolan-SFV hör också Institutet för distansstudier Distis som en autonom del av Finns folkhögskola. Dessa folkhögskolors koncessioner, tillstånd att driva folkhögskola och tillstånd att ordna utbildning innehas av Ab Svenska folkhögskolan-SFV.

Vd för det SFV-ägda bolaget var SFV:s utbildningschef Matts Granö.

Till Ab Svenska folkhögskolan–SFV:s styrelse hörde kanslichef Christoffer Grönholm (ordförande), jordbrukaren Göran Asplund, utbildningschef Matts Granö, professor Ann-Mari Häggman, kommunalrådet Hans Ingvesgård och kantor Sam Lindén.

Ab Svenska folkhögskolan–SFV avger egen årsredovisning till sin bolagsstämma.

Verksamheten vid **Finns folkhögskola** återupptogs under läsåret 2003–2004 och under verksamhetsåret 2004 fanns vid skolan linjen för grundexamen i ungdoms- och fritidsinstruktion och linjen för skapande verksamhet. Där hölls också, liksom tidigare somrar, de populära språkkurserna Yhdessä – Tillsammans.

Cityfolkhögskolan, Finns folkhögskolas filial i Helsingfors, inledde sin verksamhet höstterminen 1999. Undervisningen vid Cityfolkhögskolan är allmänbildande, och består av både långa och korta kurser. Under 2004 hölls linjer för videoreportage, ungdomsreportage, dokumentärfilm och webb-tv samt skivlinjen och eftisledarutbildningen i Gården Annegatan 12, där också Cityfolkhögskolans akademiska kurser i konstvetenskap och psykologi hölls i samarbete med Åbo Akademi och Hangö sommaruniversitet.

Den till Finns folkhögskola anslutna fria försäljningen och kost- och logitjänsterna samt Cityfolkhögskolans produktionsverksamhet bedrivs av det SFV-ägda **Ab Cityportal**.

Rektor för Finns folkhögskola/Cityfolkhögskolan och vd för Ab Cityportal var Henrik von Pfaler.

Till Cityfolkhögskolans direktion, som

också var Ab Cityportals styrelse, hörde 2004 kanslichefen Christoffer Grönholm (ordförande), studierektor Björn Wallén och rektor Henrik von Pfaler.

Ab Cityportal avger egen årsredovisning till sin bolagsstämma.

Till **Kuggomskolan/Östra Nylands folkhögskolas** fria bildningsverksamhet hörde utbildningarna Hemtextil och Craft – trä-metall-textil och en omfattande kortkursverksamhet. På skolan fortsatte två grundläggande yrkesutbildningar: grundexamen i båtbyggnad med inriktning på träbåtsbyggnad och utbildningen för grundexamen i träbranschen. Som yrkesinriktad tilläggsutbildning arrangerades skeppsinredning och utbildning för odlingsträdgårdsmästarexamen. Under 2004 skapades och etablerades Hantverkskolan Flink för barn och unga. Projektet Träbåt 04 fortsatte och byggandet av den nya båthallen inleddes. Övriga projekt var Träbåtstraditioner Finland–Estland, Elyke och Metodboxen.

Kuggomskolans/Östra Nylands folkhögskolas kost- och logiverksamhet samt fria försäljning handhas av Kuggomskolan Ab, som även äger Östra Nylands folkhögskolas fastigheter. Bolaget ägs av SFV, Pernå kommun och Kamratförbundet för Östra Nylands folkhögskola rf.

Rektor för Kuggomskolan/Östra Nylands folkhögskola och vd för Kuggomskolan Ab var Annika Weckman.

SFV:s representanter i bolagets styrelse var direktör Henry Olander, fil.dr Mikael Reuter och kanslichef Christoffer Grönholm, medan Pernå kommun och Kamratförbundet för Östra Nylands folkhögskola representerades av jordbrukaren Göran Asplund (ordförande) och läraren Elisabet Fält-Grönqvist.

Kugggumskolan Ab avger egen årsredovisning till sin bolagsstämma.

Lappfjärds folkhögskola, som sedan 1997 hör till SFV-gruppen, har en rytm-musiklinje, som främst är inriktad på pop-, rock- och jazzmusik och en linje för ljudteknik. Under 2004 anordnades också en musikallinje med huvudinriktning på sång, dans och drama. Lappfjärds folkhögskola ordnade även kortkurser inriktade på fortbildning.

Rektor för Lappfjärds folkhögskola var Håkon Hesthammer.

Sedan höstterminen 2001 är SFV huvudman också för **Svenska Österbottens Folkakademi (SÖFF)**, Yttermark, Närpes. På dess utbildningsprogram fanns 2004 linjen för ungdoms- och fritidsinstruktion, konstlinjen, medielinjen och en påbyggnadslinje för grundskolan samt en omfattande kortkursverksamhet.

Rektor för Svenska Österbottens folkakademi var Ann-Sofie Smeds-Nylund.

Lappfjärds folkhögskolas samt Svenska Österbottens folkakademis kost- och logi-verksamhet samt fria försäljning handhas av **Ab Diktyon**, som även äger Lappfjärds folkhögskolas fastigheter. Bolaget ägs av SFV, Kristinestad och Närpes.

Vd för Ab Diktyon var Håkon Hesthammer.

Styrelsen för Ab Diktyon bestod av kanslichef Christoffer Grönholm (ordförande) och professor Ann-Mari Häggman som SFV:s representanter samt kommunalrådet Hans Ingvesgård som representant för Kristinestad och kantor Sam Lindén som representant för Närpes.

Ab Diktyon avger egen årsredovisning till sin bolagsstämma.

Svenska folkhögskolan i Estland bedriver vuxenutbildning, fortbildning och har kulturskapande verksamhet i Tallinn och Hapsal. Ab Svenska folkhögskolan-SFV har åtagit sig det ekonomiska huvudansvaret för skolan fram till 2005. Sten Westerholm var rektor för skolan.

Institutet för distansstudier (Distis) verkar som en fristående enhet inom Finns folkhögskola, där det har sitt kontor. Institutets rektor var Matts Granö. Distansundervisningen handhades av 30 lärare och Distis kursutbud omfattade 80 kurser. Antalet korrigerade brev uppgick till 1860. Distis förmedlade också flerformsstudier med akademisk förankring, såsom kurser i allmän statslära, internationell politik, offentlig förvaltning, sociologi, konstvetenskap och psykologi. Viktiga samarbetspartner är Hangö sommaruniversitet och Åbo Akademi samt Helsingfors Aftis. Institutets ärenden har behandlats av en direktion bestående av utbildningschefen Matts Granö (ordförande), professor Sten Berglund, rektor Torbjörn Winquist och kanslichefen Christoffer Grönholm.

Det ideella aktiebolaget **Solvalla-Finns Ab** grundades 1997 genom ett samarbetsavtal mellan SFV och Solvalla Stiftelse för att driva Solvalla idrottsinstitut.

Utbildningsverksamheten vid **Solvalla idrottsinstitut** i Noux i Esbo omfattade under 2004 grundexamen i idrott och en yrkesinriktad tilläggsutbildning i äventyrs- och friluftspedagogik. Vid institutet hölls dessutom kurser och läger av olika slag för barn och ungdomar. Utbildningsverksamheten handhades av Ab Utbildning Sydväst.

Till följd av att utbildningsverksamheten övertagits av Sydväst, ombildades

Solvalla-Finns Ab till ett fastighetsägarbolag. Till dess styrelse hörde 2004 advokat Ralf Blomqvist (ordförande), vd Jan-Einar Nybom, ekon.mag. Peter Estlander som representanter för SFV, medan fil.kand. Kerstin Ekman och dipl.ekon. Stig Kewin var representanter för Solvalla Stiftelse. Vd för bolaget var generalsekreterare Henrik Jansson.

Bolaget avger egen årsredovisning till sin bolagsstämma.

Svenska folkskolans vänner är sedan 1999 en av ägarna i **Ab Utbildning Sydväst**. I bolagets styrelse företräddes SFV 2004 av kanslichefen Christoffer Grönholm, utbildningschefen Matts Granö, studierektor Björn Wallén och utbildningsombudsman Veronica Granö-Suomalainen. Bolaget driver en yrkeshögskola i Nyland och Åboland med utbildning på yrkeshögskolenivå och ett yrkesinstitut på andra stadiet. Bolaget driver också en omfattande fortbildningsverksamhet.

Svenska studiecentralen (SSC) har under 2004 satsat på folkbildningen i enlighet med den parlamentariska vuxenutbildningskommitténs riktlinjer kring aktivt medborgarskap, erkännande av lärande inom organisationerna, regional tillgänglighet och lokal utveckling i glesbygden. Under 2004 profilerades den finlandssvenska intressebevakningen inom hela det fria bildningsarbetet genom Bildningsforum r.f.

SSC ägs sedan 1920 av SFV. Arbetet bedrivs i nära samarbete med finlandssvenska organisationer som är medlemmar i Svenska studieförbundet rf. Dit hörde under året 53 medlemsorganisationer.

Under 2004 indelades SSC:s verksamhet enligt följande: Mentora – utbildning

och utveckling genom kurser, studiecirklar och regionala satsningar. Över 15 000 finlandssvenskar deltog i samlarbetskurser med SSC inom organisationerna. De Ungas Akademi (DUA) befrämjade samarbete mellan föreningar och skolor och satsade på att utbilda Unga Ledare i föreningskunskap. A-vitamin för aktivt medborgarskap utarbetades i form av material och möjligheter för alla att avlägga en webbkurs i föreningskunskap.

SSC är en utpräglad projektorganisation inom den finlandssvenska tredje sektorn. Hela sex lokala utvecklingsprojekt kring främst bya- och metodutveckling har pågått i östra Nyland, Åboland och svenska Österbotten. Verkstäderna Svenska Produktionsskolan (SVEPS) och Resurscentret Föregångarna arbetade för att förhindra social utslagning bland ungdomar.

SSC verkar på Nylandsgatan 17 B, 5:e våningen, i Helsingfors. Regionkanslier finns i Vasa och Åbo. Under året genomförde Metodbox-projektet samarbete med lokala utvecklingskontor vid främst folkhögskolor på följande orter: Kuggom, Ekenäs (Pomoväst), Pargas, Närpes och Kronoby.

Direktionen bestod under året av kanslichefen Christoffer Grönholm (ordförande), Henrik Svarfvar (vice ordförande), Veronica Granö-Suomalainen, Bo Lundell, Christel Raunio och Tom Sandström.

Studierektor för Svenska studiecentralen var pol.mag. Björn Wallén.

På uppdrag av den finska regeringens Politikprogram för medborgarinflytande genomförde Björn Wallén under året en nordisk demokratiutredning.

SSC avger egen berättelse över verksamheten. Dess bokslut fastställs vid SFV:s årsmöte.

Publikationsverksamhet

SFV-kalendern 2004 utkom den 3 september. Chefredaktör för kalendern var SFV:s sekreterare Christoffer Grönholm, medan redigeringen handhades av Olle Spring. Till redaktionskommittén hörde, förutom chefredaktören, föreningens ordförande Ann-Mari Häggman (ordförande), Bo Lundell och Hedvig Stenman.

SFV-kalendern 2004 är den 118:e volymen i denna skriftserie, vars första årgång utkom 1886. SFV-kalendern 2004 bar titeln Skutornas återkomst. Tretton skutor och järnbarkar runt om i Svenskfinland och på Åland presenterades. Liksom tidigare ingick minnesrunor och föreningens verksamhetsberättelse. Årets SFV-kalender har rönt stort intresse och föreningen har tack vare den fått många nya medlemmar.

Kalendern distribuerades i en upplaga om 11 000 exemplar.

Svenskbygden, föreningens tidskrift för finlandssvenskt bildningsarbete, utkom under året med sin 83:e årgång. Tidskriften utkom med fyra nummer i en upplaga om 10 400 exemplar. Svenskbygden nr 1 hade Långsamhet som tema, i nr 2 behandlades Läroboken, nr 3, som utkom till bokmässan i Helsingfors, var ett litteraturnummer och nr 4 innehöll julläsning av olika slag. Där ingick bland annat rapporter från bokmässorna i Göteborg och Helsingfors. Som bilaga ingick Svenska folkhögskolan–SFV:s broschyr över kortkurser. Gustaf Widén medverkade i varje nummer som kolumnist. Chefredaktör var Christoffer Grönholm och för redigeringen svarade Olle Spring.

Svenskbygdens redaktionsråd har bestått av Ann-Mari Häggman (ordförande),

Christoffer Grönholm, Mikael Reuter, Lisbet Ruth, Olle Spring, Hedvig Stenman och Christina Flemming.

I serien **Skrifter utgivna av Svenska folkskolans vänner** utkom som volym nr 169 Kristina Stenstrands bok En ö mitt i ett sekel. Skol- och skärgårdsliv i Kejfsalö skärgård 1945–1958. Som volym nr 170 utkom Gunvor Ströms debutbok, romanen Så dansar marionetter. Slutligen utkom som volym nr 171 byggnadshistoriken Gården Georgsgatan 18/Yrjönkatu 18 i finsk version.

I början av 2001 inleddes arbetet med en reviderad upplaga av Uppslagsverket Finland. Första delen i nyupplagan utkom planenligt den 2 september 2003 och den andra delen den 2 november 2004. Styrelsen för Föreningen Finlandssvenska Uppslagsverk, som ger ut Uppslagsverket Finland, bestod av professor Ann-Mari Häggman (ordförande), professor Håkan Andersson, docent Christoffer Grönholm, verkställande direktör Lasse Koivu, kansler Bertel Roslin, direktör Krister Ståhlberg och pol.dr Henrik Ekberg (sekreterare). Huvudredaktör för Uppslagsverket Finland är Henrik Ekberg. SFV stöder projektet ekonomiskt med betydande belopp.

Litteraturtjänst

En av SFV:s ursprungliga uppgifter, inskriven redan i de äldsta stadgarna av år 1882, är att ”sprida folkskrifter”. Föreningen genomför numera denna viktiga bildningsuppgift – utöver utgivningen av SFV-kalendern – genom Schildts Förlags Ab och Atena Kustannus Oy.

SFV äger 82,63 % i **Schildts Förlags Ab**, medan Finlands Svenska Lärarför-

bund äger 17,37 %. Förlaget ger ut skönlitteratur, faktalitteratur och läromedel. Schildts Förlags Ab äger å sin sida 40 % av aktierna i det svenska Alfabeta Bokförlag Ab.

Svenska litteratursällskapet i Finland belönade vid sin årshögtid 2005 Schildts författare, bildkonstnären Irmelin Sandman Lilius med Karl Emil Tollanders pris och den Tollanderska medaljen för en rik och särpräglad produktion under ett halvt sekel. Övriga författare till böcker utgivna av Schildts förlag under 2004 som belönades av Svenska litteratursällskapet var: Erik Wahlström för romanen Den dansande prästen, Pirkko Lindberg för reseskildringen SOS Tuvalu och Michel Ekman för doktorsavhandlingen Kaos, ordning, kaos. Människan i naturen och naturen i människan hos Runeberg. Erik Wahlströms bok Den dansande prästen nominerades för Finlandiapriset 2004.

Medlemmar i Schildts förlags styrelse var kanslichef Christoffer Grönholm (ordförande), fil.mag. Stig-Björn Nyberg och direktör Henry Olander som SFV:s representanter samt förbundsordföranden Dan Johansson som Finlands Svenska Lärarförbunds representant. Förlagschef var pol.mag. Johan Johnson.

Bolaget avger sin årsberättelse för kalenderåret 2004 till bolagsstämman i maj.

SFV är sedan 2000 delägare i Jyväskyläförlaget **Atena Kustannus Oy**. SFV:s aktieandel uppgick under 2004 till 47,2 %. Delägandet i Atena medför access till och växelverkan med den finska kvalitetslitteraturen. Bland förlagets framgångar kan nämnas Fakta-Finlandiapriset 2004 för Antiikin urheilu. Atena Kustannus Oy har sedan 1997 samarbete med Schildts Förlags Ab. Atenas goda försäljningsre-

sultat 2004 gav SFV en god dividend.

SFV representerades i Atena Kustannus Oy:s styrelse av Christoffer Grönholm och Johan Johnson.

Bolaget avger egen årsredovisning för 2004 till sin bolagsstämman.

Belöningar och hedersbetygelser

Det av kommerserådet Ane Gyllenberg år 1965 instiftade **Kulturpriset ur Signe och Ane Gyllenbergs fond** ”för väl utförd gärning Finlands svenska kultur till fromma” tilldelades vid årsmötet 2004 director musices **Kaj-Erik Gustafsson**, Esbo. Prisets storlek var 12 000 euro.

Folkbildningspriset, 6 000 euro, tilldelades **Jarl och Ingegerd Åkerlund**, Esbo. Denna utmärkelse instiftades 1942 på initiativ av skolrådet John Österholm och bar tidigare benämningen ”Priset till folkbildningens trotjänare”.

Director musices Kaj-Erik Gustafsson tilldelades SFV:s kulturpris 2004.

Fallåkerteaterns eldsjälur Ingegerd och Jarl Åkerlund belönades med Folkbildningspriset.

Den år 1962 instiftade **Folkbildningsmedaljen** tilldelades vid årsmötet kultursekreterare **Birgitta Danielsson**, Hangö, museiföreståndare **Pentti Kronqvist**, Jakobstad, verksamhetsledare **Stina Oriander**, Esbo, **Frida** och **Gunnar Packalén**, Lapträsk, **Anita** och **Volmar Rosen-gren**, Borgå

Hagforsmedaljen, SFV:s 100-års-medalj, som av styrelsen utdelas för "förtjänstfull svensk kulturgärning" tilldelades vid årsmötet biblioteksdirektör **Maija Berndtson**, Helsingfors, fil.lic. **Stig Dreijer**, Mariehamn, tekniker **Mikaël Ekholm**, Lappfjärd, lärare **Gunilla Heinonen**, Ekenäs, artisten **M.A. Numminen**, Lempäälä.

Lillholmsstipendiet. Det av justitierådsmannen Walter Backman (1886–1970) till föreningen donerade sommarstället Lillholmen i Västanfjärd, ett seglartorp från 1800-talet, används av föreningen som sommarhem för kulturarbetare, som under juni–augusti får förfoga över stället som ett särskilt stipendium för vetenskaplig, konstnärlig eller litterär verksamhet.

Fil.lic. Stig Dreijer från Mariehamn tilldelades Hagforsmedaljen 2004.

Sommaren 2004 var professor **Max Engman** med hustru **Marja Engman** gäster på Lillholmen.

Bejarholmsstipendiet, med rätt till tre månaders vistelse på den av fru Birgit Ekberg (1899–1997) till SFV donerade Bejarholmen i Ingå skärgård, skall enligt donatorn ges till ett lärarpar. Sommaren 2004 var **Raili** och **Jan-Erik Enlund** från Virkby Bejarholmsstipendiater.

Vid årsmötet 2004 utdelades för fjärde året i följd stipendier till lärare i svenska vid finska läroanstalter. Fem lärare erhöll ett stipendium om 2 000 euro var: **Riitta Cederqvist**, Lotila musikklasser, Lahtis, **Johanna Levola-Lyytinen**, Juhana Herttuan lukio, Åbo, **Nina Peltomäki**, Vaasan keskuskoulu, Vasa, **Markku Simola**, Hyvinkään Sveitsin lukio, Hyvinge, **Ulla-Kaisa Ylinen**, Yliskylän ala-aste, Helsingfors.

Topeliuspriset – det finlands-svenska publicistpriset

Det 1990 av SFV och Finlands svenska publicistförbund instiftade Topeliuspriset – det finlandssvenska publicistpriset, utdelas med anledning av Topelius födel-

sedag den 14 januari. Med detta pris vill SFV dels lyfta fram Topelius journalistiska gärning, dels premiera dagens svenska journalistik. Journalisten **Kjell Lindroos**, tilldelades det fjortonde Topeliuspriset. Priset om 5 000 euro överräcktes av SFV:s ordförande Ann-Mari Häggman och Publicistförbundets vice ordförande Johan Kjellberg vid en ceremoni i SFV:s auditorium.

Till årets prisenämnd hörde Ann-Mari Häggman (ordförande), Bo Lundell och Per-Edvin Persson för SFV samt Johan Kjellberg, Anna-Lena Laurén och Geo Stenius för Publicistförbundet. Sekreterare var Christoffer Grönholm.

Till årets **Fredrika Runeberg-stipendiat** utsågs **Mirjam Kalland**, som fick stipendiet om 5 000 euro för sitt engagemang för barns och ungdomars uppväxtvillkor. Utdelningsfesten den 2 september hölls i nyrenoverade J.L. Runebergs hem i Borgå. I Fredrika Runeberg-kommittén är SFV, Svenska kulturfonden, Svenska kvinnoförbundet och Finlands svenska Marthaförbund representerade. SFV representerades av Ann-Mari Häggman och Hedvig Stenman.

Arvid Mörne-tävlingen

Sedan 1986 utlyser SFV årligen en litterär tävling för finlandssvensk ungdom, Arvid Mörne-tävlingen. Föreningen har ansett det vara viktigt att på olika sätt främja den litterära återväxten.

SFV:s Arvid Mörne-tävling inriktas vartannat år på lyrik, vartannat på prosa (noveller). Arvid Mörne-tävlingen 2004 gällde dikter och samlade 116 deltagare. Vid prisutdelningen den 6 maj tilldelades **Bosse Hellsten**, Nykarleby, första pris,

(4 000 euro) för diktsviten I fyrhjulssladd mot rockstjärnornas himmel. Andra pris (2 000 euro) tilldelades **Mari Lindman**, Åbo och **Martin Högstrand**, Mariehamn, erhöll tredje pris (1 000 euro). Därtill utdelades hedersomnämningen till **Sissel Korpisola**, Esbo, och **Jessica Poikkijoki**, Jakobstad. Prisen överräcktes av SFV:s ordförande Ann-Mari Häggman. Ceremonin hölls i SFV:s auditorium.

Solveig von Schoultz-tävlingen

Enligt styrelsens beslut den 5 juni 2003 anordnades 2004 den första Solveig von Schoultz-tävlingen, SFV:s skönlitterära tävling för personer över 30 år. Solveig von Schoultz-tävlingen följer samma koncept som Arvid Mörne-tävlingen, varför 2004 års tävling gällde dikter.

Vid prisutdelningen den 3 september, Solveigs namnsdag, tilldelades **Anna Gullichsen**, Sjundeå, första pris (4 000 euro), **Gun Andersén-Wilhelms**, Pedersöre, andra pris (2 000 euro) och **Camilla Lindberg**, Tenala, tredje pris (1 000 euro). Hedersomnämningen erhöll **Helena Kallio**, Fiskars, och **Maria Lönnberg**, Esbo. Prisen överräcktes av SFV:s ordförande Ann-Mari Häggman, och ceremonin hölls i SFV:s auditorium.

Till prisenämnden för Arvid Mörne-tävlingen och Solveig von Schoultz-tävlingen hörde kulturjournalisten, författaren Gustaf Widén (ordförande), fil.mag. i nordisk litteratur Anna Friman och fil.mag., frilansjournalisten Maj-Britt Hög-lund.

De vinnande bidragen i SFV:s skönlitterära tävlingar publicerades i en dubbelantologi, där de vinnande dikterna i Arvid Mörne-tävlingen samlades med titeln Under Rockstjärnornas himmel,

De första pristagarna i SFV:s nyinrättade skönlitterära tävling, Solveig von Schoultz-tävlingen, var från höger: Anna Gullichsen (första pris), Gun Anderssén-Wilhelms (andra pris) och Camilla Lindberg (tredje pris). Tävlingen 2004 gällde lyrik.

medan de vinnande dikterna i Solveig von Schoultz-tävlingen fick titeln Ni skulle veta hur blåslampor värmer. Antologin utgavs av Schildts förlag.

2.4 Stöd till bildningsarbetet, stipendier och understöd

Vid sidan av den kulturpolitiska verksamheten och strävandena att fungera som serviceorgan för det finlandssvenska bildningsarbetet är föreningens bidrag till föreningar och organisationer en viktig del av SFV:s arbete. Inom denna sektor är föreningens samarbete med övriga finlandssvenska stiftelser och fonder av stor betydelse.

Utöver de allmänna understöden till skolor och organisationer utgör understöden till finlandssvenska ungdomar för deras yrkesutbildning en väsentlig uppgift. Till de sektorer som SFV prioriterar hör också stöd för att upprätthålla den svenska skolan och skolbiblioteken, understöd

till auskulturerande ämneslärare och startpengar till kompetenta lärare på orter där de svenskspråkiga är i betydande minoritet. Under 2004 beviljade SFV 42 300 euro i stipendier för läromedelsforskning. Ett särskilt understöd för språkgranskning av svenskspråkiga läromedel har gått till Forskningscentralen för de inhemska språken.

Ur fonder för bestämda ändamål har understöd utbetalats i enlighet med gåvourkundernas bestämmelser.

I stipendier, bidrag och understöd har SFV under året utbetalat 2,9 miljoner euro (2003: 2,7 miljoner euro). Mottagare av dessa bidrag var 162 skolor, 121 organisationer och 399 studerande. Antalet mottagare av understöd för speciella ändamål, stipendier till lärare och organisationsanslagna var sammanlagt 218.

Ur **Olof M. Janssons fond** för åländska studerande på högskole- och institutnivå för studier med inriktning på tekniska ämnen och språk utdelades två stipendier om

600 euro var och fyra stipendier om 300 euro var.

Ur **Paul Janssons fond** för främjande av amatörmusiken i Svenskfinland utdelades tre stipendier om 500 euro var.

Ur **Professor Henrik Cederlöfs fond** utdelades ett stipendium till en elev vid Ekenäs gymnasium.

Ur medel som styrelsen för **Gustaf Alfred Hastigs stiftelse** ställt till förfogande utdelade styrelsen sex stipendier om 500 euro var.

SFV stödde tidningen **Norden**, den enda finlandssvenska tidning som utkommer i Amerika (New York), genom att stå för 116 årsprenumerationer. Tidningen ger en utmärkt översikt av händelserna i de svenska bygderna i Finland.

3 EKONOMI

Ekonomiskt var 2004 gynnsamt för föreningen. SFV kunde öka utdelningen av stipendier och understöd från 2003 års nivå på 2,7 miljoner euro till 2,9 miljoner euro.

Dividender och vinstandelar höll fortsättningsvis en hög nivå under 2004. Flera bolag gav en extra dividendutdelning i slutet av året. Denna trend avbryts när de nya skattelagarna har trätt i kraft.

I fastigheten vid **Georgsgatan 18** i Helsingfors centrum, som SFV köpte i mars 2003, inleddes en synnerligen omfattande renoveringsprocess i början av 2004. Renoveringstidtabellen har hållit, vilket betyder att SFV:s bildnings- och kulturhus i Helsingfors centrum kan öppna sina dörrar till hösten 2005. Den sammanlagda investeringen uppgår till 12,2 miljoner euro.

SFV är en av finansiärerna bakom Ab

Utbildning Sydvästs nybygge **Fastighets Ab Seminarieparken** vid Raseborgsvägen 9 i Ekenäs. SFV tecknade 2004 aktier för 500 000 euro i fastighetsbolaget.

Tillsammans med Stiftelsen Barnens och Ungdomens Väl i Esbo äger SFV aktier i **Swinghill Ab**, som driver slalombacken i Noux, Esbo.

SFV äger aktier i **Fastighets Ab Svenska Gården i Hyvinge**, som invigdes den 6 november 2002. Den kom till med SFV, Stiftelsen Brita Maria Renlunds minne, Understödsföreningen Svenska kultur-fonden och Samfundet Folkhälsan som investerare.

Det omfattande renoverings- och ombyggnadsprojektet i **Oy Forum Seinäjoki – Forum Östermyra Ab**, som sedan 2001 är helägt av SFV, slutfördes under 2004. Svenska föreningen i Östermyra fick nya lokaliteter i fastigheten. Invigningen av dessa hölls den 7 april 2004 i närvaro av SFV:s presidium.

I enlighet med styrelsens beslut sålde SFV 23.3.2004 sin lägenhet i Bostads Ab Honkanummi vid Korngränden 42 i Vanda för 108 000 euro. Lägenheten hörde till SFV genom Dipl.ing. Paul Thorwalls understödsfond.

4 GÅVOR, DONATIONER, NYA FONDER

Under året tillkom fem nya fonder. Föreningen mottog därtill gåvor och bidrag till tidigare fonder. Kapitalet för de nya fonderna och tillskotten till tidigare fonder uppgick till 2,2 miljoner euro (2003: 0,5).

Vid sitt årsmöte 15.3.2004 beslöt Helsingfors folkskolors lärare- och lärarinneförening upplösa föreningen och överlåta

sin egendom till Svenska folkskolans vänner att förvaltas som **Helsingfors folkskolors lärare- och lärarinneförenings fond**. Vid sitt möte 29.4.2003 hade SFV:s styrelse på förfrågan ställt sig villig att ta emot egendomen, och den kunde därmed överlätas till SFV den 2 april 2004. Egendomen omfattar lägergården Kvarnudden i Pernå, två bostadslägenheter i Helsingfors, värdeandeler och bankdepositioner till ett sammanlagt värde om 1,7 miljoner euro, vilket belopp utgör fondens ingångskapital. Fonden tillhör gruppen kapitalfonder. Fonden har en egen bestyrelse, vars medlemmar representerar både SFV och före detta Helsingfors folkskolors lärare- och lärarinneförening.

Vid sitt möte den 24 mars 2004 beslöt styrelsen grunda **Jur.lic. Georg C. Ehrnrooths fond**, vars avkastning skall ges som stipendium till en i juridiska eller statsvetenskapliga fakulteten vid Helsingfors universitet inskriven studerande enligt de villkor som stipuleras i jur.lic. Georg C. Ehrnrooths donationsbrev av den 22 mars 2004. SFV:s styrelse beslöt utöka det donerade kapitalet om 35 000 euro med likaså 35 000 euro. Fonden är en räntefond och dess ingångskapital utgör 70 000 euro.

Vid sitt möte den 24 mars 2004 beslöt styrelsen på initiativ av professor Göran von Bonsdorffs familj grunda **Professor Göran von Bonsdorffs fond** för att uppmärksamma hans omfattande gärning inom internationell politik, allmän statslära och svenskheten i olika sammanhang. Fondens ingångskapital utgör 20 000 euro och den hör till gruppen kapitalfonder.

På initiativ av dataläraren, fil.mag. Björn-Eric Mattssons (1941–2004) anhöriga beslöt SFV:s styrelse vid sitt möte den 9 december 2004 grunda **Björn-Eric**

Mattssons minnesfond, vars avkastning skall användas för stipendier till studerande som i Björn-Eric Mattssons anda utmärkt sig på gräsrotsnivå i vuxenstudier, eller som stipendium till en hängiven datalärare. Fondens ingångskapital var 10 000 euro. Den tillhör gruppen räntefonder.

Vid sitt möte den 9 december 2004 beslöt styrelsen på initiativ av rektor Ole Gustafssons (1956–2004) anhöriga grunda **Ole Gustafssons stipendiefond**. Fondens ändamål är att dela ut stipendier till sådana elever vid Finno skola i Esbo som har särskilda behov. Fondens ingångskapital är 14 000 euro och den tillhör gruppen räntefonder.

Stiftelsen för Åbo Akademi översände 219 400 euro som tillskott till **Bröderna Oskar, Karl, Herman, Artur och Hjalmar Waselius fond**. Beloppet utgör 2/8 av nettoavkastningen av Ellen och Hjalmar Waselius fond, vars förvaltning handhas av Stiftelsen för Åbo Akademi.

Svensk minnesfonds och Svensk hyllningsfonds adresstjänst har under året anlåtats av en trogen kundkrets.

Testamenten till förmån för SFV

Också under 2004 har flera personer vid uppgörandet av sina testamenten ihågkommit Svenska folkskolans vänner. I många fall överlämnar testamentsgivarna sina testamenten till förvaring i SFV:s depå. SFV ställer avgiftsfritt sakkunnig hjälp till förfogande vid upprättande av testamenten.

Övriga gåvor

Många gåvor utöver de nämnda har under året överlämnats till föreningen, bland an-

nat gåvor till arkivet och boksamlingen.

**För alla dessa gåvor och bidrag
uttalar styrelsen ett varmt tack.**

5 SLUTORD

Svenska folkskolans vänner har hela det svenska bildningsfältet i Finland inom sitt verksamhetsområde. Genom sin stora medlemskår och sin vittomspännande verksamhet är föreningen en folkrörelse. Att främja modersmål, kunskap och bildning har också under 2004 varit de viktigaste målen. Föreningen har aktivt verkat för att varje finlandssvensk på sitt modersmål skall kunna stärka sin personliga kompetens. Varje nytt år medför nya krav och nya utmaningar. Svenska folkskolans vänner vill verka som en flexibel och välfungerande folkbildningsorganisation som är beredd att möta framtiden. Nya genomtänkta lösningar eftersträvas, men den övergripande målsättningen att främja bildningsarbetet bland Finlands svenska befolkning förändras inte.

Helsingfors den 23 mars 2005

ANN-MARI HÄGGMAN
ordförande

HENRY OLANDER
vice ordförande

BO LUNDELL

STIG-BJÖRN NYBERG

MARIA OESCH-FELDT

PER-EDVIN PERSSON

MIKAEL REUTER

LISBET RUTH

GUSTAV WIKSTRÖM

/CHRISTOFFER GRÖNHOLM,
sekreterare

Fondredovisning

Kapitalfonder 31.12.2004

Hanna Agnisbäckes fond	51 620,41	Friherre Bengt Carpelans fond.....	109 083,33
Dir.cant. Emil Ahlskogs fond.....	298 302,82	Tor Carpelans fond.....	25 362,07
Gerda Ahlströms minnesfond	54 010,53	Brita Cavonius fond	122 573,59
Arthur och Aina Alléns fond	1 659,85	Edvin Cavonius premiegåva	16 432,30
Agnes Anderssons fond.....	15 336,72	Tandläkare Walborg Cederbergs fond.....	24 631,79
Dagny och Waldemar Appelgrens fond	149 617,23	Professor Henrik Cederlöfs fond	7 760,60
Arbetets Vänner i Wiborgs fond	83 661,55	Signe och Åke Dalbergs fond	8 896,64
Elin och Hans Arppes fond	66 392,86	Sylvia Dahlmans fond.....	526 627,85
Charlotte Askolins fond	7 070,79	Olivia Dahls testamente	5 610,24
Anna Elisabet Backmans fond	19 287,12	Birgit och Ivar Ekbergs fond till förmån för finlandssvenskt bildningsarbete	769 692,02
Justitierådman Walter Backmans fond.....	150 711,69	Hugo Ekhammars fond	17 195,70
Birger och Rakel Berglunds fond.....	350 666,59	Gabriella och Evert Ekroths fond	488 306,27
Edith och Henrik Bergströms fond	244 719,66	Elementarkursfonden	8 996,20
Jan-Henrik Björcks fond	88 230,38	Ebba M. Enboms fond	1 659,85
Björkbacka skolas fond.....	37 246,39	Hulda Rosalie Engbergs fond	293 389,88
Heinrich Otto Blanketts fond	56 342,85	Märta Engbloms fond	24 366,23
Frans Otto och Selma Catarina Blomqvists fond.....	1 659,85	Nils Göran Engströms fond	10 000,00
Johanna Alina Blomqvists fond	2 921,26	Östen Engströms fond.....	39 810,92
Ninno och Tage Bläfelds fond.....	13 544,17	Thure Ertmans fond	23 602,65
Göran von Bonsdorffs fond.....	20 000,00	Hedvig Falkens fond	18 025,71
Henrik Borgströms fond.....	12 017,03	Fallläker Teaters fond.....	60 000,00
Hembygdsrådet Helmer W:son Bäckmans fond för den svenska saken	231 263,18	Ax. Tor Federleys fond	7 070,79
Gunnar Bäckes minnesfond.....	13 663,13	Viktor Federleys fond	45 047,45
Signe och Anders Bäckes minnesfond.....	10 625,08	Femte februari-fonden	12 614,60
Signe Böckermans fond	22 057,02	K. Fr. Forsius fond	3 585,26
		Elna Forsmans stipendiefond.....	6 639,22
		Irene Frelanders fond	7 635,23
		Ivar och Aina Friemanns fond.....	41 445,71

Tekla Frostells minnesfond	15 535,86	Ethel och Ragnar Krogius fond.....	24 034,22
Föreningen Svensk-Finlands Vänners understödsfond.....	58 027,36	Mimmi Krojjerus' fond	19 818,26
Försäkringsbolaget Svensk-Finlands fond...	28 172,49	Vaktmästare K. J. Kymländers folkskolefond.	3 020,82
Familjen Gahnbergs barnträdgårdsfond.....	93 481,04	Kamrer Henrik Kåhlmans fond.....	4 713,97
Karl Knut Galetskis fond	180 190,15	Ebba Kåhlmans fond	11 552,32
General G. E. Galindos testamente	72 069,37	Nils Källströms fond	34 847,86
Carl Jacob och Nanna Gardbergs fond	27 625,37	Agnes och Robert Lagus fond.....	34 159,14
A. G. Geitlins fond.....	8 996,20	Nanna Medea Lagus fond	47 437,74
Florentin Granholms fond	1 659,85	Lappfjärds folkhögskolas stipendiefond	4 000,00
Rolf Grönbloms bildningsfond	63 070,47	Georg Lauréns fond för kulturändamål i Österbotten.....	19 818,26
Frans Bruno Gröndahls fond.....	225 669,18	Lars Algot Laurents fond	2 821,69
Maria och Frans Bruno Gröndahls minnesfond.....	3 286,39	Frans Robert Leschs fond	8 996,20
Ernfrid Grönholms fond.....	186 405,99	Jenny Lesches minne	1 346 666,06
Ester Adèle Grönlunds fond.....	328 976,43	Oskar Jakob Less' fond	37 777,53
Edmund Wilhelm Guerillots fond.....	279 679,70	Ebba och Gerda Linds fond	132 785,55
Filosofie doktor K. J. Hagfors stipendiefond.....	28 748,03	Edit Lindbergs fond	162 928,02
Otto Hartmans fond.....	5 643,38	Gustaf Evert och Irene Lovisa Lindbergs minnesfond.....	5 676,51
Ester och Artur Heikkiläs fond	5 178,67	Edit Matilda Lindbloms minnesfond	3 000,82
Skolföreståndare Georg Helmers fond.....	38 275,54	Anna Sofia Lindbäcks fond.....	76 019,77
Helsingfors folkskolors lärare- och.....		Alice Lindebergs fond.....	108 452,62
lärarinneförenings fond.....	1 700 000,00	Johan Alfred och Charlotta Wilhelmina Lindebergs fond	5 676,51
Gust. Ad. Helsingius minnesfond	7 668,36	Astrid och Helmer Lindells fond	47 238,44
Adèle och Martha Henrikssons fond.....	397 958,53	Tulluppsyningsman Lindéns fond	25 229,20
Vilhelmina Hisingers donationsfond.....	72 102,67	Målarmästare C. A. och hans hustru Ulrika. Charlotta Lindfors testamentsfond.....	70 841,09
Edit Holmbergs fond	15 469,59	Henry och Ulla Lindfors fond.....	504 563,78
Mårten Holmbergs fond	4 547,97	Anna och Evert Lindqvists fond	326 918,14
Elin och Karl Holmqvists fond	98 327,71	Göta och Erik W. Lindroos fond	265 581,85
Lärarinnan Maj Holmqvists fond.....	65 496,58	Emil Arthur Lindroths fond	113 332,59
Ann-Mari Holmströms fond	120 000,00	Svea Lindström-Siréns och Sven Siréns fond	250 054,99
Hanna Holmströms fond	113 332,59	Selma Lundells fond	1 659,85
Konsul Victor Hovings fond	2 821,69	G. A. Lundenius fond	70 841,09
Lennart Häggbloms fond	7 037,66	Sofia Lundqvists fond	18 058,84
Paul Häggblunds stipendiefond	4 697,54	Sofia och Jakob Lundqvists fond	558 496,27
Marianne Häggströms fond.....	210 000,00	Svenska folkskolans i Lönnhammar fond....	1 659,85
Elin och Gertrud Janssons fond	1 659,85	Kommerserådet Otto Malms donationsfond	31 005,44
Hilding Janssons minnesfond	2 987,69	Anna och Oskar Malmbergs minnesfond....	70 841,09
Lärare Artur Johanssons gåva	2 423,42	Alfred, Olga och Agda Malmgrens fond.....	142 462,41
Oskar Johanssons fond.....	12 282,60	Fru Anna Malmqvists fond	4 249,10
Sanny Johanssons fond	23 602,65	Ebba och Ragnar Mannils fond.....	85 987,57
Johan Johnsons fond	13 175,56	Ethel och Birger Marnilas fond.....	149 383,84
Ebba och Jaakko Juvas fond	134 544,96	Gösta Masalins gåva	1 659,85
Elsa Karlssons och Inga Wiks fond	29 445,16	Lektor Signe Mattssons fond	55 637,24
Karl-Erik Karlssons fond	3 442,54	Inna Matvejews fond	5 794,12
Kasaböle privata svenska folkskolans fond...	92 069,65	Runar Meinanders fond.....	21 544,54
Sigrid och Jacob Kaustells fond.....	5 875,81	Ulla och Ragnar Meinanders fond	11 570,37
Eva och Henrik Kihlmans fond.....	2 093 910,43	Minnet av 1918 års frihetskamp	38 275,54
Lennart Kihlmans donationsfond.....	14 141,75	Kollegan A. W. E. Modeens fond	1 659,85
Agnes och J. R. Korkmans fond	30 640,31	Referendarierådet Karl Modeens fond.....	188 920,79
Ilmari och Nanny Kriegs minne.....	142 744,63		

Systrarna Aina och Alma Nordbergs fond ...	2 821,69	Adhemar Strengs fond	2 854,82
Valter och Ingrid Nordlings fond	228 291,73	Harry Waldemar Strömmers fond	174 281,21
Gustaf Viktor och Emilia Sofia Nordlunds fond	276 094,44	Ester och Georg Ströms fond	23 071,52
Anna och J. A. Nordströms fond	10 622,92	Karin Ströms fond	18 589,98
Mathilda Nordströms fond	3 618,40	Vivi Strömstens minne	8 409,40
Vilhelmina Nordströms fond	48 665,85	Axel Stålstöms fond	7 070,79
Hilma Nybergs fond	1 659,85	Ständiga medlemmars fond	57 529,35
Gerda Maria Nyholms fond	51 421,27	Anders Gustaf Sundbergs fond	1 659,85
Vilhelm Nyholms fond	28 847,59	Jarl Sundborgs minnesfond	3 319,69
Nina Nylunds fond	46 475,03	Anna Sundholms fond	70 841,09
Nyländska fonden	6 705,48	Svenska Bildningens vänner i Brahestad fond	12 747,46
Kerttu och Arvid Nymans fond	33 196,43	Svenska Skolfonden	526 162,97
Johan och Sofia Nyqvists fond	57 230,65	Svenska Studieandelskassans fond	24 152,79
A. J. Nystedts fond	1 659,85	Svensk-Finlands Musikfond	1 659,84
Axel Immanuel Olins fond	2 821,69	Syföreningens Utbildningsfond	84 949,53
Hjördis och Hugo Olins fond	728 242,45	Kanslirådet Carl Synnerbergs fond	180 190,14
Bröderna Paqvalins fond	1 659,85	Eva och Bjarne Takolanders fond	72 102,66
S:t Petersburger-Liedertafel-fonden	2 522,99	Nina Tallbergs fond	6 606,08
Publikationsfonden	74 693,10	Rosa Tammelanders minnesfond	3 817,52
Emil och Bertha Randéns fond	18 025,71	Josef Emil Teirs fond	338 835,76
Åke och Wivan von Reehausens fond	284 592,81	Rusthållaren Frans Tennbergs fond	94 443,73
Maria Renfors fond	253 188,93	Mathilda Thölgrens fond	61 977,76
Riihimäki svenska folkskolas fond	1 659,85	Johan Fredrik Timpers fond	22 673,08
Överstelöjtnant Nils Roos fond	259 496,31	Karl Emil Tollanders fond	89 872,62
Johan Rosbergs och fru Lycka Rosbergs fond	21 710,37	Vera Torkells minnesfond	26 590,34
Joel Rundts fond	7 303,22	Nikolaj August och Mathilda Maria Turdéns fond	17 295,27
Johan Sigfrid Rönnerbergs fond	10 390,48	Sigrid Vaenerbergs fond	8 597,93
Johan Helmer Sandelins och Linnéa Backlunds fond	1 518 005,19	Elsa Wasastjernas fond	9 460,91
Ellen och Olga Sandholms minne	405 626,90	Bröderna Oskar, Karl, Herman, Anton och Hjalmar Waselius fond	4 472 647,82
Karin Sandholms fond	31 702,58	Aug. och Matilda Weckströms fond	108 120,62
Estrid Schildts minne	9 029,51	Leif Westerbergs minnesfond	9 427,77
Auda Schulmans fond	569 792,63	Christel och Hilding Westerholms fond	4 182,67
Astrid och Valter Siemssens fond	53 545,82	William Magnus Wickbergs fond	1 147 886,79
Wolter Simbergs fond	3 817,53	Einar och Ruth Wickströms fond	25 228,19
Helmer och Anne-Marie Sippels minnesfond	14 000,03	Lilly Wickströms minnesfond	4 713,97
Sigward W. Sippels fond	14 000,03	Justitierådman Tor Wickströms fond	3 186,82
Stig Sige Sippels minnesfond	14 000,03	Nanny Widerholms fond	2 821,69
Waldemar och Hjördis Sippels minnesfond.	14 000,03	Ruth och Paul G. Wiklunds gåva	2 052,57
Matilda och Johan Viktor Siréns fond	167 489,02	Viks Småskolefond	7 435,92
J. F. Skipparis fond	56 666,21	Birger Rudolf Wikströms fond	78 310,32
Kanslirådet Kaj Snellmans fond	74 426,35	Elin Wilhelmssons fond	119 507,11
Bergsrådet Seth Sohlbergs donationsfond ...	576 621,54	Ane Winqvists fond	2 821,69
Evelina och Viktor Spjuts understödsfond ..	4 249,10	Hanna Winqvists fond	33 030,43
Anna Stenbergs fond	4 514,67	Lantbrukare Janne Winkvists fond	2 821,69
Anna-Lisa Stenbergs fond	6 041,81	Västra Nylands musikfond	3 618,40
Ellen Stenbäcks fond	6 705,65	Robert Ådahls fond	3 618,40
Josef och Emma Stenbäcks minnesfond	1 659,85	Alexandra Åhmans fond	7 801,23
Irene och Halvdan Stenholms fond	3 126 426,24	Viktor Öbergs fond	15 038,02
Agda Maria och Gigge Strandviks fond	28 914,03	Östsvensk samling i Grankulla	1 973,18
		Fonder totalt	34 130 324,31

Räntefonder 31.12.2004

Handlanden K. G. Adolfssons fond	19 241,37	Kerstin Inbergs minnesfond	419 202,93
Bröderna Antells folkhögskolefond	2 962,97	Mårten Ingmans fond	2 997,78
Johan Askolins donationsfond	21 576,83	Ingå Gillets minnesfond	45 017,52
Aurorafonden	3 799,53	Professor Jan-Magnus Janssons fond.....	85 988,00
Läraren Gustaf Knut Backmans fond	137 408,69	Olof M Janssons fond	119 745,03
Dagmar och Oskar Bergenströms minnes- fond	107 326,60	Paul Janssons fond	10 758,31
Elin Bergstadi fond	1 742,93	Tove Janssons fond	100 000,00
Emil Björkells livräntefond.....	34 857,62	Fingal Juslins minnesfond.....	3 311,45
Syskonen Björkells fond.....	49 602,32	Walfrid Juslins minnesfond.....	1 742,93
Kerstin Björklunds minnesfond	24 400,37	Ester och Naema Kantzens fond	20 252,35
Napoleon Björkströms skolfond	5 333,24	Konstitutionella arbetarföreningens i Helsingfors bildningsfond.....	18 997,33
Nadine von Bonsdorffs minne	1 742,93	Beda och Felix Kreanders minnesfond	5 228,63
Gösta och Gertrud Branders gåva	297 544,62	Kristinestads kulturfond.....	3 206,84
Karl Theodor Brobergs fond	8 670,13	Kvinnliga teologistuderandes fond	2 522,82
Dipl.ing. Lennart Bromans fond	9 053,22	Kyrkoby gamla sällförenings i Kyrkslätt fond..	3 555,49
Ernst Mathias Calonius fond.....	4 351,68	Alina Lagus fond.....	1 742,93
Alfhild och Maria Castréns fond.....	117 365,57	Carl Alexander Laurells biblioteksfond	2 962,97
Maria Castréns fond.....	98 612,28	Lars E. Lindfors stipendiefond	1 917,17
Margit och Gösta Cavonius fond	30 988,46	Roger Lindholms stipendiefond.....	2 753,74
Professor Johannes Cederlöfs fond.....	40 147,43	Essi och Boris Lindstedts fond	9 173,28
Rafael och Viking Collianders fond.....	17 428,81	Bonden Adolf Adrian Långstedts fond	24 962,63
Carl Magnus Creutz stipendiefond	1 742,93	Aina och E. V. Malmbergs fond.....	14 884,13
Anders Edvard Dahls fond	148 772,31	Folkskolläraren Maria Mangs fond.....	1 742,93
Ninni och John Dahls gåva	449 395,65	Henrik Wilhelm Mangströms fond	4 390,33
Axel Damstens fond.....	59 013,95	Marthaförbundets fond.....	35 310,72
Jur.lic. Georg C Ehrnrooths fond	70 000,00	Mataskärsfonden — Edvin Bergröths donation för nyländska bildningsstråvanden	535 726,82
Eva och Caj Ehrstedts stipendiefond	20 762,00	Björn-Erik Mattssons minnesfond	10 000,00
Lärare Harry Ekholms minnesfond.....	6 483,48	General C. O. Melåns biblioteksfond	10 422,44
Johan Henrik Eklunds stipendiefond	2 962,97	Ellen Emilia Melårts fond	22 308,95
Alina och Emil Erflunds gåva	125 731,41	Ernst och Elsa Montells samt Aune Josefssons minnesfond.....	27 642,02
Fallläkers fond.....	428 879,21	Professor Anders Myhrmans fond	61 273,20
Ida Federleys fond.....	302 738,44	Petrus Nordmans minnesfond	43 920,60
Irene och Rosa Frelanders minnesfond	42 712,18	Nordsjö-Botby skoldistrikts fond.....	47 711,91
Kronofogden F. B. Fröbergs biblioteksfond	9 481,26	Hovrättsinnan Augusta Nummelins fond.....	9 097,79
Eva Gardbergs fond	69 715,24	Nybro folkskolas i Mörskom fond.....	7 320,04
Stipendiefonden Gerkmans kamratskapspris ..	12 200,18	Gustil och Artur Nygréns fond.....	12 409,24
Vilhelm Grefbergs stipendiefond	20 321,98	Nylands svenska ungdomsförbunds Finns- fond	52 147,00
Vivi och Åke Gulins fond	1 666 612,85	Adèle Ohlströms fond	92 268,06
Ole Gustafssons stipendiefond.....	14 088,10	Carl Alexander Palins fond för Estlands svenskar	101 770,97
Signe och Ane Gyllenbergs fond	735 031,19	Elin Palmros fond	54 552,26
Makarna Heikels idrottsfond.....	47 301,85	Frans Palmros fond	34 508,97
Eini Henrikssons fond.....	139 088,30	Hedvig Palmros fond	31 755,23
Ola-Hillevi och Rolf Herlers stipendiefond....	6 971,56	Eine Pihls fond	167 072,67
Hertonäs-Degerö svenska småskoleförenings fond	4 288,51	Einar Pontáns fond.....	25 550,61
Anna och John Holmströms fond	26 890,12	Fredrik och Wini Rosbergs fond	27 014,68
Theodor Holmströms folkhögskolefond	338 118,95	Ida Rosqvists folkhögskolefond.....	1 811,42
Ester och Evert Huldéns minnesfond.....	10 669,19	Olga och Robert Rostedts fond	10 300,50
Anna och Johan Höglunds minnesfond	9 913,02		

S. Salovius fond	4 389,81	SFV:s 100-årsfond.....	223 099,60
Holger Schildts stipendiefond.....	73 410,16	SFV:s studiefond.....	164 527,99
Alida Skogs minne.....	1 960,36	Svenska Förbundets fond.....	2 788,56
Småskolefonden.....	5 573,75	Svenska Småskoleseminariets i Helsingfors	
Solvalla barnträdgårdsfond	5 786,34	bostadsfond	92 686,10
Sottungsby-Westersundom småskoleförenings		Svensk Hyllningsfond.....	199 836,12
fond	70 970,09	Svensk Minnesfond.....	756 991,15
Karl Gustaf Strandbergs fond	2 606,64	Janne Söderströms skolfond	18 927,70
Stina Maria Strömbergs minnesfond.....	2 962,97	Mårten Thors stipendiefond	12 550,45
Edla och Reinhold Ståhlbergs fond.....	5 437,85	Ingrid Wasastjernas fond.....	14 884,13
Svenska Bildningens Vänner i Sockenbacka		Selma Wasastjernas fond.....	137 974,11
fond	182 967,61	Ellen och Hjalmar Waselius fond.....	121 980,81
Svenska Brevinstitutets fond.....	91 466,48	Martin Wegelius och Richard Faltins fond ..	6 518,46
Svenska Dagens skolgåva	1 742,93	Gustaf Wiklunds minnesfond.....	2 509,70
SFV:s jubileumsfond 1972.....	1 310 019,27	Eric och Johannes Åkessons fond.....	143 352,08
		Fonder totalt	11 790 919,27

Legatfonder 31.12.2004

Fru Maria Lovisa Blanketts gåva.....	889 159,35	Svenska föreningens i Östermyra fond.....	939 182,24
Elina och Karl Bruhns fond	114 042,85	Dipl.ing. Paul Thorwalls understödsfond	581 613,29
Eugenia Paulus fond för unga finlands-		Pär Österbergs fond för Barösunds framtid .	210 632,99
svenska kvinnliga författare	137 861,82	Fonder totalt	2 872 492,54

DISTIS

**KURSER
2005 - 2006**

**INSTITUTET
FÖR
DISTANSSTUDIER**

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1.	Välkommen till Distis!	138
2.	Varför distansstudier?	139
2.1.	Hur går det till?	139
2.2.	Vad innebär det att studera per distans?	139
2.3.	Stipendier	140
2.4.	Rabatter	140
3.	Samarbete med andra utbildningsanordnare	141
3.1.	Svenska studiecentralen	141
3.2.	Ab Svenska folkhögskolan – SFV	141
3.3.	Helsingfors aftongymnasium – Aftis	142
3.4.	Hangö sommaruniversitet	142
4.	Distis – de många utbildningarnas skola	143
4.1.	Grundskola och gymnasium	143
4.2.	Det finlandssvenska e-gymnasiet	143
4.3.	Akademiska kurser	145
5.	Nya former för distansundervisning	146
5.1.	Digitalisering och virtualisering	146
5.2.	Yrkesutbildning på andra stadiet	147
5.3.	Studiecenternätverk	147
6.	Kursförteckning	148
6.1.	Akademiska kurser	148
6.2.	Språk	150
6.3.	Bokföring och vardagsjuridik	161
6.4.	Övriga kurser	161
7.	Distis lärare läsåret 2005–2006	166
8.	Allmänna studievillkor	167
9.	Anmälningssblankett	174

1. Välkommen till Distis!

Studera vad som helst, var som helst och när som helst! Detta har varit den tanke som legat bakom Distis verksamhet ända sedan korrespondensundervisningen i Svenska folkskolans vänners regi inleddes för över 75 år sedan! Idag har distansundervisningen och flerformsundervisningen blivit en central och viktig del av alla slags studier, och i många utbildningar har också den virtuella undervisningen idag en given plats. Nya läroplaner förutsätter ett stort utbud av fördjupade kurser, och studentexamens ämnesrealprov förutsätter kurser av annan karaktär än den katederundervisning man av tradition förknippat med klassiska gymnasiestudier. Av denna anledning håller den "andra generationens" virtuella gymnasium på att växa fram med videoföreläsningar, självinstruerande studiematerial, virtuella inlärningsmiljöer etc. och Distis deltar aktivt i detta utvecklingsarbete. Typiskt för dessa examensinriktade distans- och flerformskurser är dock att de sker i studiegrupper på bestämda tider och att de följer bestämda fixerade läroplaner. Och i den examensinriktade studievärlden är detta precis som det skall vara. Men det handlar inte om att studera vad som helst, var som helst eller när som helst! För denna grundläggande Dististanke hör uttryckligen hemma i det fria bildningsarbetet, där man frivilligt studerar just det som intresserar!

Den traditionella korrespondensundervisningen är följaktligen fortfarande den viktigaste delen av Distis verksamhet. Du har i din hand Distis nya katalog, som innehåller ett stort antal kurser – såväl examensinriktade som med en fri inriktning. Vi önskar Dig välkommen till Distis, det finlandssvenska institutet för distansstudier, och hoppas att vi skall kunna erbjuda Dig möjligheter till intressanta studier på egen hand, i egen takt med individuell handledning!

Matts Granö
rektor

2. Varför distansstudier?

Det finns många fördelar med att studera per distans. Du kan själv välja tid och plats för Dina studier samt bestämma studietakten. Distis står till tjänst året om. Du lär Dig arbeta självständigt, samtidigt som Du får individuell handledning och feedback och Du kan kombinera Dina studier med arbete och eventuella andra studier. Distansstudierna är dessutom förmånliga.

2.1. Hur går det till?

Du kan beställa en kurs genom att skicka in en ifylld anmälningsblankett per post (Distis, Finnsbacken 4, 02780 Esbo), per telefax (09-81900521) eller per e-post: distis@svefol.net. Du kan också beställa kurserna via Distis hemsida www.svefol.net/distis

2.2. Vad innebär det att studera per distans?

Då Du studerar per distans träffar Du vanligtvis inte läraren personligen. Kontakten sköts per brev, telefax, e-mail eller i vissa fall genom direkt telefonkontakt. Studiematerialet, insändningsuppgifterna samt de skriftliga kontakterna ersätter närundervisning, som dock kan ordnas vid behov. Tag gärna initiativet och meddela oss på Distis, ifall Du anser att ett närundervisningspass skulle behövas. Speciellt gäller detta naturligtvis studiegrupper. Vi har också från Distis alla möjligheter att ordna undervisningspass via videokonferenser. Till vårt förfogande har vi ett telebild-studionätverk, som täcker stora delar av Svenskfinland.

Kursernas innehåll presenteras i korthet i denna kursbroschyr. Du får också information om kurserna på vår hemsida www.svefol.net/distis, och mera information får Du av personalen på Distis. Uppläggningsen av en kurs framgår i allmänhet av det inledande kapitlet. Antalet svarsbrev varierar från kurs till kurs. I vissa fall utgör ljud- och videokassetter eller CD-skivor komplement till själva kursmaterialet. Allt kursmaterial sänds till Dig på en gång.

Läs noga igenom kursmaterialet, gör anteckningar och studera litteraturen noggrant innan Du tar itu med insändningsuppgifterna. Svaren sänds alltid till Distis, som registrerar dem och sänder dem vidare till läraren. Vänta tills Du får de korrigerade svaren i retur innan Du tar itu med följande insändningsuppgift. På detta sätt undviker Du upprepning av eventuella fel. En lugn men jämn studietakt brukar ge det bästa resultatet.

I samband med kursmaterialet får Du kostnadsfritt en liten bok ”Distis studieråd” med anvisningar och råd om hur Du kan uppnå bättre resultat i Dina studier. Boken, som är skriven av Anette Ringbom, kan också köpas skilt till ett pris om 8.50 €.

För tillfället kan Distis erbjuda Dig närmare 60 kurser. Personalen på Distis ger gärna råd om hur de olika kurserna kan knytas till examina eller andra helheter.

2.3. Stipendier

I samband med Svenska brevinstutetets 40-årsjubileum 1968 instiftades en särskild stipendiefond. Distis förmedlar stipendieansökningar till styrelsen för Svenska folkskolans vänner, som årligen beviljar understöd för examensstudier. Blanketter sänds på begäran till elever inskrivna vid Distis. Ansökningstiden går ut den sista mars (poststämpel gäller).

Svenska folkskolans vänner beviljar även arbetsstipendier åt lärare, som tar sig an att utarbeta nya Distiskurser.

2.4. Rabatter

Under studieåret 2005–2006 beviljas arbetslösa 50% rabatt. Arbetslösheten bör bestyrkas i samband med kursanmälan.

Om flere kurser beställs samtidigt beviljas 10% på varje kurs. Rabatten gäller också grupper. Rabatterna (10% och 50%) kan inte erhållas samtidigt. Observera att rabatterna inte gäller material som ingår i kurspriset! Rabatterna gäller inte de akademiska kurserna, CD-ROM-skivor och CD-ROM-kurser.

3. Samarbete med andra utbildningsanordnare

www.ssc.fi

3.1. Svenska studiecetralen

Distis kurser kan med fördel studeras i cirkel. Om studiecirkeln önskar skicka in ett gemensamt svar på uppgifterna, anmäler den sig som en studiecirkel och betalar då endast en studieavgift. Vill cirkelmedlemmarna skicka in individuella svar anmäler de sig separat och var och en betalar en rabatterad (10%) kursavgift. Efter avslutad kurs får alla ett eget intyg.

Studiecirklar kan få statsbidrag om de uppfyller Svenska studiecetralens studievillkor. Kontakta Svenska studiecetralen för närmare information.

Adressen är: Nylandsgatan 17, Pb 235, 00121 Helsingfors, tfn. 09-6129070, fax 09-6802425, e-post studiecetralen@ssc.fi

Adressen till distriktkansliet i Åboland är: Auragatan 1 C 13, II vån., 20100 Åbo, tfn. 02-2516060, fax 02-2516360. e-post ssc-abo@ssc.fi

Adressen till distriktkansliet i Österbotten är: Rådhusgatan 21 C, 65100 Vasa. tfn. 06-3204118, fax 063179005. e-post ssc-vasa@ssc.fi

3.2. Ab Svenska folkhögskolan – SFV

Bakom Distis står Svenska folkskolans vänner. SFV har i över 120 år stött det finlandssvenska bildningsarbetet, och är idag huvudman för Ab Svenska folkhögskolan-SFV, till vilken hör Finns folkhögskola, Cityfolkhögskolan, Östra Nylands folkhögskola (Kuggomskolan), Lappfjärds folkhögskola och Svenska Österbottens folkakademi.

Cityfolkhögskolan, som för Finns folkhögskolas 110-åriga traditioner vidare i Helsingfors centrum, anordnar tillsammans med Distis kurser med distans- och flerformsundervisning i media, språk och akademiska kurser.

Mera information om detta får Du på Svenska folkhögskolan-SFV:s hemsida www.svefol.net

3.3. Helsingfors aftongymnasium – Aftis

Distis har varit med om att tillsammans med Helsingfors aftongymnasium utveckla e-gymnasiet, ett finlandssvenskt gymnasium på nätet. Samarbetet mellan Helsingfors aftongymnasium och Distis utvecklas ytterligare i och med att Distis tar in yrkesutbildning på andra stadiet (grundexamen i ungdoms- och fritidsinstruktion) på sitt program. Mera information om e-gymnasiet hittar Du nedan, samt på e-gymnasiets hemsida <http://www.egymnasiet.edu.hel.fi>

3.4. Hangö sommaruniversitet

Cityfolkhögskolan och Distis har under de senaste åren erbjudit akademiska kurser i samarbete med Hangö sommaruniversitet, det finlandssvenska sommaruniversitetet. Skolgatan 9-11, PB 22, 10901 HANGÖ
019-2203 253, fax 019-220 3256, kansli@hangosommaruni.fi, hemsida: www.hangosommaruni.fi

4. Distis – de många utbildningarnas skola

På sitt program har Distis över 80 distanskurser, och erbjuder dessutom skraddarskyddade kurser med distans- och flerformsundervisning tillsammans med andra utbildningsanordnare. Kurserna är av allehanda slag – såväl allmänbildande som examensinriktade, såväl gymnasiala som akademiska.

4.1. Grundskola och gymnasium

Flere av Distis kurser lämpar sig utmärkt för den som behöver stöd för att nå bättre resultat i skolan.

Skollagstiftningen innehåller bestämmelser om möjlighet för enskilda studerande att som privatelev avlägga grundskolexamen och studentexamen. Som privatelev kan man också tentera ett enskilt ämne eller höja ett tidigare vitsord i ett ämne.

Grundskolexamen kan avläggas vid vuxengymnasium (Helsingfors och Vasa), samt vid de folkhögskolor, medborgar- och arbetarinstitut som av utbildningsstyrelsen erhållit rätt att utfärda grundskolbetyg.

För att avlägga studentexamen bör den studerande ha tenderat de gymnasieämnen som är föreskrivna i gymnasiets läroplan. Studentexamen kan också avläggas av personer med grundexamen inom andra stadiets yrkesutbildning (120 sv). I vissa fall krävs kompletterande studier i vissa ämnen.

4.2. Det finlandssvenska e-gymnasiet

Det finlandssvenska e-gymnasiet inledde verksamheten våren 1999 som ett gemensamt projekt mellan Aftis i Helsingfors och brevinstitutet Distis.

Du kan inleda studierna praktiskt taget när som helst på året, men om Du vill komma med i en studiegrupp bör Du inleda studierna i början av läsåret, dvs. i slutet av augusti. Det finns också

en färdigt uppgjord kalender med datum för sluttentamina. När Du planerar Dina studier så lönar det sig att beakta de här tentamenstillfällena. Likaså är det viktigt att planera läsandet så att Du kan delta i närstudiepassen. Normalt kan samtliga gymnasiekurser avläggas inom 2–3 år, men det går också bra att göra det på fyra år. Genom att studentexamen kan avläggas etappvis blir studierna mycket flexibla och studietakten helt individuell.

Att studera kurser på nätet är ett flexibelt och individuellt sätt att studera från en dator hemma eller på jobbet. Du kan inleda studierna praktiskt taget när som helst och Du bestämmer själv Din egen studietakt eller i vilken ordning Du studerar ämnena. Du kan, om Du så vill, bara studera ett eller ett par ämnen (t.ex. gymnasiets engelska eller långa matematiken) eller välja att läsa gymnasiets samtliga obligatoriska kurser för att sedan avlägga studentexamen. Om Du nu går i en yrkesläroinrättning (eller kanske redan har avlagt en yrkesexamen) kan Du läsa vissa gymnasiekurser, t.ex. modersmålet, finska, engelska och matematik/realämnen, för att sedan kunna skriva studenten.

Fördelen med studier på nätet är att Du studerar helt självständigt – men inte ensam! I vårt studieprogram ingår en inlärningsmiljö som inbegriper kontakt med andra studerande och personlig handledning av en lärare. Kontakten till andra studerande och till läraren upprätthåller Du genom samtalslistor och e-post. Därtill kan vi anordna videokonferenser. I studieprogrammet för flera ämnen, bl.a. språken, ingår också närstudiepass, vilket betyder att de studerande samlas under några veckoslut, t.ex. på en folkhögskola, för intensiva studier. På det här sättet lär man känna såväl sina lärare som studiekamrater.

Det viktigaste läromedlet är ändå läroboken. Kurserna utgår alltid från en speciell lärobok, vars text kompletteras med bl.a. instuderingsfrågor och övningsuppgifter. Dessutom finns det exempel på studentexamensuppgifter från varje kurs. Det kommer också att finnas länkar till andra intressanta hemsidor. Den avslutande tentamen är alltid skriftlig och avläggs vid någotdera vuxengymnasiet eller vid ett daggymnasium. Sluttenten föregås dock av övningsuppgifter av olika slag, båda självinstruerande uppgifter och sådana skriftliga uppgifter som skall skickas in till läraren.

Anmälningssblankett och mera information finns på
www.egymnasiet.edu.hel.fi

4.3. Akademiska kurser

Grip din akademiska chans – studera per distans!

Distis kan för närvarande genom samarbete med Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet och Högskolan i Örebro i Sverige erbjuda följande akademiska kurser: **approbatur i allmän statslära** samt som fortsättning också **B- och C-studiemängd i allmän statslära**. Dessutom kan Distis erbjuda **approbaturkurser i internationell politik och approbatur i sociologi**.

HÖGSKOLAN
I ÖREBRO

SSKH

En approbaturkurs motsvarar 10–20 studieveckor vid högskolorna. C-studiemängd i statslära vid Distis omfattar drygt 40 studieveckor.

För att få avlägga en examen bör man vara inskriven vid ifrågavarande fakultet, antingen som ordinarie studerande eller efter att ha blivit antagen via Öppna universitetets kvot. Närmare uppgifter fås från högskolorna, men också Distis står kostnadsfritt till tjänst med ansökningsblanketter och information om villkoren för studier vid Öppna universitetet.

5. Nya former för distansundervisning

Distansundervisningen har under de senaste åren sökt sig nya former, och vid sidan av de traditionella brevkurserna utvecklas helt nya inlärningsmiljöer, där de studerande – enskilt eller i grupp – kommunicerar med lärare och handledare via nät och telebild. Inom Distis har vi under de senaste åren kraftigt satsat på ett utvecklingsarbete inom detta, och – utan att för den skull på minsta sätt ge avkall på egentlig korrespondensundervisning – utarbetat kurser som svarar mot tidens krav på virtualisering och digitalisering. E-gymnasiet var det första stora virtualiseringsprojekt Distis deltog i, och många flere har sedermera påbörjats.

5.1. Digitalisering och virtualisering

Vi inom Distis har utarbetat ett enkelt och redigt koncept för "Distiskurser på nätet". Den första kurs, som på detta sätt "virtualiserats" är kursen i svenska för finskspråkiga, som inom kort står till förfogande i nätet med nätets alla möjligheter såsom strömmande video, bild, ljud, text och kommunikation. Vår målsättning är att på detta sätt digitalisera Distis kurser med en hastighet av 5 kurser per år. De nya kurser som produceras inom Distis försätts från början i denna form, men kommer naturligtvis också att finnas i traditionell brevform.

Under verksamhetsåret kommer följande kurser att finnas på nätet: Sjukvårdssvenska 1023, Matematik för andra stadiets yrkesutbildning 5032, 5033, 5034, Känn dig själv – en grundkurs i psykologi 4452, och Svenska för finskspråkiga 1022 samt kursen i tvåspråkighetsfostran Två språk 3412.

5.2. Yrkesutbildningen på andra stadiet

För att betjäna studerande inom II-stadiets yrkesutbildning produceras ett matematiskt och naturvetenskapligt paket på 5 studieveckor.

Vårt mål är att under kommande arbetsår presentera hela utbildningsprogrammet för grundexamen i ungdoms- och fritidsinstruktion som flerformsstudiematerial, med såväl när- som distansstudier. Detta utbildningsprogram kan med fördel kombineras med gymnasiala studier inom e-gymnasiet.

5.3. Studiecenternätverk

För att ytterligare erbjuda nya studiemöjligheter för olika målgrupper håller Distis på att utveckla ett studiecenternätverk i södra Finland och Estland. I ett studiecenter samlas de studerande för att med hjälp av datorer och videokonferenser ta del av utbildningsprogram, som samtidigt erbjuds i andra studiecentra på andra orter och i andra länder. Distis samarbete med Svenska Österbottens folkakademi och Östra Nylands folkhögskola leder till att studerande i snart sagt hela Svenskfinland kommer att kunna ta del av distans- och flerformsstudier i ett stort utbud undervisningsämnen.

6. Kursförteckning

6.1. Akademiska kurser

HÖGSKOLAN
I ÖREBRO

SSKH

3011 *Approbatur i allmän statslära*

Pris: 218 €

Kursen ger sådana teoretiska grundinsikter som behövs i journalistik och annat samhällsinriktat arbete.

Allmänna statsvetenskapliga teori- och metodfrågor. Det politiska systemet behandlas med särskild hänsyn till opinionsbildning, kommunikation och socialisation. Till sitt teoretiska innehåll motsvarar kursen 20 studieveckor enligt kursfordringarna i statskunskap/allmän statslära. Kursen avslutas med en skriftlig sluttentamen. Tid och plats för sluttentamen kan skilt överenskommas mellan eleven och personalen på Distis.

Svarsbrev: 12

3012 *B-studiemängd i allmän statslära*

Pris: 218 €

Kursen är en teoretisk fortsättning på föregående kurs (3011) och ger fördjupade insikter i statslära, med särskild hänsyn till kommunikationslära. Tillsammans med kurs 3011 motsvarar kursen 28–30 studieveckor i statskunskap/allmän statslära och förutsätter alltså att approbatur avlagts. Kursen avslutas med en skriftlig sluttentamen. Tid och plats för sluttentamen kan skilt överenskommas mellan eleven och personalen på Distis.

Svarsbrev: 12

3013 *C-studiemängd i allmän statslära*

Pris: 218 €

Kursen är en direkt fortsättning på B-studiemängd i allmän statslära (3012) och koncentrerar sig på fördjupad metodik, massmedier och massmediaeffekter, kommunikation och socialisation samt jämförande politik. Under kursens gång skall studeranden framställa skriftliga uppsatser. Tillsammans med de två föregående

kurserna (3011 och 3012) motsvarar den 41–43 studieveckor i statskunskap/allmän statslära (=cum laude). Kursens litteraturstudier avslutas med en skriftlig tentamen. Tid och plats för tentamen kan skilt överenskommas mellan eleven och personalen på Distis.

Svarsbrev: 12

3211 *Approbatur i internationell politik*

Pris: 218 €

Kursen är en gedigen introduktionskurs i den internationella politikens teorier och problem. I kursen behandlas bl.a. Europaintegrationen och demokratiseringsprocessen i Östeuropa. Kursen avslutas med en skriftlig sluttentamen. Tid och plats för sluttentamen kan skilt överenskommas mellan eleven och personalen på Distis.

Svarsbrev: 8

4312 *Approbatur i sociologi, 15 sv. – med inriktning mot kultursociologi*

Pris: 218 €

Kursen motsvarar 15 sv. vid Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet.

Närmare uppgifter om kursens innehåll och pris ger Distis´ kansli.

Svarsbrev: ca 13

6.2. Språkkurser

Svenska

1034 *Svensk grammatik*

Pris: 116 €

Kursen är avsedd för personer som vill fördjupa sina kunskaper i grammatik och för personer som helt saknar förkunskaper. En del jämförelser med andra germanska språk och framför allt med finskan. Allt läromaterial ingår i kursmappen. Rikligt med övningar.

Svarsbrev: 12

1021 *Kurs i uppsatsskrivning för gymnasiet*

Pris: 133 €

Målet för kursen är att ge eleven kunskaper och träning i att uttrycka sig korrekt och ledigt i skrift. Eftersom teori och praktik ofta går hand i hand bygger kursen i hög grad på god, levande litteratur. Allt läromaterial ingår i kursmappen.

Svarsbrev: 13

1022 *Kurs i svenska för finskspråkiga*

Pris: 99 €

Den nya kursen är avsedd för dig som har gymnasiesvenska som grund. Du övar läsförståelse, ordförråd och skriftlig förmåga. I läromaterialet ingår tidningstexter och intervjuer. Texterna behandlar centrala teman som arbete, fritid och bostäder. Rikligt med övningar ingår. Finns också som nätverkscurs.

Svarsbrev: 8

1023 *Sjukvårdssvenska*

Distis kurs i svenska för vårdpersonal blir färdig under arbetsåret 2005–2006. För mera information, se Distis hemsida.

Finska

1136 *Nybörjarkurs i finska för vuxna*

Pris: 126 €

Kursen följer lågstadiets läroplan. Texternas motiv är valda med

tanke på vuxna. Kursen kan läsas helt utan förkunskaper eller som en repetition av finskans grunder. Till kursen hör ett kompendium med modellord för nomen och verb i finskan. Till kursen hör också en ljudkassett, som kan köpas skilt till priset 8 €.

Svarsbrev: 10

1137 *Fortsättningskurs i finska för vuxna*

Pris: 143 €

Kursen är en direkt fortsättning på nybörjarkursen (1136). Denna kurs kan även läsas separat. Allt material ingår i kursmappen. Kursen följer den nya läroplanen i gymnasiet B-finska (den lättare kursen). Under läsåret kommer kursen också att finnas tillgänglig på Internet.

Svarsbrev: 15

1138 *Sano vain!*

Pris: 109 €

En radiokurs i finska för vuxna som har baskunskaper men som inte är vana att tala finska. Rikligt med ord och uttryck ur typiska vardagssituationer. Distis har tagit fram ett kompletterande studiematerial med grammatikkommentarer och insändningsuppgifter. Till kursen hör 2 st. CD-skivor. Allt läromaterial ingår i kurspriset.

Svarsbrev: 5

1130 *Repetitionskurs i högstadiets finska grammatik*

Pris: 109 €

En sammanfattning av de mest centrala grammatikavsnitten i högstadiets finska. Rikligt med exempel och övningar i kursmappen.

Svarsbrev: 10

1123 *Finska övningsstilar*

Pris: 84 €

En kurs för de högre gymnasieklasserna och för den som förbereder sig för stora språkprovet. Texterna är av dubbel typ, utförliga ord- och grammatikkommentarer. Allt läromaterial ingår i kursmappen.

Svarsbrev: 10

1126 *Repetitionskurs i gymnasiet finska*

Pris: 109 €

Koncentrerad repetition av finska grammatikens "knoppar". Skrift-

liga övningar med lösningar i facit. Allt läromaterial ingår i kursmappen.

Svarsbrev: 10

1127 *Uppsatskurs i finska för gymnasiet*

Pris: 126 €

Kursen är uppbyggd enligt undervisningen i gymnasiet. Omfattande grammatikkommentarer i anslutning till uppsatsskrivandet. Allt läromaterial ingår i kursmappen.

Svarsbrev: 10

1151 *Finska AVAIN 1*

Pris: 67 €

Kursen utgör ett komplement till en tidigare radiokurs i finska som bygger på boken AVAIN 1. Kursboken ingår i priset. Kursen ger möjlighet att repetera systematiskt och den ger fördjupade kunskaper för dem, som är intresserade att veta mera.

Svarsbrev: 3

1152 *Finska AVAIN 2*

Pris: 75 €

Kursen utgör ett komplement till en tidigare radiokurs i finska som bygger på boken AVAIN 2. Kursboken ingår i priset. Kursen bygger på kursen AVAIN 1 (1151). Denna kurs kan även läsas separat.

Svarsbrev: 4

1153 *Finska AVAIN 1 + AVAIN 2*

Pris: 134 €

Se kurserna 1151 + 1152.

Svarsbrev: 7

1154 *Finska AVAIN 3*

Pris: 75 €

Kursen utgör ett komplement till en tidigare radiokurs i finska som bygger på boken AVAIN 3. Kursboken ingår i priset. Kursen bygger på kurserna AVAIN 1 (1151) och AVAIN 2 (1152). Denna kurs kan även läsas separat.

Svarsbrev: 4

1124 *Finska AVAIN-jatkoa 4*

Pris: 67 €

Distis' egen fortsättning på AVAIN-kurserna. Allt läromaterial ingår i kursmappen. Denna kurs kan även läsas separat.

Svarsbrev: 5

1125 *Finska AVAIN-jatkoa 5*

Pris: 67 €

Distis' egen fortsättning, kompletterar AVAIN-jatkoa serien. Allt läromaterial ingår i kursmappen. Denna kurs kan även läsas separat.

Svarsbrev: 5

Engelska

1233 *Engelska 1*

Pris: 160 €

Kursen motsvarar den gamla mellanskolans kursfordringar i engelska. Allt läromaterial ingår i kursmappen. Kursen fungerar utmärkt som en repetitionskurs i engelska.

Svarsbrev: 24

Kursen kan uppdelas enligt följande:

1231 Del 1: 100 € (12 svarsbrev)

1232 Del 2: 100 € (12 svarsbrev)

1222 *Engelska övningsstilar 1*

Pris: 84 €

Översättningsövningar av dubbel typ för de två första gymnasieklasserna. Allt läromaterial ingår i kursmappen.

Svarsbrev: 10

1223 *Engelska övningsstilar 2*

Pris: 84 €

Översättningsövningar av dubbel typ för den högsta gymnasieklassen. Allt läromaterial ingår i kursmappen.

Svarsbrev: 10

1225 Turistengelska**BEGRÄNSAT ANTAL****Pris: 82 €**

Syftet med den nya kursen är att lära Englandsresenären det mest nödvändiga hon/han behöver veta för att få en mera givande resa till Storbritannien. Kursmaterialet består av ett studiehandledningshäfte, insändningsuppgifter, läroboken "BBC Essential English Guide To Britain" och en videokassett (60 min) som följer två unga turister, när de reser runt i Storbritannien. (Finns 3 st videokassetter). Kursen är inköpt från BBC i London.

Svarsbrev: 2**1230 What to say, nivå 5****Pris: 185 €**

En ny, utmanande kurs, som kräver minst gymnasiekunskaper i engelska.

Kursen behandlar användningen av det engelska språket, ord och uttryck inom arbetslivet, i socialt umgänge samt ger kunskaper att föra diskussion på engelska. Målet är att eleven efter avslutad kurs kan diskutera självständigt och effektivt på engelska, med beaktande av situationens art.

Till kursen hör, förutom det skriftliga materialet två ljudkassetter. Med hjälp av ljudkassetterna övas hörförståelse, uttal och reaktionsförmåga att använda engelskan i olika oförberedda situationer. Eleven kan gärna göra egna uttalsövningar (på ljudkassetter som eleven själv skaffar), som läraren kommenterar.

Enligt utbildningsstyrelsens nivåskala (1–7) för språk, motsvarar kursen den tredje högsta dvs femte nivån. Kursen är inköpt från Kansanvalistusseuran kielikoulutus.

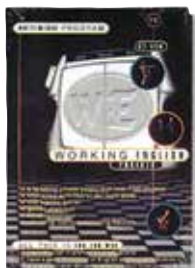
Svarsbrev: 7**1235 What to say, nivå 6****Pris: 185 €**

En ny kurs, som kräver minst gymnasiekunskaper i engelska.

Kursen behandlar användningen av det engelska språket, ord och uttryck som används vid framföranden, möten, underhandlingar och under kongresser. Till kursen hör en ljudkassett.

Enligt utbildningsstyrelsens nivåskala (1–7) för språk, motsvarar kursen den näst högsta, sjätte nivån. Kursen är inköpt från Kansanvalistusseuran kielikoulutus.

Svarsbrev: 8

CD-rom +
Phrasebook

1240 Working English

Pris: 84 €

En ny kurs som fordrar goda kunskaper i engelska, eftersom allt studiematerial är på engelska. Kursen tar upp engelskan i yrkessituationer.

"Working English is designed for Europeans who need to use English in their work. The course concentrates on the following language themes: formal meetings, informal meetings, negotiations etc".

Svarsbrev: 3

BEGRÄNSAT ANTAL

1245 NEWS-STAND, level 5

Pris: 121 €

En ny kurs i engelska som kräver goda kunskaper i språket, eftersom allt studiematerial är på engelska.

The reading material in this section has been taken from a wide variety of English and American newspapers. The aim is to give you experience in reading "real texts" which use up-to-date language. These texts are arranged so that the easier ones are in the earlier units and the more difficult ones come later.

The course concentrates on the following language themes: crosscultural communication, travel, psychology, male and female roles, health, the telephone and computers.

Enligt utbildningsstyrelsens nivåskala (1–7) för språk, motsvarar kursen den tredje högsta dvs femte nivån. Kursen är inköpt från Kansanvalistusseuran kielikoulutus.

Svarsbrev: 7

Tyska

1322 Repetitionskurs i gymnasietyska

Pris: 109 €

En kurs för den som vill friska upp sin skoltyska eller vill ha stöd för pågående skolstudier. Kursmaterialet består av texter, ordlistor, grammatikgenomgång samt mångsidiga insändningsuppgifter.

Svarsbrev: 10

Kursen kan också uppdelas enligt följande:

1323: Del I: 55 € – Fördjupning av skolkunskaperna

1324: Del II: 55 € – Förberedelse inför studentexamen

Franska

1432 *Bienvenue 1*

Pris: 143 €

Grundkurs i franska, del 1. En klar och lättfattlig genomgång av grunderna i franskan. Kursen har inköpts från språkinstitutet Translingva. Kursboken Bienvenue 1 ingår i kurspriset. Till kursen hör 5 ljudkassetter, som kan köpas till totalpriset 33 €.

Svarsbrev: 15

1433 *Bienvenue 2*

Pris: 133 €

Grundkurs i franska, del 2. Kursen är en fortsättning på Bienvenue 1 (1432). Kursboken Bienvenue 2 ingår i kurspriset. Till kursen hör 6 ljudkassetter som kan köpas till totalpriset 40 €.

Svarsbrev: 12

1434 *Allez-hop!*

Pris: 65 €

En fortsättningskurs i franska som bygger på franska visor. Kursen tar upp ord och uttryck samt grammatik. I kurspriset ingår en ljudkassett och ett sånghäfte.

Svarsbrev: 4

1451 *Entrée libre 1*

Pris: 65 €

Repetitionskurs i grunderna i franska för vuxna, som läst litet, men glömt det mesta. Tidigare radio-och TV-kurs. Kursboken Entrée libre 1 jämte radions studiehäfte ingår i priset.

Svarsbrev: 4

1452 *Entrée libre 2*

Pris: 75 €

Fortsättningkurs i franska för vuxna. Tidigare radio-och TV-kurs. Kursboken *Entrée libre 2* jämte radions två studiehäften ingår i kurspriset.

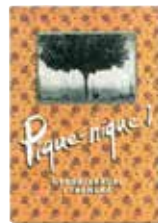
Svarsbrev: 6

1460 *Pique-nique 1*

Pris: 84 €

Ny självstudiekurs i franska för nybörjare eller för den som vill repetera. Kursmaterialet består av kursbok och två ljudkassetter. I slutet av kursboken finns övningarnas facit och en översikt av verbens alla former hittar man i grammatiksammanfattningen.

Pique-nique 1 handlar om några vänner i yngre medelåldern, deras vardagsliv och deras familjer. Några av dem kommer från andra delar av Frankrike, men nu bor de i det lilla samhället Puyricard och i staden Aix-en-Provence i Provence. Kursen lär dig klara av vardagliga situationer på franska, dessutom lär du dig en hel del nödvändig grammatik. Kursen består av ett stort antal skriftliga övningar och hörförståelseövningar.

1461 *Pique-nique 2*

Pris: 84 €

Ny självstudiekurs i franska för nybörjare eller för den som vill repetera. *Pique-nique 2* är en direkt fortsättning på kursen *Pique-nique 1*. Kursen kan dock även läsas separat. Kursmaterialet består av kursbok och två ljudkassetter. I slutet av boken finns övningarnas facit och en sammanfattning av den grammatik som presenterats i *Pique-nique 1* och *2*.

I denna andra del möter vi de människor som utgör kretsen kring en kaféägare och amatörteatervän i det lilla samhället Pleslin inte långt från St-Malo i norra Bretagne. Precis som kursen *Pique-nique 1*, utgår kursen *Pique-nique 2* från det språk som du direkt behöver i vardagssituationer, dessutom lär du dig en hel del nödvändig grammatik. Kursen består av ett stort antal skriftliga övningar och hörförståelseövningar.

Ryska

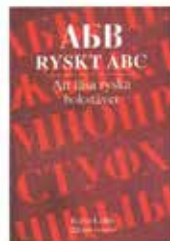

1534 *Dobro pozalovat'*

Pris: 143 €

Nybörjarkurs i ryska. Kursen har inköpts från språkinstitutet Studium Russicum. Inga förkunskaper krävs. Till kursen hör två ljudkassetter.

Svarsbrev: 12

Kursen kan också indelas enligt följande:

1532 Del 1: 75 € (6 svarsbrev)

1533 Del 2: 75 € (6 svarsbrev)

Som komplement till kursen kan köpas ljudkassetten "Ryskt ABC-att läsa ryska bokstäver" samt tillhörande studiehäfte. Ljudkassetten och studiehäftet innehåller rikligt med uttalsövningar och uppgifter. Studiehäftet innehåller facit. **Pris: 13 €**

Spanska

1652 *Este pais 1*

Pris: 100 €

Nybörjarkurs i spanska. Kursen bygger på boken *Este pais 1*, som ingår i kurspriset. Inga förkunskaper krävs. Till kursen hör tre ljudkassetter, som kan inköpas till totalpriset 25 €.

Svarsbrev: 6

1653 *Este pais 2*

Pris: 100 €

Kursen bygger på boken *Este pais 2*, som ingår i kurspriset. Kursen är en fortsättning på kursen *Este pais 1* (1652). Till kursen hör tre ljudkassetter, som kan inköpas till totalpriset 25 €.

Svarsbrev: 6

1654 *Este pais 3*

Pris: 100 €

Kursen är en fortsättning på kursen *Este pais 2* (1653). Kursen bygger på boken *Este pais 3*, som ingår i kurspriset. Till kursen hör

två ljudkassetter som kan inköpas till totalpriset 20 €.

Svarsbrev: 6

Pris: 100 €

Kursen är en fortsättning på kursen Este pais 3 (1654). Kursen bygger på boken Este pais 4, som ingår i kurspriset. Till kursen hör två ljudkassetter som kan inköpas till totalpriset 20 €.

Svarsbrev: 6

Nygrekiska

1851 *Nygrekiska*

Pris: 109 €

En kurs i ett av Europas äldsta språk. Allt kursmaterial jämte ljudkassett ingår i kurspriset. Målet är att eleven skall lära sig förstå grekiska. Första svarsbrevet behandlar det grekiska alfabetet och det sista svarsbrevet i kursen innehåller ett brev på grekiska, som eleven skall besvara.

Svarsbrev: 10

Italienska

1953 *Buongiorno Italia 2*

Pris: 99 €

Ny kurs i italienska för nybörjare eller för den som vill repetera. Fortsättning på kursen Buongiorno 1. Kursen kan dock läsas separat. Kursmaterialet består av kursbok med tillhörande ljudkassett. I slutet av kursboken finns övningarnas facit. Kursen tar upp bl.a. dialoger och intervjuer med italienare om deras vardagstillvaro. Målet med kursen är att man skall klara sig i vardagssituationer. Man lär sig bl.a. att fråga om priser, begära om rabatter, man lär sig om italienarnas levnadsvanor, hus och hem dessutom får man veta om Italiens historia, seder och bruk. Man lär sig också en hel del nödvändig grammatik. Kursen består av ett stort antal skriftliga övningar och hörföståelseövningar.

Svarsbrev: 8

BEGRÄNSAT ANTAL

1954 *Buongiorno Italia 3*

Pris: 84 €

BEGRÄNSAT ANTAL

Ny självstudiekurs i italienska för längre hunna. Kräver ca 3–4 års förkunskaper i italienska. Kursmaterialet består av kursbok med tillhörande ljudkassett. I slutet av kursboken finns övningarnas facit. Kursen tar upp bl.a. dialoger och intervjuer med italienare, den här gången med italienare i Florens, Milano och Venedig. Målet med kursen är att öka elevens förmåga att uppfatta talad italienska och att själv uttrycka sig t.ex. genom att be om en tjänst, att ta reda på hur saker och ting görs eller att be om råd, anvisningar och varningar. Kursen består av ett stort antal skriftliga övningar och hörförståelseövningar.

1955 *Buongiorno Italia 4*

Pris: 84 €

BEGRÄNSAT ANTAL

Ny självstudiekurs i italienska för längre hunna. Kräver ca 3–4 års förkunskaper i italienska. Kursen *Buongiorno Italia 4* är en fortsättning på kursen *Buongiorno Italia 3*. Kursen kan dock läsas separat. Kursmaterialet består av kursbok med tillhörande ljudkassetter (två). I slutet av kursboken finns övningarnas facit. Kursen tar upp bl.a. dialoger och intervjuer med italienare i Florens, Milano och Venedig.

Målet med kursen är att öka elevens förmåga att uppfatta talad italienska och att eleven själv skall kunna uttrycka sig mer varierat i vardagssituationer. Kursen består av ett stort antal skriftliga övningar och hörförståelseövningar.

Latin

1754 *Grund- och fortsättningskurs i latin*

Pris: 126 €

Målsättningen är att ge kunskaper i textförståelse och grammatik, samt en inblick i den romerska kulturen. Inga förkunskaper krävs. I kurspriset ingår kursmappen. Kursen bygger på boken "Liber Primus Latinus" (textbok 25 €, förklaringar och ordförteckning 30 €). Som bredvidläsning kan användas Tidners "Latinsk gram-

matik" (39 €). Böckerna kan köpas från Distis.

Svarsbrev: 12

6.3. Bokföring och vardagsjuridik

6042 *Bokföring*

Pris: 166 €

Kursen bygger på manuell bokföring som är grunden för den ADB-baserade bokföringen. ADB-bokföring tas kortfattat upp. Bokföringslagen och -förordningen samt allt behövligt material ingår i kurspriset. En nyttig kurs t.ex. för den som står i beråd att starta eget företag.

Kursen är förnyad år 2000.

Svarsbrev: 16

6070 *Vardagsjuridik*

Pris: 116 €

Vill du veta hur avtal ingås, när skuldförhållandet upphör, hur äktenskapet påverkar makarnas egendom, hur egendom går i arv, hur ett testamente uppgörs? Denna kurs behandlar olika juridiska frågor som vi alla kommer i kontakt med, såsom familje- och arvsrätt, fordringar, avtal, konsumentskydd, äganderätt etc. Boken "Handbok i vardagsjuridik", som ingår i priset, kan du använda som hjälp vid lösandet av svarsuppgifterna. En del av svarsuppgifterna utgörs av rättsfall. Som tilläggsmaterial kan köpas boken "Svenskt lagspråk i Finland" à 32 €.

Svarsbrev: 6

6.4. Övriga kurser

4452 *Känn dig själv – en grundkurs i psykologi*

Pris: 76 €

Distis' nya kurs i psykologi är en praktisk och lättfattlig grundkurs, som med konkreta exempel och praktiska övningar visar hur du kan tillämpa psykologi i ditt vardagsliv och hur du kan förbättra dina prestationer i olika sammanhang. Allt läromaterial ingår i kursmappen.

Svarsbrev: 5

4455 *Uttryck för tro – Religionernas värld*

Pris: 160 €

Kursen motsvarar gymnasiets religionskurs 4 och behandlar de s.k. världsreligionerna: kristendomen, judendomen, islam, hinduismen, buddhismen, Kinas religioner och därtill teosofin, ateismen och modern hedendom. Vårt material är en artikelsamling på 20 artiklar specialbeställd för detta ändamål. Varje religion är representerad dels av en religionsutövare. På det sättet kommer både den objektiva och subjektiva synen på religionen till uttryck. Den bärande idén är att vi behöver bekanta oss både med religionen från en vetenskaplig och personlig synvinkel för att få en möjligast djup förståelse för religionen som ett mänskligt fenomen.

Svarsbrev: 20

3151 *In Other Words – Being Yourself in Another Language*

Pris: 32 € (+ postavgift)

IN OTHER WORDS is a course, a handbook guide to avoiding, or to becoming free from, the "reduced personality" straitjacket that so many people find themselves tied up in whenever they participate in the international events, situations and personal contacts that enter their lives with increasing frequency these days. This happens in a great variety of study, training, work, business, professional, political, religious, social and leisure time contexts where nearly everyone involved has to speak a language, or languages, other than their own mother tongue.

In Other Words focuses on one particular dimension of learning another language: how to develop a growing fluency in being yourself, together with others, in that language. The viewpoints, the ways of working, and the tasks and exercises form a systematic whole that teachers of any language can integrate into their teaching. This material also can be utilized by leaders of international work groups where the work is being carried on in a language that is not the mother tongue of most of the participants. The tasks and exercises can be integrated into the ongoing work for which the group has been formed. Fluency in being yourself in a language increases the scope, depth and quality of the work that you do in that language. (Brad Absetz)

Boken är producerad i samarbete med Finns folkhögskola, Institutet för distansstudier, Distis, Kansanvalistusseuran etäopisto och Pro Gro Services.

3152 Föreningskunskap

Pris: 99 €

Distis' kurs är ett gediget paket för alla som är intresserade av samhällsfrågor. Målet för kursen är att studeranden skall få de baskunskaper som behövs för ett framgångsrikt deltagande i organisationslivet. Kursen behandlar föreningskunskap, föreningslagstiftning och möteteknik. I kurspriset ingår all litteratur samt de lagar som behövs för att klara av kursen. I kursen ingår också "Föreningshandboken", utgiven av Finlands svenska hembbygdsförbund och Finlands svenska ungdomsförbund.

Svarsbrev: 7

6050 Grundkurs i Word

Pris: 85 €

Kursen är avsedd för dig, som är helt nybörjare eller vill repetera dina nybörjarkunskaper. Word är ett ordbehandlingsprogram, där du bl.a. lär dig öppna och stänga dokument, skriva och formatera text, spara dokument, infoga bilder, datum, sidnummer och symboler, göra spalter, skapa dokumentmallar och skriva ut dokument.

Förkunskaper: Kunna starta en dator. Någon kännedom om filer och mappar i Windows underlättar om du väljer att skicka dina övningsuppgifter per e-post.

Till kursen hör övningsuppgifter. Allt material som behövs skickas till dig.

Svarsbrev: 6

9152 Teckning

Pris: 99 €

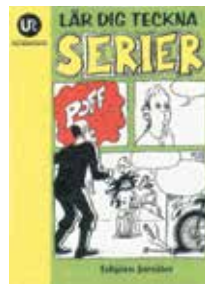
Kursen ger teoretiska kunskaper och praktisk stimulans som behövs för att väcka ett hållbart intresse för teckningskonsten, det mest universella av alla språk. Talrika exempel och skisser garanterar en levande kurs.

Svarsbrev: 8

9154 **POFF! Lär dig teckna serier !**

Pris: 25 €

En ny självstudiekurs. Från streckgubbe till färdig seriestrip lär du dig teckna serier med hjälp av detta häfte. Börja med enkla övningar i streckgubbsteknik och fortsätt med ansikten, kläder och miljöer. Författaren, Esbjörn Jorsäter, förklarar hur serier byggs upp dramaturgiskt, hur man skriver storyboard och dialoger. Steg för steg skapar du dina karaktärer och får teckna och skriva egna serier. Författaren delar med sig av klassiska knep för att öka spänningen genom t.ex. skuggning, perspektiv och eskalering. Några seriefigurer dyker upp som exempel boken igenom och många av dessa exempel är i sig små historier med egen poäng. Esbjörn Jorsäter är serietecknare och serielärare.

5031 **Högstadiets matematik**

Pris: 133 €

Kursen är ett komplement till boken "Matematik Idag, årskurs 7,8,9" av Rune Holmström. Kursen fungerar utmärkt som en repetitionskurs för den som har svårigheter i matematik. Som kursbok kan också användas "DELTA 7-9". Boken kan köpas från Distis á 25 €.

Svarsbrev: 20

5032 **Matematik för grundläggande yrkesutbildning 1**

Pris: 134 €

I del 1 som motsvarar 1 sv behandlar vi procenträkning samt undersöker samband mellan olika storheter. Som kursbok används Matematisk problemlösning (Söderströms).

Svarsbrev: 5

5033 **Matematik för grundläggande yrkesutbildning 2**

Pris: 134 €

Del 2 (1 sv) behandlar geometriska problem. Vi räknar avstånd, areor och volymer. Vi använder skalor samt beräknar samband mellan vinklar och sträckor. Som kursbok används Geometri (Söderströms).

Svarsbrev: 5

5034 Matematik för grundläggande yrkesutbildning 3

Pris: 134 €

Del 3 motsvarar 1 sv och beräknas vara klar under läsåret 05–06.

Svarsbrev: 5

Kursen kan också tas som en studiehelhet om 15 brev (3 sv).

Pris: 395 €

4251 Litteratur

Pris: 99 €

Litteraturintresserade ges en god översikt av litteraturens olika slag. Såväl världslitteraturen som den inhemska litteraturen behandlas. Kursen finns inläst på ljudkassetter för synskadade till specialpriset 50 €. Ljudkassetterna (fyra stycken) kan också köpas som tilläggsmaterial till det skriftliga kursmaterialet till totalpriset 17 €.

Svarsbrev: 8

3412 Två språk

Distis kurs i tvåspråkighetsfostran är tillgänglig på Internet. Kursen består av artiklar på svenska och finska och behandlar tvåspråkighetsfrågor. Kursen är kostnadsfri och materialet kan med fördel användas som bas för studiecirkel och diskussionsgrupper. För mera information och diskussion, gå in på Distis hemsida www.svefol.net/distis.

7. Distis' lärare läsåret 2005–2006

Absetz Brad, M.A., "In Other Words"
Airava Eva, fil.mag., finska, italienska
Bergendahl Camilla, hum.kand., franska
Berglund Sten, professor, statslära/journalistik, int.politik
Blomstedt Maria, pol.mag., vardagsjuridik
Eksten Viola, fil.kand., svenska
Granö Anna, fil.mag., finska
Granö Matts, rektor, psykologi
Gripenberg Marica, teckningslärare, teckning
Haglund Christer, ekon.mag., bokföring
Haeggström Anna, fil.mag., nygrekiska
Helander Mika, pol.lic., sociologi
Hård af Segerstad Gunnar, lektor, tyska
Hällström af Karin, lektor, finska
Johansson Nadja, fil.kand., religionsvetenskap
Kuhlberg Svante, direktör, ryska, franska
Kääntä Ari, hum.kand., engelska
Långstedt-Jungar Anna, fil.mag., tyska
Meyer Chris, pol.lic., sociologi
Nordberg Hélène, fil.kand., spanska
Nygård Sonja, matematik
Sandell Ralf, litteratur
Stenwall-Albjerg Åsa, folkhögskollärare, litteratur
Svenlin Gunvor, rektor, engelska
Söderholm-Johansson Hannele, fil.mag., latin
Their Siv, fil.dr, finska
Westerberg Helena, informationsteknik
Wistbacka Pian, fil.mag., engelska, svenska

E-gymnasiet har en egen lärarkår.

8. Allmänna studievillkor

1. Beställ en kurs genom att fylla i den anmälningsblankett som finns inne i kursbroschyren och skicka den till Institutet för distansstudier, Distis eller ring och meddela motsvarande uppgifter. Anmälningsblanketten kan också sändas per telefax eller per e-mail.
2. Eleven betalar den kursavgift som finns angiven i kursbroschyren (utkommer årligen). Kurserna sänds mot postförskott. Om försändelsen sänds till utlandet debiteras postningskostnaderna skilt. Betalningarna är oberoende av studietakten.
3. Distis förbehåller sig rätten till prisändringar, både gällande kurspriserna och övrigt material som inte ingår i kurspriset.
4. I kurspriset ingår en anmälningsavgift om 8 €. En annullering av kurs godkänns om den sker inom 14 dagar efter att kursen mottagits, varvid Distis behåller endast anmälningsavgiften. I övrigt återbetalas inte avgifter för avbrutna kurser, inte heller bytes påbörjade kurser.
5. Om flera kurser beställs samtidigt beviljas 10 % rabatt på var och en av de beställda kurserna. Rabatten (10 %) gäller också grupper (t.ex. studiecirklar). Arbetslösa beviljas 50 % rabatt. Arbetslösheten bör bestyrkas med intyg från Arbetskraftsbyrån. **Rabatterna gäller inte material som inte ingår i kurspriset.**
Rabatterna (10 % och 50 %) kan inte erhållas samtidigt.
Rabatterna gäller inte de akademiska kurserna, CD-ROM-skivor och CD-ROM-kurser.
6. Mot kursavgiften förbinder sig Distis att:
 - leverera kursen (senast inom 14 dagar från anmälningsdagen)
 - skicka elevernas lösningar till kursläraren för korrigerings- och tillbakaskick till eleven, samt sköta dataregistreringen
 - ge praktisk studiehandledning och i rimlig utsträckning service vid litteraturanskaffning
 - utfärda intyg över slutförd kurs
7. Eleven betalar själv postavgifterna för egna försändelser (dvs för de svarskuvert som Distis står till tjänst med). I kursmaterialet ingår ett svarskuvert per insändningstillfälle. I kursmaterialet ingår en svarsblankett per insändningstillfälle, utöver den används annat papper som eleven skaffar själv. Distis är inte skyldig att ta kopior av insända och vidarebefordrade lösningar.

8. Studierätten vid Distis kan inte överlåtas till annan person.
9. Om inte annat anges kan kursen påbörjas när som helst, och bör slutföras inom två år från anmälningdagen. Ifall tilläggstid behövs bör saken diskuteras med personalen på Distis.
10. Distis förbehåller sig rätten att göra ändringar i kursbroschyren, vilka föranleds av att kurser förnyas och kursmaterialet byts ut.

ANTECKNINGAR

ANTECKNINGAR

ANMÄLNINGSBLANKETT

Namn: _____

Personnummer: _____

Födelseort: _____

Yrke eller titel: _____

Adress: _____

Hemtelefon: _____ Tjänsttelefon: _____

E-post: _____

Grundutbildning: _____

Fortsatt utbildning: _____

Tidigare studier vid Distis (ja/nej): _____

Tidigare elevnummer: _____

Kursnummer: _____

Kursnamn: _____

Pris: _____

Underskrift: _____

**Denna anmälningsblankett sänds till Distis per post eller per telefax
eller per e-mail. Motsvarande uppgifter kan också ges per telefon.**

Adress: INSTITUTET FÖR DISTANSSTUDIER, DISTIS

Finnsbacken 4

02780 Esbo

Telefon: 09-811 800

Telefax: 09-8190 0521

e-mail: distis@svefol.net

www.svefol.net/distis

Finnsbacken 4
02780 ESBO

TELEFON: 09-811 800
TELEFAX: 09-8190 0521
e-POST: distis@svefol.net
<http://www.svefol.net/distis>